

NEGERI SEMBILAN

Warta Kerajaan

DITERBITKAN DENGAN KUASA

GOVERNMENT OF NEGERI SEMBILAN GAZETTE

PUBLISHED BY AUTHORITY

Jil. 56
No. 26

1hb Mac 2004

*TAMBAHAN No. 6
ENAKMEN*

Enakmen yang berikut yang telah diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri, Negeri Sembilan pada 11 November 2003, adalah diisytiharkan untuk makluman umum:

No. Enakmen	Tajuk ringkas	Muka Surat
12	Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Negeri Sembilan) 2003	377

The following Enactment passed by the Legislative Assembly, Negeri Sembilan on the 11 November 2003, is published for general information:

Enactment No.	Short title	Page
12	Syariah Court Evidence (Negeri Sembilan) Enactment 2003	455

Seksyen

14. Fakta yang menunjukkan kewujudan keadaan akal fikiran atau keadaan tubuh atau perasaan tubuh ialah *qarinah*
15. Fakta berkenaan dengan soal sama ada perbuatan dilakukan dengan tidak sengaja atau dengan sengaja
16. Bilakah kewujudan perjalanan urusan menjadi *qarinah*

Iqrar

17. *Iqrar* ditakrifkan
18. Kebolehanterimaan *iqrar*
19. *Iqrar* yang dibuat dalam keadaan *marad al-maut*

*Pernyataan oleh orang yang tidak dapat
dipanggil sebagai Saksi*

20. Hal yang dalamnya pernyataan mengenai fakta relevan oleh orang yang telah mati atau tidak dijumpai, dsb. ialah *qarinah*
21. Kerelevanan keterangan tertentu bagi membuktikan dalam prosiding yang kemudian kebenaran fakta yang dinyatakan dalamnya

*Pernyataan yang dibuat di bawah
Hal Keadaan Khas*

22. Bila catatan dalam buku akaun ialah *qarinah*
23. Bila catatan dalam rekod awam yang dibuat pada melaksanakan kewajipan ialah *qarinah*
24. Pernyataan dalam peta, carta dan pelan ialah *qarinah*
25. Pernyataan tentang fakta daripada jenis awam yang terkandung dalam perundangan atau pemberitahuan tertentu ialah *qarinah*
26. Pernyataan tentang mana-mana undang-undang yang terkandung dalam buku undang-undang ialah *qarinah*

*Sebanyak mana pernyataan
dikehendaki dibuktikan*

27. Keterangan apa dikehendaki diberikan apabila pernyataan menjadi sebahagian daripada percakapan, dokumen, buku atau siri surat atau kertas

*Bila Penghakiman Mahkamah
menjadi Qarinah*

28. Penghakiman dahulu adalah relevan bagi menghalang guaman atau percakapan yang kedua

Seksyen

29. Bila penghakiman tertentu dalam bidang kuasa probet, dsb. ialah *qarinah*
30. Bila penghakiman, perintah atau dekri ialah *qarinah*
31. Bila penghakiman, dsb. tidak *qarinah*
32. Fraud atau pakat sulit dalam mendapatkan penghakiman atau ketidakwibawaan Mahkamah boleh dibuktikan

Bila Pendapat Orang Ketiga menjadi Qarinah

33. Pendapat pakar
34. Fakta berkenaan dengan pendapat pakar
35. Bila pendapat tentang tulisan tangan ialah *qarinah*
36. Bila pendapat tentang kewujudan hak atau 'urf ialah *qarinah*
37. Bila pendapat tentang kelaziman, rukun, dsb. ialah *qarinah*
38. Bila pendapat mengenai hubungan ialah *qarinah*
39. Bila alasan pendapat ialah *qarinah*

Bila Watak menjadi Qarinah

40. Dalam kes *Mal*, watak bagi membuktikan kelakuan yang ditohmahkan tidaklah *qarinah*
41. Dalam prosiding jenayah, watak baik dahulu ialah *qarinah*
42. Watak buruk dahulu tidaklah *qarinah* kecuali bagi menjawab

BAHAGIAN II

PEMBUKTIAN

BAB 1

FAKTA YANG TIDAK PERLU DIBUKTIKAN

43. Fakta yang diberi pengiktirafan kehakiman tidak perlu dibuktikan
44. Fakta yang mengenainya Mahkamah mesti memberikan pengiktirafan kehakiman
45. Fakta yang diakui tidak perlu dibuktikan

BAB 2

KETERANGAN LISAN

Seksyen

46. Pembuktian fakta dengan keterangan lisan
47. Keterangan lisan mestilah secara langsung

BAB 3

KETERANGAN DOKUMENTAR

48. Pembuktian kandungan dokumen
49. Keterangan primer
50. Keterangan sekunder
51. Pembuktian dokumen dengan keterangan primer
52. Hal yang dalamnya keterangan sekunder berhubungan dengan dokumen boleh diberikan
53. Kaedah-kaedah tentang notis untuk mengemukakan
54. Pembuktian tandatangan dan tulisan tangan orang yang dikatakan telah menandatangani atau menulis dokumen yang dikemukakan
55. Pengakuan tentang tulisan, tandatangan atau meterai
56. Pembuktian dokumen

Dokumen Awam

57. Dokumen awam
58. Dokumen persendirian
59. Salinan yang diperakui bagi dokumen awam
60. Pembuktian dokumen dengan pengemukaan salinan diperakui
61. Pembuktian dokumen rasmi tertentu

Anggapan tentang dokumen

62. Anggapan tentang ketulenan salinan diperakui
63. Anggapan tentang dokumen yang dikemukakan sebagai rekod keterangan
64. Anggapan tentang *Warta*, akhbar, dsb.
65. Anggapan tentang peta atau pelan yang dibuat dengan kuasa Kerajaan

Seksyen

66. Anggapan tentang koleksi undang-undang dan laporan keputusan
67. Anggapan tentang surat kuasa wakil
68. Anggapan tentang salinan diperakui bagi rekod kehakiman negara asing
69. Anggapan tentang buku, peta dan carta
70. Anggapan tentang perutusan telegraf
71. Anggapan tentang penyempurnaan wajar, dsb. dokumen yang tidak dikemukakan

BAHAGIAN III

PENGEMUKAAN DAN KESAN KETERANGAN

BAB I

BEBAN MEMBUKTIKAN

72. Beban untuk mengemukakan keterangan dalam kes *mal*
73. Beban membuktikan
74. Pada siapa letaknya beban membuktikan
75. Beban membuktikan tentang fakta tertentu
76. Beban membuktikan fakta yang perlu dibuktikan untuk menjadikan keterangan boleh diterima
77. Beban membuktikan bahawa kes orang tertuduh termasuk dalam kecualian
78. Beban membuktikan fakta yang diketahui secara khusus
79. Beban membuktikan kematian orang yang diketahui masih hidup dalam tiga puluh tahun
80. Beban membuktikan bahawa seseorang yang tidak didengar khabar mengenainya selama empat tahun masih hidup
81. Beban membuktikan tentang pemunyaan
82. Mahkamah boleh menganggap kewujudan fakta tertentu

BAB 2**SAKSI****Seksyen**

83. Siapa yang boleh memberikan keterangan sebagai saksi
84. Saksi bisu
85. Keterangan suami, isteri, ibu atau bapa dan anak
86. Bilangan saksi
87. Cara memberikan keterangan
88. Keterangan oleh saksi tunggal dan sumpah plaintif

BAB 3**PEMERIKSAAN SAKSI**

89. Susunan pengemukaan dan pemeriksaan saksi
90. Mahkamah hendaklah memutuskan tentang kebolehterimaan keterangan
91. Pemeriksaan utama, pemeriksaan balas dan pemeriksaan semula
92. Susunan pemeriksaan dan arahan mengenai pemeriksaan semula
93. Pemeriksaan balas orang yang dipanggil untuk mengemukakan apa-apa dokumen
94. Saksi-saksi berkenaan dengan watak
95. Soalan memimpin
96. Bila soalan memimpin tidak boleh ditanya
97. Bila soalan memimpin boleh ditanya
98. Keterangan tentang perkara yang bertulis
99. Pemeriksaan balas tentang pernyataan bertulis yang dahulu
100. Soalan yang sah dalam pemeriksaan balas
101. Mahkamah akan memutuskan bila soalan hendak ditanya dan bila saksi boleh dipaksa menjawab
102. Soalan tidak boleh ditanya tanpa alasan yang munasabah
103. Tatacara Mahkamah sekiranya soalan ditanya tanpa alasan yang munasabah
104. Soalan lucu atau bersifat skandal

Seksyen

105. Soalan bertujuan untuk menghina atau menggosokkan
106. Penyingkiran keterangan untuk menyangkal jawapan kepada soalan yang menguji kebenaran
107. Soalan oleh pihak kepada saksinya sendiri
108. Mencabar kebolehpercayaan saksi
109. Soalan yang cenderung menyokong keterangan mengenai fakta relevan boleh diterima
110. Pernyataan dahulu oleh saksi boleh dibuktikan untuk menyokong testimoni yang kemudian tentang fakta yang sama
111. Perkara yang boleh dibuktikan berkaitan dengan pernyataan terbukti yang ialah *qarinah* di bawah seksyen 20 atau 21
112. Mengingat semula
113. Testimoni tentang fakta yang dinyatakan dalam dokumen yang disebut dalam seksyen 112
114. Hak pihak menentang tentang tulisan yang digunakan untuk mengingat semula
115. Pengemukaan dokumen dan terjemahannya
116. Memberikan sebagai keterangan dokumen yang diminta dan dikemukakan setelah notis diberikan
117. Menggunakan sebagai keterangan dokumen yang enggan dikemukakan setelah notis diberikan
118. Kuasa Hakim untuk mengemukakan soalan atau memerintahkan pengemukaan

BAB 4

PERUNTUKAN KHAS BERHUBUNG
DENGAN TESTIMONI SAKSI

119. Menentukan bahawa saksi '*adil*
120. Saksi hendaklah diperiksa melalui pihak yang ada hubungan dengannya
121. Pemeriksaan rahsia
122. Bilangan pemeriksa rahsia
123. Pemeriksaan terbuka

384 NEGERI SEMBILAN NO. 12 TAHUN 2003

Seksyen

124. Testimoni dalam pemeriksaan terbuka menjadi sebahagian daripada *syahadah*
125. Bila saksi tidak perlu diperiksa
126. Penafian (*ta'n*) terhadap saksi
127. Apabila dapatan pemeriksaan saksi berbeza
128. Saksi yang mati atau hilang
129. Bila saksi dikehendaki mengangkat sumpah

BAHAGIAN IV

AM

130. Hukum Syarak
131. Pemansuhan

JADUAL

NEGERI SEMBILAN

ENAKMEN No. 12 tahun 2003

SEBAGAI TANDA PERSETUJUAN DAN KEBENARAN
KAMI DAN UNDANG YANG EMPAT SERTA
TENGGU BESAR TAMPIN

(MOHOR KERAJAAN)

TUANKU JA'AFAR IBNI
ALMARHUM TUANKU
ABDUL RAHMAN
*Yang di-Pertuan Besar
Negeri Sembilan*

28 Februari 2004

Suatu Enakmen untuk mentakrifkan undang-undang
keterangan bagi Mahkamah Syariah.

[ ]

DIKANUNKAN oleh Yang Maha Mulia dan Undang
Yang Empat serta Tengku Besar Tampin, dengan nasihat
dan persetujuan Dewan Negeri seperti berikut:

BAHAGIAN I

KERELEVANAN

BAB 1

PERMULAAN

1. (1) Enakmen ini bolehlah dinamakan Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Negeri Sembilan) 2003. Tajuk ringkas dan permulaan kuat kuasa.

(2) Enakmen ini hendaklah mula berkuat kuasa pada tarikh yang ditetapkan oleh Yang di-Pertuan Besar melalui pemberitahuan dalam *Warta*.

Pemakaian.

2. Enakmen ini hendaklah terpakai bagi segala prosiding kehakiman di dalam atau di hadapan mana-mana Mahkamah Syariah.

Tafsiran.

3. (1) Dalam Enakmen ini, melainkan jika konteksnya menghendaki makna yang lain—

“*adil*” ertinya sifat seseorang Islam jika dia menunaikan obligasi agamanya, melaksanakan kewajipan agama yang ditetapkan, menahan diri daripada melakukan dosa besar dan tidak terus menerus melakukan dosa kecil;

“*aqil*” ertinya sempurna akal;

“*baligh*” ertinya telah cukup umur mengikut Hukum Syarak;

“*bayyinah*” ertinya keterangan yang membuktikan sesuatu hak atau kepentingan dan termasuklah *qarinah*;

“dokumen” ertinya apa-apa hal yang dinyatakan, diperihalkan, atau bagaimana jua pun digambarkan, atas apa-apa benda, bahan, barang atau artikel, termasuklah apa-apa hal yang terkandung dalam cakera, pita, filem, runut bunyi atau apa jua pun peranti lain, dengan menggunakan—

- (a) huruf, angka, tanda, simbol, isyarat, lambang, atau apa jua pun bentuk pernyataan, perihalan, atau gambaran lain;
- (b) apa-apa rakaman visual (sama ada imej kaku atau bergerak);
- (c) apa-apa rakaman bunyi; atau apa-apa jua pun rakaman elektronik, magnetik, mekanikal atau rakaman lain dan walau bagaimana jua pun dibuat, atau apa-apa bunyi, dedenyut elektronik, atau apa jua pun data lain;
- (d) suatu rakaman, atau pemancaran, dari suatu jarak, apa-apa hal dengan mana-mana, atau apa-apa kombinasi, cara yang disebut dalam perenggan (a), (b) atau (c),

atau dengan lebih daripada satu cara yang disebut dalam perenggan (a), (b), (c) dan (d), yang dimaksudkan untuk digunakan atau yang mungkin digunakan bagi tujuan menyatakan, memperihalkan, atau dengan apa jua cara sekalipun menggambarkan, hal itu;

MISALAN

Tulisan ialah dokumen.

Perkataan yang dicetak, dilitograf atau difotograf ialah dokumen.

Peta, pelan, graf atau lakaran ialah dokumen.

Inskripsi pada kayu, logam, batu, atau apa-apa benda, bahan atau barang lain ialah dokumen.

Lukisan, citra, gambar atau karikatur ialah dokumen.

Fotograf atau negatif ialah dokumen.

Rakaman pita komunikasi telefon, termasuk rakaman komunikasi sedemikian yang dipancarkan dari suatu jarak, ialah dokumen.

Rakaman fotografi atau rakaman visual lain, termasuk rakaman pemancaran fotografi atau pemancaran visual lain dari suatu jarak, ialah dokumen.

Hal yang dirakamkan, disimpan, diproses didapatkan semula atau dikeluarkan oleh komputer ialah dokumen.

“Enakmen Pentadbiran” ertinya Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Sembilan) 2003; *En. No. 10/2003.*

“fakta” ertinya dan termasuk—

- (a) apa-apa benda, keadaan benda atau hubungan benda yang boleh ditanggap dengan pancaindera;
- (b) apa-apa keadaan mental yang disedari oleh mana-mana orang;

MISALAN

- (a) Bahawa adanya benda-benda tertentu yang diatur mengikut susunan tertentu di tempat tertentu ialah suatu fakta.
- (b) Bahawa seseorang telah mendengar atau melihat sesuatu ialah suatu fakta.
- (c) Bahawa seseorang telah menyebut perkataan tertentu ialah suatu fakta.
- (d) Bahawa seseorang berpegang pada suatu pendapat tertentu, mempunyai niat tertentu, bertindak dengan suci hati atau secara fraud, atau menggunakan perkataan tertentu dengan pengertian tertentu, atau pada suatu masa tertentu sedar akan perasaan tertentu ialah suatu fakta.
- (e) Bahawa seseorang mempunyai reputasi tertentu ialah suatu fakta;

“fakta persoalan” ertinya apa-apa fakta yang daripadanya, sama ada dengan sendiri atau berkaitan dengan fakta lain, kewujudan, ketidakwujudan, jenis atau takat apa-apa hak, liabiliti atau ketakupayaan yang ditegaskan atau dinafikan dalam mana-mana guaman atau prosiding, semestinya dapat disimpulkan;

MISALAN

A dituduh berkhalwat dengan B.

Dalam perbicaraannya, fakta-fakta yang berikut boleh menjadi persoalan:

bahawa A berada berdua-duaan dengan B di dalam suatu bilik tertutup;

bahawa A berdua-duaan dengan B di dalam kereta yang diletakkan di tempat yang gelap;

“filem” ertinya dan termasuk mikrofilem dan apa-apa negatif;

“Hakim” ertinya Hakim Mahkamah Rayuan Syariah, Mahkamah Tinggi Syariah atau Mahkamah Rendah Syariah yang masing-masing dilantik di bawah seksyen 57, 58 atau 59 Enakmen Pentadbiran;

“Hukum Syarak” ertinya Hukum Syarak mengikut mana-mana Mazhab Shafie atau mengikut mana-mana satu Mazhab Hanafi, Maliki atau Hambali;

“keterangan” termasuk—

- (a) *bayyinah* dan *syahadah*;
- (b) segala pernyataan yang dibenarkan atau dikehendaki oleh Mahkamah supaya dibuat di hadapannya oleh saksi berhubung dengan perkara-perkara fakta yang disiasat: pernyataan sedemikian disebut keterangan lisan;
- (c) segala dokumen yang dikemukakan bagi pemeriksaan Mahkamah: dokumen sedemikian disebut keterangan dokumentar;

“komputer” ertinya apa-apa peranti bagi merekodkan, menyimpan, memproses, mendapatkan semula atau mengeluarkan apa-apa maklumat atau perkara lain, atau bagi melaksanakan mana-mana satu fungsi itu atau lebih, tidak kira dengan nama atau perihalan apa pun peranti itu disebut; dan jika dua komputer atau lebih menjalankan mana-mana satu fungsi itu atau lebih dalam satu kombinasi atau secara berturut-turut atau walau bagaimana jua pun selainnya disatukan, komputer-komputer itu hendaklah dikira sebagai komputer tunggal;

“Mahkamah” atau “Mahkamah Syariah” ertinya Mahkamah Rendah Syariah, Mahkamah Tinggi Syariah atau Mahkamah Rayuan Syariah, mengikut mana-mana yang berkenaan yang ditubuhkan di bawah seksyen 55 Enakmen Pentadbiran;

“mikrofilem” ertinya apa-apa bahan lutsinar yang mempunyai imej visual dalam saiz yang dikurangkan sama ada secara tunggal atau sebagai suatu siri dan termasuk mikrofis;

“negatif” ertinya suatu fotograf negatif lutsinar pada apa-apa benda atau bahan, dan termasuk apa-apa fotograf negatif lutsinar yang dibuat daripada fotograf negatif asal;

“*Pegum Syarie*” ertinya seseorang yang dilantik sebagai Pegum Syarie di bawah seksyen 80 Enakmen Pentadbiran;

“*qarinah*” ertinya fakta yang mempunyai kaitan dengan fakta yang satu lagi dengan apa-apa cara yang disebut dalam Enakmen ini;

“saksi” tidak termasuk plaintif, defendan dan orang tertuduh;

“*syahadah*” ertinya apa-apa keterangan yang diberikan di Mahkamah dengan menggunakan lafaz “*asyhadu*” untuk membuktikan suatu hak atau kepentingan;

“*urf*” ertinya adat atau amalan yang diiktiraf oleh masyarakat atau golongan orang tertentu sama ada dalam bentuk perkataan atau perbuatan.

(2) Dalam Enakmen ini—

(a) sesuatu fakta dikatakan “terbukti sebaliknya” apabila, setelah menimbangkan perkara-perkara di hadapannya, Mahkamah sama ada mempercayai fakta itu tidak wujud atau berpendapat ketidakwujudan fakta itu adalah sebegitu mungkin sehingga seseorang yang berhemat patut, dalam keadaan hal tertentu itu, bertindak atas anggapan bahawa fakta itu tidak wujud;

(b) sesuatu fakta dikatakan “tidak terbukti” apabila fakta itu tidak “terbukti” atau tidak “terbukti sebaliknya” mengikut Enakmen ini;

(c) sesuatu fakta dikatakan “terbukti” apabila, setelah menimbangkan perkara-perkara di hadapannya, Mahkamah sama ada mempercayai bahawa fakta itu wujud atau berpendapat bahawa kewujudan fakta itu adalah sebegitu mungkin sehingga

seseorang yang berhemat patut, dalam keadaan hal tertentu itu, bertindak atas anggapan bahawa fakta itu wujud.

(3) Bagi mengelakkan keraguan tentang identiti atau tafsiran perkataan dan ungkapan yang digunakan dalam Enakmen ini yang disenaraikan dalam Jadual, rujukan boleh dibuat kepada tulisan Arab bagi perkataan dan ungkapan yang ditunjukkan bersetentangan dengannya dalam Jadual itu.

4. (1) Apabila diperuntukkan oleh Enakmen ini bahawa Mahkamah boleh menganggap kewujudan sesuatu fakta, Mahkamah boleh sama ada menyifatkan fakta itu sebagai terbukti melainkan jika dan sehingga terbukti sebaliknya, atau boleh meminta buktinya. Anggapan.

(2) Apabila diperuntukkan oleh Enakmen ini bahawa Mahkamah hendaklah menganggap kewujudan sesuatu fakta, Mahkamah hendaklah menyifatkan fakta itu sebagai terbukti melainkan jika dan sehingga terbukti sebaliknya.

BAB 2

QARINAH

Am

5. Keterangan boleh diberikan dalam mana-mana guaman atau prosiding mengenai kewujudan atau ketidakwujudan tiap-tiap fakta persoalan dan mengenai apa-apa fakta lain yang ditetapkan kemudian daripada ini sebagai *qarinah*, dan tidak mengenai apa-apa fakta lain. Keterangan boleh diberikan mengenai fakta persoalan dan *qarinah*.

Huraian—Seksyen ini tidak membolehkan mana-mana orang untuk memberikan keterangan mengenai sesuatu fakta yang dia tidak berhak membuktikannya menurut undang-undang yang berhubungan dengan tatacara *mal*.

MISALAN

A dituduh memukul isterinya B dengan tongkat dengan niat hendak menganiayanya.

Dalam perbicaraan A fakta-fakta yang berikut menjadi persoalan;

A memukul B dengan tongkat itu.

A mencederakan B dengan pukulan itu dengan niat hendak menganiayanya.

Fakta yang menjadi sebahagian daripada transaksi yang sama ialah *qarinah*.

6. Fakta yang, walaupun tidak menjadi persoalan, sebegitu berkaitan dengan suatu fakta persoalan sehingga menjadi sebahagian daripada transaksi yang sama ialah *qarinah*.

MISALAN

A dituduh memukul isterinya B.

Apa-apa jua yang telah dikatakan atau dibuat oleh A atau B atau oleh orang yang berada di situ pada masa B dipukul atau sejurus sebelum atau selepasnya sehingga menjadi sebahagian daripada transaksi yang sama ialah *qarinah*.

Fakta yang menjadi punca, sebab atau kesan bagi fakta persoalan atau fakta relevan.

7. Fakta yang menjadi punca, sebab atau kesan, sama ada secara langsung atau selainnya, bagi fakta persoalan atau fakta relevan, atau fakta yang menjadi keadaan benda yang dalamnya fakta itu berlaku, atau yang memberi peluang untuk fakta itu berlaku atau dilakukan ialah *qarinah*.

Motif, persediaan dan kelakuan yang dahulu atau yang kemudian.

8. (1) Apa-apa fakta ialah *qarinah* jika fakta itu menunjukkan atau menjadi motif atau persediaan bagi mana-mana fakta persoalan atau fakta relevan.

(2) Kelakuan mana-mana pihak, atau kelakuan mana-mana ejen kepada mana-mana pihak, dalam apa-apa guaman atau prosiding berkenaan dengan guaman atau prosiding itu, atau berkenaan dengan apa-apa fakta persoalan

dalamnya atau yang relevan dengannya, dan kelakuan mana-mana orang yang kesalahan terhadapnya menjadi perkara mana-mana prosiding, ialah *qarinah* jika kelakuan itu mempengaruhi atau dipengaruhi oleh mana-mana fakta persoalan atau fakta relevan, dan sama ada kelakuan itu berlaku dahulu atau kemudian daripadanya.

Huraian 1—Perkataan “kelakuan” dalam seksyen ini tidak termasuk pernyataan melainkan jika pernyataan itu menyertai dan menghuraikan perbuatan selain pernyataan; tetapi huraian ini tidaklah menyentuh kerelevanan pernyataan di bawah mana-mana seksyen lain dalam Enakmen ini.

Huraian 2—Apabila kelakuan mana-mana orang ialah *qarinah*, apa-apa pernyataan yang dibuat kepadanya atau di hadapan dan dengan didengarinya yang menyentuh kelakuannya ialah *qarinah*.

MISALAN

- (a) Soalnya ialah sama ada sesuatu dokumen tertentu ialah wasiat A.

Fakta bahawa tidak lama sebelum tarikh wasiat yang dikatakan itu, A telah bertanya tentang perkara-perkara yang berkaitan dengan peruntukan-peruntukan dalam wasiat yang dikatakan itu, bahawa dia telah berunding dengan peguam berkenaan dengan pembuatan wasiat itu, dan bahawa dia telah menyebabkan draf wasiat yang lain disediakan yang tidak dipersetujuinya ialah *qarinah*.

- (b) Soalnya ialah sama ada A telah melakukan sesuatu jenayah.

Fakta bahawa A telah melarikan diri selepas menerima suatu surat yang memberinya amaran bahawa siasatan sedang dijalankan bagi mencari penjenayah itu dan kandungan surat itu ialah *qarinah*.

(c) A dituduh melakukan suatu jenayah.

Fakta bahawa sejurus selepas berlakunya jenayah yang dikatakan itu dia melarikan diri atau telah cuba menyembunyikan benda yang telah atau mungkin telah digunakan dalam melakukan jenayah itu ialah *qarinah*.

Fakta yang perlu untuk menghuraikan atau mengemukakan fakta persoalan atau fakta relevan.

9. Fakta yang perlu untuk menghuraikan atau mengemukakan sesuatu fakta persoalan atau fakta relevan, atau yang menyokong atau mematahkan sesuatu kesimpulan yang dibayangkan oleh sesuatu fakta persoalan atau fakta relevan, atau yang menentukan identiti mana-mana benda atau orang yang identitinya ialah relevan, atau yang menetapkan masa atau tempat di mana mana-mana fakta persoalan atau fakta relevan telah berlaku atau yang menunjukkan hubungan pihak-pihak yang olehnya mana-mana fakta itu ditransaksikan, ialah *qarinah* setakat yang fakta itu perlu bagi maksud itu.

MISALAN

(a) Soalnya ialah sama ada sesuatu dokumen tertentu ialah wasiat A.

Keadaan harta A dan keadaan keluarganya pada tarikh wasiat yang dikatakan itu ialah *qarinah*.

(b) A dituduh melakukan suatu jenayah.

Fakta bahawa sejurus selepas berlakunya jenayah itu A telah melarikan diri dari rumahnya ialah *qarinah* di bawah seksyen 8 sebagai kelakuan yang kemudian daripada dan tersentuh oleh fakta persoalan.

Fakta bahawa pada masa dia meninggalkan rumahnya itu dia ada urusan tiba-tiba dan mendesak di tempat dia pergi itu ialah *qarinah* sebagai cenderung menghuraikan fakta bahawa dia telah meninggalkan rumahnya dengan tiba-tiba.

10. Jika terdapat alasan yang munasabah bagi mempercayai bahawa dua orang atau lebih telah berkomplot bersama-sama untuk melakukan suatu kesalahan atau suatu perbuatan salah boleh dakwa, maka apa-apa jua yang dikatakan, dilakukan atau ditulis oleh salah seorang daripada mereka, berkenaan dengan niat bersama mereka selepas niat itu mula-mula difikirkan oleh salah seorang daripada mereka, ialah *qarinah* terhadap setiap orang yang dipercayai berkomplot sedemikian, serta juga bagi maksud membuktikan kewujudan komplot itu dan bagi maksud menunjukkan bahawa mana-mana orang sedemikian telah menjadi pihak kepadanya.

Apa-apa yang dikatakan atau dilakukan oleh pekomploit berkenaan dengan rancangan bersama.

11. Fakta menjadi *qarinah*—

Bila fakta boleh menjadi *qarinah*.

- (a) jika fakta itu tidak selaras dengan mana-mana fakta persoalan atau fakta relevan;
- (b) jika dengan sendirinya atau berkaitan dengan fakta lain, fakta itu menjadikan kewujudan atau ketidakwujudan mana-mana fakta persoalan atau fakta relevan amat barangkali atau amat tidak barangkali.

MISALAN

- (a) Soalnya ialah sama A ada melakukan suatu jenayah di Kuala Lumpur pada suatu hari tertentu.

Fakta bahawa pada hari itu A berada di Ipoh ialah *qarinah*.

Fakta bahawa hampir dengan masa berlakunya jenayah itu A berada jauh dari tempat di mana jenayah itu dilakukan, yang menjadikannya amat tidak barangkali, walaupun tak mustahil, bahawa dia telah melakukan jenayah itu, ialah *qarinah*.

- (b) Soalnya ialah sama ada A telah melakukan suatu jenayah.

Hal keadaannya sebegitu rupa sehingga menunjukkan bahawa jenayah itu pasti telah dilakukan sama ada oleh A, B, C atau D. Tiap-tiap fakta yang menunjukkan bahawa jenayah itu tidak mungkin telah dilakukan oleh seseorang lain dan bahawa ia tidak dilakukan sama ada oleh B, C atau D, ialah *qarinah*.

Dalam guaman mendapatkan ganti rugi, fakta yang cenderung membolehkan Mahkamah menentukan amaun ialah *qarinah*.

12. Dalam guaman menuntut ganti rugi, apa-apa fakta yang membolehkan Mahkamah menentukan amaun ganti rugi yang patut diawardkan ialah *qarinah*.

Fakta yang menjadi *qarinah* apabila hak atau 'urf dipersoalkan.

13. Jika soalnya ialah tentang kewujudan apa-apa hak atau 'urf, maka fakta yang berikut ialah *qarinah*:

- (a) apa-apa urusan yang dengannya hak atau 'urf yang dipersoalkan itu telah diwujudkan, dituntut, diubahsuaikan, diiktirafkan, ditegaskan atau dinafikan atau yang tidak selaras dengan kewujudan hak atau 'urf itu;
- (b) hal-hal tertentu yang dalamnya hak atau 'urf itu telah dituntut, diiktirafkan atau digunakan atau yang dalamnya penggunaan hak atau 'urf itu telah dipertikaikan, ditegaskan atau tidak diikuti.

Fakta yang menunjukkan kewujudan keadaan akal fikiran atau keadaan tubuh atau perasaan tubuh ialah *qarinah*.

14. Fakta yang menunjukkan kewujudan apa-apa keadaan akal fikiran, seperti niat, pengetahuan, kesucian hati, kecuaiian, kegopohan, niat jahat atau niat baik terhadap mana-mana orang tertentu, atau yang menunjukkan kewujudan apa-apa keadaan tubuh atau perasaan tubuh, ialah *qarinah* apabila kewujudan apa-apa keadaan akal fikiran atau keadaan tubuh atau perasaan tubuh itu menjadi persoalan atau relevan.

Huraian 1—Sesuatu fakta yang relevan sebagai menunjukkan kewujudan suatu keadaan akal fikiran yang relevan mestilah menunjukkan bahawa keadaan akal fikiran itu wujud bukan pada amnya tetapi berhubung dengan perkara tertentu yang dipersoalkan.

Huraian 2—Jika dalam perbicaraan seseorang yang dituduh atas suatu kesalahan, suatu kesalahan yang dilakukan dahulu olehnya ialah *qarinah* dalam pengertian seksyen ini, maka sabitannya yang dahulu itu hendaklah juga menjadi *qarinah*.

MISALAN

- (a) Soalnya ialah sama ada A bersalah kerana melakukan penganiayaan terhadap isterinya B.

Pencurahan perasaan mereka terhadap satu sama lain sejurus sebelum atau selepas penganiayaan yang dikatakan itu ialah *qarinah*.

- (b) A dibicarakan kerana suatu jenayah.

Fakta bahawa dia telah mengatakan sesuatu yang menunjukkan niat hendak melakukan jenayah tertentu itu ialah *qarinah*.

Fakta bahawa dia telah mengatakan sesuatu yang menunjukkan kecenderungan am hendak melakukan jenayah jenis itu bukanlah *qarinah*.

15. Apabila terdapat soal sama ada sesuatu perbuatan telah dilakukan dengan tidak sengaja atau dengan sengaja atau dilakukan dengan pengetahuan atau niat tertentu, maka fakta bahawa perbuatan itu menjadi sebahagian daripada siri kejadian yang serupa, dan orang yang melakukan perbuatan itu terlibat dalam setiap kejadian itu, ialah *qarinah*.

Fakta berkenaan dengan soal sama ada perbuatan dilakukan dengan tidak sengaja atau dengan sengaja.

MISALAN

A telah diambil kerja untuk menerima *fitrah* sebagai *amil* daripada orang ramai. Menjadi kewajipan A untuk membuat catatan dalam suatu buku bagi menunjukkan amaun wang yang telah diterimanya. Dia membuat suatu catatan yang menunjukkan bahawa pada suatu masa tertentu dia telah menerima kurang daripada yang sebenar diterima olehnya.

Soalnya ialah sama ada catatan palsu ini telah dibuat dengan tidak sengaja atau sengaja.

Fakta bahawa catatan lain yang dibuat oleh A dalam buku yang sama adalah palsu dan bahawa setiap satu catatan palsu itu adalah untuk faedah A, ialah *qarinah*.

Bila
kewujudan
perjalanan
urusan
menjadi
qarinah.

16. Apabila terdapat soal sama ada suatu perbuatan tertentu telah dilakukan, kewujudan apa-apa perjalanan urusan, yang menurut kelazimannya perbuatan itu pasti telah dilakukan, ialah *qarinah*.

MISALAN

(a) Soalnya ialah sama ada suatu surat tertentu telah dihantar.

Fakta bahawa menjadi perjalanan biasa urusan bagi segala surat yang diletakkan di suatu tempat tertentu dibawa ke pejabat pos, dan bahawa surat tertentu itu telah diletakkan di tempat itu, ialah *qarinah*.

(b) Soalnya ialah sama ada suatu surat tertentu telah sampai kepada A.

Fakta bahawa surat itu telah diposkan mengikut amalan biasa dan telah tidak dikembalikan melalui Pejabat Surat Tak Sampai ialah *qarinah*.

Iqrar

17. (1) *Iqrar* ialah suatu pengakuan yang dibuat oleh seseorang, secara bertulis atau lisan atau dengan isyarat, menyatakan bahawa dia mempunyai obligasi atau tanggungan terhadap mana-mana orang lain berkenaan dengan sesuatu hak. *Iqrar* ditakrifkan.

(2) Apa-apa *iqrar* hendaklah dibuat—

(a) di dalam Mahkamah, di hadapan Hakim; atau

(b) di luar Mahkamah, di hadapan dua orang saksi lelaki yang 'aqil, baligh dan 'adil.

(3) Sesuatu *iqrar* yang berhubungan dengan apa-apa fakta persoalan atau fakta relevan ialah *qarinah*.

18. (1) *Iqrar* yang berikut tidak boleh diterima:

Kebolehterimaan *iqrar*.

(a) *iqrar* seseorang yang tidak 'aqil baligh;

(b) tertakluk kepada subseksyen (2), *iqrar* orang belum dewasa;

(c) *iqrar* orang gila atau orang terencat akal (*ma'tuh*);

(d) *iqrar* wali atau penjaga yang dibuat bagi pihak seseorang yang di bawah jagaan atau tanggungjawabnya;

(e) *iqrar* yang tidak dibuat secara sukarela; atau

(f) *iqrar* seseorang yang dihalang di bawah mana-mana undang-undang bertulis untuk mentadbirkan hartanya (*mahjur 'alaih*).

(2) *Iqrar* yang dibuat oleh seseorang orang belum dewasa yang *mumaiyiz* yang telah dibenarkan oleh wali atau penjaganya untuk menjalankan apa-apa perniagaan atau urusan boleh diterima setakat yang *iqrar* itu adalah berhubungan dengan perniagaan atau urusan itu.

(3) Pihak yang mendapat faedah daripada apa-apa *iqrar* tidaklah semestinya seorang yang '*aqil baligh*.

Huraian—Jika orang yang membuat *iqrar* menyatakan bahawa barang atau harta adalah bagi faedah orang belum dewasa yang belum *mumaiyiz*, *iqrarnya* boleh diterima dan orang yang membuat *iqrar* itu adalah terikat oleh pernyataannya.

Iqrar yang dibuat dalam keadaan *marad-al-maut*.

19. *Iqrar* yang dibuat oleh seseorang yang berada dalam keadaan *marad-al-maut* berhubung dengan tanggungan atau obligasinya terhadap seorang lain boleh diterima.

Pernyataan oleh Orang yang tidak dapat dipanggil sebagai saksi

Hal yang dalamnya pernyataan mengenai fakta relevan oleh orang yang telah mati atau tidak dapat dijumpai, i.e. ialah *qarinah*.

20. (1) Pernyataan, bertulis atau lisan, mengenai fakta relevan yang dibuat oleh seseorang yang telah mati atau yang tidak dapat dijumpai, atau yang telah menjadi tidak upaya untuk memberikan keterangan, atau yang kehadirannya tidak boleh didapatkan tanpa kelengahan atau perbelanjaan yang pada pendapat Mahkamah tidak munasabah dalam hal keadaan kes itu, ialah dengan sendirinya *qarinah* dalam hal-hal yang berikut:

(a) apabila pernyataan itu dibuat oleh seseorang tentang sebab kematiannya, atau tentang apa-apa hal keadaan urusan yang telah mengakibatkan kematiannya, dalam hal yang dalamnya sebab kematian orang itu dipersoalkan.

Pernyataan sedemikian ialah *qarinah* sama ada pada masa pernyataan itu dibuat orang yang membuatnya telah menjangkakan atau tidak menjangkakan dia akan mati, dan walau apa jua jenis prosiding yang dalamnya sebab kematiannya itu dipersoalkan;

(b) apabila pernyataan itu telah dibuat oleh mana-mana orang itu dalam perjalanan biasa urusan, dan khususnya apabila pernyataan itu terdiri daripada apa-apa catatan atau memorandum yang

telah dibuat olehnya dalam buku yang disimpan dalam perjalanan biasa urusan atau pada melaksanakan tugas-tugas profesional; atau terdiri daripada akuan terimaan yang ditulis atau ditandatangani olehnya mengenai penerimaan wang, barang, sekuriti atau apa jua jenis harta; atau terdiri daripada suatu dokumen yang digunakan dalam perdagangan, yang ditulis atau ditandatangani olehnya, atau mengandungi tarikh bagi sesuatu surat atau dokumen lain yang biasanya ditarik, ditulis atau ditandatangani olehnya;

- (c) apabila pernyataan itu menentang kepentingan kewangan atau kepentingan ketuanpunyaan orang yang membuatnya, atau apabila, jika benar, pernyataan itu akan mendedahkan atau mungkin mendedahkan orang itu kepada suatu pendakwaan jenayah atau kepada suatu guaman untuk ganti rugi;
- (d) apabila pernyataan itu memberikan pendapat mana-mana orang sedemikian tentang kewujudan apa-apa hak awam atau '*urf*' atau perkara yang mempunyai kepentingan awam atau am, yang kewujudannya, jika ia wujud, mungkin telah disedari oleh orang itu, dan apabila pernyataan itu dibuat sebelum timbul apa-apa kontroversi tentang hak, '*urf*' atau perkara itu;
- (e) apabila pernyataan itu berhubung dengan kewujudan apa-apa hubungan melalui darah, perkahwinan atau pengangkatan antara orang yang tentang hubungan itu orang yang membuat pernyataan itu mempunyai cara yang istimewa untuk mengetahuinya, dan apabila pernyataan itu dibuat sebelum timbulnya soal yang dipertikaikan itu;
- (f) apabila pernyataan itu berhubung dengan kewujudan apa-apa hubungan melalui darah, perkahwinan atau pengangkatan antara orang yang telah mati, dan pernyataan itu dibuat

dalam mana-mana wasiat atau surat ikatan yang berhubungan dengan hal ehwal keluarga yang mana-mana orang yang telah mati itu seorang anggotanya, atau dalam apa-apa salasilah keluarga atau di atas mana-mana batu nisan, potret keluarga atau benda lain yang di atasnya pernyataan itu biasanya dibuat, dan apabila pernyataan itu dibuat sebelum timbulnya soal yang dipertikaikan itu;

- (g) apabila pernyataan itu terkandung dalam mana-mana dokumen yang berhubungan dengan apa-apa urusan sebagaimana yang disebut dalam perenggan 13(a);
- (h) apabila pernyataan itu telah dibuat oleh sebilangan orang dan menyatakan perasaan atau tanggapan mereka yang relevan dengan perkara yang berkenaan itu.

MISALAN

- (a) Soalnya ialah tentang tarikh lahir A.

Suatu catatan dalam buku harian seorang doktor bedah yang telah mati, yang biasanya disimpan dalam perjalanan urusan, menyatakan bahawa pada suatu hari tertentu dia telah merawat ibu A yang melahirkan seorang anak lelaki, ialah *qarinah*.

- (b) Soalnya ialah sama ada A berada di Kuala Lumpur pada suatu hari tertentu.

Suatu pernyataan dalam buku harian seorang peguam bela yang telah mati, yang biasanya disimpan dalam perjalanan urusan, bahawa pada suatu hari tertentu peguam bela itu telah ada bersama A di suatu tempat yang dinyatakan di Kuala Lumpur bagi maksud berbincang dengannya mengenai urusan tertentu ialah *qarinah*.

- (c) Soalnya ialah sama ada *A* dan *B* telah berkahwin dengan sah di sisi undang-undang.

Pernyataan seorang *Qadi* yang telah mati bahawa dia telah mengahwinkan mereka dalam hal keadaan yang boleh menjadikan upacara itu tidak sah ialah *qarinah*.

- (d) Soalnya ialah sama ada *A*, seorang yang tidak dapat dijumpai, telah menulis suatu surat pada suatu hari tertentu.

Fakta bahawa suatu surat yang ditulis olehnya bertarih pada hari itu ialah *qarinah*.

- (e) Soalnya ialah sama ada *A*, yang telah mati, ialah bapa *B*.

Suatu pernyataan oleh *A* bahawa *B* ialah anaknya ialah *qarinah*.

- (f) Soalnya ialah bilakah tarikh lahir *A*?

Suatu surat daripada bapa *A* yang telah mati kepada seorang sahabatnya, memberitahu tentang kelahiran *A* pada suatu hari tertentu, ialah *qarinah*.

- (g) Soalnya ialah sama ada dan bila *A* dan *B* berkahwin.

Suatu catatan dalam buku memorandum oleh *C*, iaitu bapa *B* yang telah mati, berkenaan dengan perkahwinan anak perempuannya dengan *A* pada suatu hari tertentu, ialah *qarinah*.

(2) Keterangan mengenai pernyataan sedemikian hendaklah diberikan oleh sekurang-kurangnya dua orang saksi lelaki atau oleh seorang saksi lelaki dan dua orang saksi perempuan.

(3) Keterangan berhubung dengan pernyataan edemikian tidak boleh diterima di bawah hal keadaan yang berikut:

- (a) apabila orang yang membuat pernyataan itu melarang pernyataan itu diberikan sebagai keterangan;
- (b) apabila orang yang membuat pernyataan itu terhenti menjadi berwibawa untuk memberikan keterangan;
- (c) apabila orang yang membuat pernyataan itu enggan memberikan keterangan atas alasan bahawa dia tidak ada keterangan yang relevan dengan pertikaian itu atau bahawa dia tidak membuat pernyataan itu atau dia telah membuat kesilapan berhubung dengan pernyataan tersebut.

Kerelevanan keterangan tertentu bagi membuktikan dalam prosiding yang kemudian kebenaran fakta yang dinyatakan dalamnya.

21. Keterangan yang diberikan oleh seorang saksi dalam suatu prosiding kehakiman, atau di hadapan mana-mana orang yang diberi kuasa oleh undang-undang untuk mengambil keterangan itu, ialah *qarinah* bagi maksud membuktikan dalam prosiding kehakiman yang kemudian, atau pada suatu peringkat yang kemudian dalam prosiding kehakiman yang sama, kebenaran fakta yang dinyatakan olehnya, apabila saksi itu telah mati atau tidak dapat dijumpai atau tidak berupaya untuk memberikan keterangan, atau dihalang daripada memberikan keterangan oleh pihak menentang, atau jika kehadirannya tidak boleh didapatkan tanpa kelengahan atau perbelanjaan yang pada pendapat Mahkamah tidak munasabah dalam hal keadaan kes itu:

Dengan syarat bahawa—

- (a) prosiding itu adalah antara pihak yang sama atau wakilnya dari segi kepentingan;

- (b) pihak menentang dalam prosiding yang pertama itu mempunyai hak dan peluang untuk memeriksa balas;
- (c) masalah yang menjadi persoalan itu pada matannya adalah sama dalam prosiding yang pertama dengan yang kedua itu.

Huraian— Sesuatu perbicaraan atau siasatan jenayah hendaklah disifatkan sebagai suatu prosiding antara pendakwa dengan tertuduh dalam pengertian seksyen ini.

Pernyataan yang dibuat di bawah Hal Keadaan Khas

- 22.** Catatan dalam buku akaun yang biasanya disimpan dalam perjalanan urusan ialah *qarinah* apabila catatan itu merujuk kepada perkara yang kena disiasat oleh Mahkamah, tetapi catatan itu sahaja tidaklah menjadi keterangan yang mencukupi untuk mempertanggungkan liabiliti terhadap mana-mana orang. Bila catatan dalam buku akaun ialah *qarinah*.
- 23.** Sesuatu catatan dalam mana-mana daftar, rekod atau mana-mana buku awam atau buku rasmi yang lain yang menyatakan sesuatu fakta persoalan atau fakta relevan dan dibuat oleh seseorang pekhidmat awam pada menunaikan tugas rasminya atau oleh mana-mana orang lain pada melaksanakan sesuatu kewajipan yang diperintahkan dengan khususnya oleh undang-undang negara di mana daftar, rekod atau buku itu disimpan, dengan sendirinya ialah *qarinah*. Bila catatan dalam rekod awam yang dibuat pada melaksanakan kewajipan ialah *qarinah*.
- 24.** Pernyataan mengenai fakta persoalan atau fakta relevan yang dibuat dalam peta atau carta yang diterbitkan dan secara amnya ditawarkan untuk dijual kepada orang awam, atau dalam peta atau pelan yang dibuat dengan kuasa Kerajaan Malaysia atau Kerajaan mana-mana Negeri tentang perkara yang pada biasanya digambarkan atau dinyatakan dalam peta, carta, atau pelan itu, dengan sendirinya ialah *qarinah*. Pernyataan dalam peta, carta dan pelan ialah *qarinah*.

Pernyataan tentang fakta daripada jenis awam yang terkandung dalam perundangan atau pemberitahuan tertentu ialah *qarinah*.

25. Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat tentang kewujudan apa-apa fakta daripada jenis awam, apa-apa pernyataan mengenai fakta itu yang dibuat dalam sesuatu resital yang terkandung dalam sesuatu Akta, Ordinan atau Enakmen, atau dalam pemberitahuan Kerajaan Persekutuan atau mana-mana Kerajaan Negeri yang disiarkan dalam *Warta Persekutuan* atau Negeri, ialah *qarinah*.

Pernyataan tentang mana-mana undang-undang yang terkandung dalam buku undang-undang ialah *qarinah*.

26. Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat tentang undang-undang mana-mana negara, apa-apa pernyataan mengenai undang-undang itu yang terkandung dalam sesuatu buku yang berupa dicetak atau diterbitkan dengan kuasa Kerajaan negara itu, dan mengandungi mana-mana undang-undang sedemikian, dan apa-apa laporan mengenai sesuatu keputusan mahkamah negara itu yang terkandung dalam buku yang berupa laporan mengenai keputusan itu, ialah *qarinah*.

Sebanyak Mana Pernyataan dikehendaki dibuktikan

Keterangan apa dikehendaki diberikan apabila pernyataan menjadi sebahagian daripada percakapan, dokumen, buku atau siri surat atau kertas.

27. Apabila apa-apa pernyataan, yang mengenainya keterangan diberikan, menjadi sebahagian daripada suatu pernyataan yang lebih panjang atau sebahagian daripada suatu percakapan, atau sebahagian daripada suatu dokumen yang terpencil atau terkandung dalam dokumen yang menjadi sebahagian daripada suatu buku atau sebahagian daripada suatu siri surat atau kertas yang berkaitan, maka keterangan hendaklah diberikan mengenai hanya sekian banyak daripada pernyataan, percakapan, dokumen, buku atau siri surat atau kertas itu sebagaimana yang difikirkan perlu oleh Mahkamah dalam hal tertentu itu untuk memahami dengan sepenuhnya jenis dan kesan pernyataan itu dan juga hal keadaan yang di bawahnya pernyataan itu telah dibuat.

Bila Penghakiman Mahkamah menjadi Qarinah

28. Kewujudan apa-apa penghakiman, perintah atau dekri yang menurut undang-undang mencegah mana-mana Mahkamah daripada mengambil tahu tentang sesuatu guaman atau daripada mengadakan sesuatu perbicaraan ialah *qarinah* apabila soalnya ialah sama ada Mahkamah patut mengambil tahu tentang guaman itu atau mengadakan perbicaraan itu.

Penghakiman dahulu adalah relevan bagi menghalang guaman atau perbicaraan yang kedua.

29. (1) Sesuatu penghakiman, perintah atau dekri muktamad yang dibuat oleh Mahkamah pada menjalankan bidang kuasa probet atau hal-ehwal suami isteri, yang memberi atau melucutkan daripada mana-mana orang apa-apa sifat di sisi undang-undang, atau yang menetapkan mana-mana orang menjadi berhak kepada mana-mana sifat itu, atau berhak kepada apa-apa benda tertentu, bukan terhadap mana-mana orang tertentu tetapi dengan mutlaknyanya, ialah *qarinah* apabila kewujudan apa-apa sifat di sisi undang-undang itu atau kewujudan hak mana-mana orang sedemikian terhadap apa-apa benda sedemikian ialah *qarinah*.

Bila penghakiman tertentu dalam bidang kuasa probet, dsb. *qarinah*.

(2) Penghakiman, perintah atau dekri sedemikian ialah bukti konklusif—

- (a) bahawa apa-apa sifat di sisi undang-undang yang diberikan olehnya kepada mana-mana orang terakru pada masa penghakiman, perintah atau dekri itu mula berkuat kuasa;
- (b) bahawa apa-apa sifat di sisi undang-undang yang kepadanya mana-mana orang sedemikian ditetapkan olehnya menjadi berhak terakru kepada orang itu pada masa sifat itu ditetapkan oleh penghakiman, perintah atau dekri itu sebagai terakru kepada orang itu;

- (c) bahawa apa-apa sifat di sisi undang-undang yang dilucutkan olehnya daripada mana-mana orang sedemikian terhenti dari masa sifat itu ditetapkan oleh penghakiman, perintah atau dekri itu sebagai telah atau patut terhenti; dan
- (d) bahawa apa-apa jua yang kepadanya mana-mana orang ditetapkan olehnya sebagai berhak sedemikian ialah harta orang itu dari masa ia ditetapkan oleh penghakiman, perintah atau dekri itu sebagai telah atau patut menjadi harta orang itu.

Bila penghakiman, perintah atau dekri ialah *qarinah*.

30. Penghakiman, perintah atau dekri, selain yang disebut dalam seksyen 29, ialah *qarinah* jika ia berhubung dengan perkara daripada jenis awam yang relevan kepada siasatan itu; tetapi penghakiman, perintah atau dekri itu bukanlah bukti konklusif mengenai apa yang dinyatakan olehnya.

Bila penghakiman, dsb. tidak *qarinah*.

31. Penghakiman, perintah atau dekri, selain daripada yang disebut dalam seksyen 28, 29, dan 30 tidak *qarinah* melainkan jika kewujudan penghakiman, perintah atau dekri itu ialah suatu fakta persoalan atau *qarinah* di bawah mana-mana peruntukan lain Enakmen ini.

Fraud atau pakat sulit dalam mendapatkan penghakiman atau ketidakwibawaan Mahkamah boleh dibuktikan.

32. Mana-mana pihak dalam sesuatu guaman atau prosiding lain boleh menunjukkan bahawa apa-apa penghakiman, perintah atau dekri yang *qarinah* di bawah seksyen 28, 29 atau 30, dan yang telah dibuktikan oleh pihak menentang, telah diumumkan oleh Mahkamah yang tidak berwibawa untuk mengumumkannya atau telah didapati dengan cara fraud atau pakat sulit.

Bila Pendapat Orang Ketiga Qarinah

Pendapat pakar.

33. (1) Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat atas sesuatu perkara mengenai undang-undang negara asing atau mengenai sains atau seni, atau tentang identiti atau ketulenan tulisan tangan atau cap jari atau

berhubung dengan penentuan *nasab*, maka pendapat atas perkara itu daripada orang yang mempunyai kemahiran khusus dalam undang-undang negara asing, sains atau seni itu, atau dalam soal tentang identiti atau ketulenan tulisan tangan atau cap jari atau berhubungan dengan penentuan *nasab* itu, ialah *qarinah*.

(2) Orang sedemikian itu dipanggil pakar.

(3) Dua orang pakar atau lebih hendaklah dipanggil untuk memberikan keterangan jika boleh tetapi jika tidak terdapat dua orang pakar, maka keterangan seorang pakar adalah memadai.

(4) Jika dua orang pakar memberikan pendapat yang berlainan, maka pakar yang ketiga hendaklah dipanggil untuk memberi keterangan.

MISALAN

Soalnya ialah sama ada suatu dokumen tertentu ditulis oleh A. Suatu dokumen lain dikemukakan yang dibuktikan atau diakui telah ditulis oleh A.

Pendapat pakar atas soal sama ada kedua-dua dokumen itu telah ditulis oleh orang yang sama atau oleh orang yang berlainan ialah *qarinah*.

34. Fakta yang selainnya tidak *qarinah* ialah *qarinah* jika fakta itu menyokong atau adalah tidak selaras dengan pendapat pakar apabila pendapat itu ialah *qarinah*.

Fakta berkenaan dengan pendapat pakar.

35. Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat tentang siapakah orang yang telah menulis atau menandatangani mana-mana dokumen, maka pendapat mana-mana orang yang kenal akan tulisan tangan orang yang dikatakan telah menulis atau menandatangani dokumen itu, bahawa dokumen itu telah atau tidak ditulis atau ditandatangani oleh orang itu, ialah *qarinah*.

Bila pendapat tentang tulisan tangan ialah *qarinah*.

Huraian— Seseorang dikatakan kenal akan tulisan tangan seseorang lain apabila dia telah melihat orang itu menulis, atau apabila dia telah menerima dokumen yang berupa ditulis oleh orang itu bagi menjawab dokumen yang telah ditulis olehnya sendiri atau di bawah kuasanya dan dialamatkan kepada orang itu, atau apabila, dalam perjalanan biasa urusan, dokumen yang berupa ditulis oleh orang itu lazimnya dikemukakan kepadanya.

MISALAN

Soalnya ialah sama ada sesuatu surat tertentu adalah daripada A kepada isterinya.

Keterangan diberikan oleh B yang merupakan setiausaha A dan tugasnya adalah untuk meneliti dan memfailkan persuratan A.

Pendapat B atas soal sama ada surat itu dalam tulisan tangan A ialah *qarinah*, walaupun B tidak pernah melihat A menulis surat itu.

Bila pendapat tentang kewujudan hak atau 'urf ialah *qarinah*.

36. Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat tentang kewujudan apa-apa hak atau 'urf, maka pendapat tentang kewujudan hak atau 'urf itu daripada orang yang mungkin tahu mengenai kewujudan hak atau 'urf itu, jika hak atau 'urf itu wujud, ialah *qarinah*.

Huraian— Ungkapan "hak atau 'urf" termasuklah hak atau 'urf yang umum bagi sebilangan besar golongan orang itu.

Bila pendapat tentang kelaziman, rukun, dsb. ialah *qarinah*.

37. Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat tentang—

- (a) kelaziman dan rukun mana-mana kumpulan orang atau keluarga;
- (b) penubuhan dan pentadbiran mana-mana yayasan agama atau khairat; atau

- (c) pengertian perkataan atau istilah yang digunakan di dalam daerah tertentu atau oleh golongan orang tertentu,

maka pendapat orang yang mempunyai cara-cara yang khas bagi mengetahuinya ialah *qarinah*.

38. Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat tentang hubungan seseorang dengan seseorang yang lain, maka pendapat yang dilahirkan melalui kelakuan tentang kewujudan hubungan itu oleh mana-mana orang yang, sebagai anggota keluarga itu atau selainnya, mempunyai cara yang khas bagi mengetahui perkara itu ialah *qarinah*.

Bila pendapat mengenai hubungan ialah *qarinah*.

MISALAN

- (a) Soalnya ialah sama ada *A* dan *B* telah berkahwin.

Fakta bahawa mereka biasanya diterima dan diperlakukan oleh sahabat mereka sebagai suami isteri ialah *qarinah*.

- (b) Soalnya ialah sama ada *A* ialah anak *B* yang sah taraf.

Fakta bahawa *A* sentiasa diperlakukan sedemikian oleh anggota keluarganya ialah *qarinah*.

39. Apabila pendapat mana-mana orang yang masih hidup ialah *qarinah*, maka alasan yang atasnya pendapat itu diasaskan ialah *qarinah* juga.

Bila alasan pendapat ialah *qarinah*.

MISALAN

Seseorang pakar boleh memberikan keterangan mengenai ujian yang telah dilaksanakan olehnya bagi maksud menyediakan pendapatnya.

Bila Watak menjadi Qarinah

Dalam kes *mal*, watak bagi membuktikan kelakuan yang ditohmahkan tidaklah *qarinah*.

40. Dalam kes *mal*, fakta bahawa watak mana-mana orang yang berkenaan adalah sebegitu sehingga boleh menjadikan apa-apa kelakuan yang ditohmahkan atasnya barangkali atau tidak barangkali tidaklah *qarinah*, kecuali setakat yang wataknya itu ternyata daripada fakta yang *qarinah*.

Dalam prosiding jenayah, watak baik dahulu ialah *qarinah*.

41. Dalam prosiding jenayah, fakta bahawa orang tertuduh itu berwatak baik ialah *qarinah*.

Watak buruk dahulu tidaklah *qarinah* kecuali bagi menjawab.

42. Dalam prosiding jenayah, fakta bahawa orang tertuduh itu berwatak buruk tidaklah *qarinah*, melainkan jika keterangan telah diberikan bahawa dia berwatak baik, dan dalam hal yang demikian fakta itu menjadi *qarinah*.

Huraian 1— Seksyen ini tidak terpakai bagi kes yang dalamnya watak buruk mana-mana orang dengan sendirinya ialah suatu fakta persoalan.

Huraian 2— Sesuatu sabitan yang dahulu adalah relevan sebagai keterangan mengenai watak yang buruk.

BAHAGIAN II

PEMBUKTIAN

BAB 1

FAKTA YANG TIDAK PERLU DIBUKTIKAN

Fakta yang diberi pengiktirafan kehakiman tidak perlu dibuktikan.

43. Tiada fakta yang mengenainya Mahkamah akan memberikan pengiktirafan kehakiman perlu dibuktikan.

44. (1) Mahkamah hendaklah memberikan pengiktirafan kehakiman mengenai fakta yang berikut:

Fakta yang mengenainya Mahkamah mesti memberikan pengiktirafan kehakiman.

- (a) semua undang-undang yang kini mempunyai kuat kuasa undang-undang atau yang sebelum ini berkuat kuasa atau yang kemudian daripada ini akan berkuat kuasa di Malaysia;
- (b) tatakawalan angkatan tentera bagi angkatan tentera atau mana-mana angkatan pelawat yang berada di Malaysia secara sah;
- (c) perjalanan prosiding di dalam Parlimen dan di dalam badan perundangan mana-mana Negeri di Malaysia;
- (d) perihal naik takhta Yang di-Pertuan Agong dan naik takhta Raja mana-mana Negeri di Malaysia dan pelantikan Yang di-Pertua Negeri;
- (e) meterai semua mahkamah di Malaysia, semua meterai yang mana-mana orang diberi kuasa untuk menggunakannya oleh mana-mana undang-undang yang sedang berkuat kuasa di Malaysia dan meterai notari awam;
- (f) perihal jawatan mula dipegang, nama, gelaran, fungsi dan tandatangan orang yang sedang menyandang mana-mana jawatan awam di Malaysia, jika hakikat pelantikannya kepada jawatan itu diberitahu dalam *Warta Kerajaan Persekutuan* atau dalam mana-mana *Warta Negeri*;
- (g) perjalanan biasa alam, pembahagian waktu semula jadi dan rekaan, pembahagian dunia mengikut geografi, pengertian perkataan Melayu, Inggeris dan Arab, hari-hari perayaan awam, puasa dan kelepasan awam yang diberitahu dalam *Warta Kerajaan Persekutuan* atau dalam mana-mana *Warta Negeri*;

- (h) nama anggota dan pegawai Mahkamah serta timbalan dan pegawai bawahan dan pembantu mereka, dan juga nama semua pegawai yang bertindak melaksanakan proses Mahkamah, dan nama semua Peguam Syarie dan orang lain yang dibenarkan oleh undang-undang untuk hadir atau bertindak di hadapannya;
- (i) kaedah-kaedah jalan di darat; peraturan-peraturan laut dan kaedah-kaedah udara;
- (j) segala perkara lain yang diarahkan oleh mana-mana undang-undang bertulis supaya diiktirafkan olehnya.

(2) Dalam segala hal ini, dan juga mengenai segala perkara mengenai sejarah awam, sastera, sains atau seni, Mahkamah boleh menggunakan buku atau dokumen rujukan yang sesuai untuk membantunya.

(3) Jika Mahkamah diminta oleh mana-mana orang supaya memberikan pengiktirafan kehakiman mengenai apa-apa fakta, Mahkamah itu boleh enggan berbuat demikian melainkan jika dan sehingga orang itu mengemukakan apa-apa buku atau dokumen sebagaimana yang difikirkannya perlu untuk membolehkannya berbuat demikian.

Fakta yang diakui tidak perlu dibuktikan.

45. (1) Tertakluk kepada subseksyen 17(2), tiada fakta perlu dibuktikan dalam mana-mana prosiding jika pihak-pihak dalam prosiding itu atau ejen mereka bersetuju untuk mengakuinya dalam pendengaran itu atau sebelum pendengaran itu mereka bersetuju untuk mengaku dengan apa-apa tulisan dengan ditandatangani oleh mereka, atau yang menurut apa-apa kaedah pliding yang sedang berkuat kuasa, mereka disifatkan telah mengakuinya dengan pliding mereka.

(2) Mahkamah boleh, menurut budi bicaranya, menghendaki supaya fakta yang diakui itu dibuktikan selain dengan *iqrar* sedemikian.

BAB 2

KETERANGAN LISAN

- 46.** Segala fakta, kecuali kandungan dokumen, boleh dibuktikan dengan keterangan lisan. Pembuktian fakta dengan keterangan lisan.
- 47.** (1) Dalam segala hal apa jua pun, keterangan lisan hendaklah diberikan secara langsung, iaitu— Keterangan lisan mestilah secara langsung.
- (a) jika ia merujuk kepada fakta yang boleh dilihat, maka ia mestilah keterangan saksi yang mengatakan bahawa dia telah melihat fakta itu;
  - (b) jika ia merujuk kepada fakta yang boleh didengar, maka ia mestilah keterangan saksi yang mengatakan bahawa dia telah mendengar fakta itu;
  - (c) jika ia merujuk kepada fakta yang boleh ditanggap melalui apa-apa deria rasa yang lain atau dengan apa-apa cara lain, maka ia mestilah keterangan saksi yang mengatakan bahawa dia telah menanggapnya dengan deria rasa itu atau dengan cara itu;
  - (d) jika ia merujuk kepada pendapat atau alasan yang berasaskannya pendapat itu dipegang, maka ia mestilah keterangan orang yang berpegang pada pendapat itu atas alasan tersebut.
- (2) Pendapat pakar yang dinyatakan dalam mana-mana treatis yang biasanya ditawarkan untuk jualan dan alasan yang berasaskannya pendapat itu dipegang boleh dibuktikan dengan mengemukakan treatis itu.
- (3) Jika keterangan lisan merujuk kepada kewujudan atau keadaan apa-apa benda material, termasuk sesuatu dokumen, maka Mahkamah boleh, jika difikirkannya patut, menghendaki supaya benda material atau dokumen itu dikemukakan untuk pemeriksaannya.

BAB 3

KETERANGAN DOKUMENTAR

Pembuktian kandungan dokumen.

48. Kandungan dokumen boleh dibuktikan sama ada dengan keterangan primer atau dengan keterangan sekunder.

Keterangan primer.

49. Keterangan primer ertinya dokumen itu sendiri yang dikemukakan untuk pemeriksaan Mahkamah.

Huraian 1— Jika sesuatu dokumen disempurnakan dalam beberapa bahagian, maka setiap bahagian itu ialah keterangan primer bagi dokumen itu.

Jika sesuatu dokumen disempurnakan dalam kaunterpart, dan setiap kaunterpart itu disempurnakan oleh satu atau beberapa pihak sahaja, maka setiap kaunterpart itu ialah keterangan primer terhadap pihak yang menyempurnakannya.

Huraian 2— Jika sebilangan dokumen kesemuanya dibuat melalui satu proses yang seragam, seperti dalam hal percetakan, litografi atau fotografi, maka setiap dokumen itu ialah keterangan primer mengenai kandungan yang lainnya itu; tetapi jika dokumen itu adalah kesemuanya salinan daripada dokumen asal yang sama, maka dokumen itu bukanlah keterangan primer bagi kandungan naskhah asal itu.

Huraian 3— Sesuatu dokumen yang dikeluarkan oleh komputer ialah keterangan primer.

MISALAN

Seseorang dibuktikan telah memiliki beberapa plakad, kesemuanya dicetak sekali gus daripada satu dokumen asal. Mana-mana satu daripada plakad itu ialah keterangan primer mengenai kandungan mana-mana plakad yang lain itu, tetapi tiada satu pun daripadanya menjadi keterangan primer bagi kandungan dokumen asal itu.

50. Keterangan sekunder termasuk—

Keterangan
sekunder.

- (a) salinan diperakui yang diberikan di bawah peruntukan yang terkandung kemudian daripada ini;
- (b) salinan yang dibuat daripada naskhah asal melalui proses mekanikal, yang sendirinya memastikan ketepatan salinan itu, dan juga salinan yang dibandingkan dengan salinan itu;
- (c) salinan yang dibuat daripada atau yang dibandingkan dengan naskhah asal;
- (d) kaunterpart dokumen terhadap pihak yang tidak menyempurnakannya;
- (e) keterangan lisan mengenai kandungan sesuatu dokumen yang diberikan oleh seseorang yang telah melihat atau mendengar sendiri dokumen itu atau menanggapnya sendiri dengan apa jua cara.

MISALAN

- (a) Fotograf dokumen asal ialah keterangan sekunder mengenai kandungannya, walaupun fotograf dan dokumen asal itu tidak dibandingkan, jika dibuktikan bahawa benda yang telah difotograf itu ialah dokumen asal.
- (b) Salinan yang telah dibandingkan dengan salinan surat yang telah dibuat dengan mesin penyalin ialah keterangan sekunder mengenai kandungan surat itu jika dibuktikan bahawa salinan yang dibuat dengan mesin penyalin itu telah dibuat daripada dokumen asal.
- (c) Salinan yang disalin daripada suatu salinan tetapi kemudiannya dibandingkan dengan dokumen asal ialah keterangan sekunder, tetapi salinan yang tidak dibandingkan sedemikian itu bukanlah keterangan sekunder mengenai dokumen asal, walaupun salinan yang daripadanya ia disalin telah dibandingkan dengan dokumen asal.

Pembuktian dokumen dengan keterangan primer.

51. Dokumen mestilah dibuktikan dengan keterangan primer kecuali dalam hal yang disebut kemudian daripada ini.

Hal yang dalam nya keterangan sekunder perhubung dengan dokumen boleh diberikan.

52. (1) Keterangan sekunder boleh diberikan mengenai kewujudan, keadaan atau kandungan sesuatu dokumen yang boleh diterima sebagai keterangan dalam hal yang berikut:

(a) apabila dokumen asal dibuktikan atau didapati berada dalam milik atau di bawah kuasa—

(i) orang yang terhadapnya dokumen itu hendak dibuktikan;

(ii) mana-mana orang yang di luar bidang kuasa atau yang tidak tertakluk kepada proses Mahkamah; atau

(iii) mana-mana orang yang terikat di sisi undang-undang untuk mengemukakannya,

dan setelah diberikan notis yang disebut dalam seksyen 53, orang itu tidak mengemukakannya;

(b) apabila kewujudan, keadaan atau kandungan dokumen asal telah dibuktikan sebagai diakui secara bertulis oleh orang yang terhadapnya ia dibuktikan atau oleh wakilnya yang diakui secara bertulis di hadapan Hakim atau Pesuruhjaya Sumpah yang beragama Islam;

(c) apabila dokumen asal itu telah musnah atau hilang, atau apabila pihak yang menawarkan keterangan mengenai kandungannya tidak dapat mengemukakannya dalam masa yang munasabah kerana apa-apa sebab lain yang tidak berbangkit daripada kemungkiran atau keabaiannya sendiri;

(d) apabila dokumen asal itu adalah sebegitu keadaannya sehingga tidak boleh dialih dengan mudah;

- (e) apabila dokumen asal itu ialah suatu dokumen awam dalam pengertian seksyen 57;
- (f) apabila dokumen asal itu ialah suatu dokumen yang salinan diperakunya dibenarkan oleh Enakmen ini atau oleh mana-mana undang-undang lain yang sedang berkuat kuasa di Malaysia untuk diberikan sebagai keterangan;
- (g) apabila dokumen asal terdiri daripada berbagai keterangan atau dokumen lain yang tidak boleh diperiksa dengan mudah di Mahkamah, dan fakta yang hendak dibuktikan itu ialah kesimpulan daripada kesemuanya itu.

(2) Dalam hal yang disebut dalam perenggan (1)(a), (c) dan (d) apa-apa keterangan sekunder mengenai kandungan dokumen itu bolehlah diterima.

(3) Dalam hal yang disebut dalam perenggan (1)(b), pengakuan bertulis di hadapan Hakim atau Pesuruhjaya Sumpah yang beragama Islam itu bolehlah diterima.

(4) Dalam hal yang disebut dalam perenggan (1)(e) atau (f), hanya salinan diperakui dokumen itu boleh diterima.

(5) Dalam hal yang disebut dalam perenggan (1)(g), keterangan boleh diberikan tentang kesimpulan mengenai dokumen itu oleh mana-mana orang yang telah memeriksanya dan yang mahir dalam pemeriksaan dokumen sedemikian.

53. Keterangan sekunder mengenai kandungan dokumen yang disebut dalam perenggan 52(1)(a) tidak boleh diberikan melainkan jika pihak yang bercadang hendak memberikan keterangan sekunder itu telah terlebih dahulu

Kaedah-
kaedah
tentang notis
untuk
mengemukakan.

memberikan pihak yang memiliki atau berkuasa atas dokumen itu, atau kepada Peguam Syariyenya atau orang lain yang diberi kuasa oleh undang-undang untuk hadir atau bertindak di hadapannya, notis untuk mengemukakannya sebagaimana yang ditetapkan oleh undang-undang; dan jika tiada notis ditetapkan oleh undang-undang, apa-apa notis sebagaimana yang difikirkan munasabah oleh Mahkamah menurut hal keadaan kes itu:

Dengan syarat bahawa notis sedemikian tidaklah dikehendaki untuk menjadikan keterangan sekunder boleh diterima dalam mana-mana hal yang berikut atau dalam mana-mana hal lain yang difikirkan oleh Mahkamah kehendak mengenai notis itu patut diketepikan:

- (a) apabila dokumen yang hendak dibuktikan itu sendirinya suatu notis;
- (b) apabila daripada keadaan kes itu pihak menentang mesti mengetahui yang dia akan dikehendaki mengemukakannya;
- (c) apabila didapati atau terbukti bahawa pihak menentang telah memperolehi milik dokumen asal itu dengan cara fraud atau paksa;
- (d) apabila pihak menentang atau ejennya mempunyai dokumen asal itu di dalam Mahkamah;
- (e) apabila pihak menentang atau ejennya telah mengaku kehilangan dokumen itu; atau
- (f) apabila orang yang memiliki dokumen itu berada di luar bidang kuasa atau tidak tertakluk kepada proses Mahkamah.

Pembuktian tandatangan dan tulisan tangan orang yang dikatakan telah menandatangani atau menulis dokumen yang dikemukakan.

54. Jika sesuatu dokumen dikatakan telah ditandatangani atau telah ditulis keseluruhannya atau sebahagiannya oleh mana-mana orang, maka tandatangan atau tulisan tangan mengenai sekian banyak daripada dokumen itu yang dikatakan sebagai tulisan tangan orang itu hendaklah dibuktikan sebagai tulisan tangannya.

55. (1) Pengakuan tentang tulisan, tandatangan atau meterai hendaklah diterima sebagai pengakuan orang yang menulis atau yang menyempurnakan dokumen itu.

Pengakuan mengenai tulisan, tandatangan atau meterai.

(2) Sesuatu pengakuan yang dibuat dalam dokumen yang ditulis atau yang disebabkan ditulis oleh seseorang dengan di tandatangannya atau di bawah meterainya dan diserahkan kepada orang lain hendaklah diterima sebagai *iqrar*, dengan syarat bahawa subseksyen 17(2) dipatuhi.

56. (1) Jika orang yang menyempurnakan sesuatu dokumen menafikan tulisan pada atau liabiliti yang diwujudkan dalam dokumen itu, maka tulisan dan penyempurnaan dokumen itu hendaklah dibuktikan oleh sekurang-kurangnya dua orang saksi kepada dokumen itu.

Pembuktian dokumen.

(2) Jika saksi-saksi kepada dokumen itu tidak dapat ditemui, tulisan dan penyempurnaan dokumen itu hendaklah dibuktikan oleh dua orang saksi yang boleh mengenal pasti tulisan dan tandatangan orang yang menulis dan menyempurnakan dokumen itu.

(3) Jika saksi-saksi kepada dokumen itu atau orang yang disebut dalam subseksyen (2) dapat mengenal pasti tulisan dan tandatangan itu, maka orang yang menyempurnakan dokumen itu adalah terikat dengan apa-apa liabiliti yang diwujudkan dalam dokumen itu.

(4) Jika saksi-saksi kepada dokumen itu atau orang yang disebut dalam subseksyen (2) tidak mengenal pasti tulisan dan tandatangan pada dokumen itu sepenuhnya, maka tulisan dan tandatangan pada dokumen itu hendaklah ditentusahkan oleh sekurang-kurangnya dua orang pakar.

(5) Jika tulisan dan tandatangan pada dokumen itu telah ditentusahkan oleh pakar-pakar, maka orang yang menyempurnakan dokumen itu adalah terikat dengan apa-apa liabiliti yang diwujudkan dalam dokumen itu.

(6) Jika sesuatu dokumen tidak boleh dibuktikan dengan mana-mana cara yang disebut terdahulu, orang yang

menafikan tulisan dan penyempurnaan dokumen itu hendaklah, apabila diminta oleh orang yang mengatakan bahawa orang disebut terdahulu ialah orang yang menyempurnakan dokumen itu, mengangkat sumpah, dan jika dia enggan berbuat demikian, orang yang mengatakan itu boleh mengangkat sumpah dan berikutan dengannya membuktikan tuntutananya.

Dokumen Awam

Dokumen
awam.

57. Dokumen yang berikut ialah dokumen awam:

(a) dokumen yang mengandungi tindakan atau rekod tindakan—

(i) kuasa pemerintah berdaulat;

(ii) badan rasmi dan tribunal; dan

(iii) pegawai awam, perundangan, kehakiman dan eksekutif, sama ada bagi Persekutuan atau Negeri atau bagi negara asing; dan

(b) rekod awam yang disimpan di Malaysia mengenai dokumen persendirian.

Dokumen
persendirian.

58. Segala dokumen selain yang disebut dalam seksyen 57 ialah dokumen persendirian.

Salinan yang
diperakui
bagi
dokumen
awam.

59. Tiap-tiap pegawai awam yang mempunyai dalam jagaannya sesuatu dokumen awam yang mana-mana orang mempunyai hak untuk memeriksa hendaklah memberi orang itu, apabila diminta, suatu salinan dokumen itu apabila fi di sisi undang-undang baginya dibayar, berserta dengan suatu perakuan, yang ditulis di kaki salinan itu, bahawa ia salinan yang benar bagi dokumen itu atau bahagiannya, mengikut mana-mana yang berkenaan, dan perakuan itu hendaklah ditarikhkan serta ditandatangani oleh pegawai itu dengan nama dan jawatan rasminya, dan hendaklah dimeteraikan apabila pegawai itu dibenarkan

- (c) prosiding sesuatu badan perbandaran, lembaga bandaran atau pihak berkuasa tempatan yang lain di Malaysia, melalui suatu salinan prosiding itu yang diperakui oleh penyimpannya yang sah, atau melalui suatu buku bercetak yang berupa diterbitkan dengan kuasa badan itu;
- (d) tindakan Eksekutif atau prosiding badan perundangan sesuatu negara asing, melalui *Warta* yang disiarkan dengan kuasanya atau yang biasanya diterima di negara itu sebagai sedemikian, atau melalui salinan yang diperakui di bawah meterai negara itu atau pemerintah berdaulat, atau melalui suatu pengiktirafan mengenainya dalam sesuatu Ordinan atau *Akta* Malaysia;
- (e) dokumen awam daripada apa-apa jenis lain di sesuatu negara asing, melalui dokumen asal atau melalui salinan yang diperakui oleh penyimpannya yang sah, berserta suatu perakuan yang dimeterai dengan meterai notari awam atau pegawai konsul Malaysia bahawa salinan itu diperakui dengan sewajarnya oleh pegawai yang mempunyai jagaan yang sah ke atas dokumen asal itu dan apabila sifat dokumen itu dibuktikan mengikut undang-undang negara asing itu.

Anggapan tentang Dokumen

Anggapan
tentang
ketulenan
salinan
diperakui.

62. (1) Mahkamah hendaklah menganggap sebagai tulen tiap-tiap dokumen yang berupa suatu perakuan, salinan diperakui atau dokumen lain yang ditetapkan oleh undang-undang boleh diterima sebagai keterangan mengenai apa-apa fakta tertentu, dan yang berupa diperakui dengan sewajarnya oleh mana-mana pegawai Kerajaan di dalam atau di luar Malaysia yang diberi kuasa dengan sewajarnya bagi maksud itu:

Dengan syarat bahawa dokumen itu adalah pada matannya mengikut bentuk dan berupa disempurnakan

mengikut cara yang diarahkan oleh undang-undang bagi maksud itu.

(2) Mahkamah hendaklah juga menganggap bahawa mana-mana pegawai yang olehnya mana-mana dokumen sedemikian berupa ditandatangani atau diperakui telah memegang, pada masa dia menandatangani, jawatan rasmi yang dinyatakannya dalam dokumen itu.

63. Apabila dikemukakan di hadapan mana-mana Mahkamah mana-mana dokumen yang berupa suatu rekod atau memorandum mengenai keterangan atau mengenai mana-mana bahagian keterangan yang telah diberikan oleh saksi dalam sesuatu prosiding kehakiman atau di hadapan mana-mana pegawai yang diberi kuasa oleh undang-undang untuk mengambil keterangan itu, atau yang berupa suatu *iqrar* oleh mana-mana banduan atau orang tertuduh, yang telah diambil mengikut undang-undang dan yang berupa ditandatangani oleh mana-mana Hakim, Hakim Mahkamah Tinggi, Hakim Mahkamah Sesyen, atau Majistret atau oleh mana-mana pegawai sedemikian yang disebut terdahulu, maka Mahkamah hendaklah menganggap bahawa—

Anggapan
tentang
dokumen
yang
dikemukakan
sebagai
rekod
keterangan.

- (a) dokumen itu adalah tulen;
- (b) apa-apa pernyataan yang berupa dibuat oleh orang yang menandatangani tentang hal keadaan yang dalamnya ia diambil, adalah benar; dan
- (c) keterangan, pernyataan atau *iqrar* itu telah diambil dengan sewajarnya.

64. Mahkamah hendaklah menganggap ketulenan tiap-tiap dokumen yang berupa *Warta* Kerajaan Persekutuan atau mana-mana Kerajaan Negeri, atau berupa akhbar atau jurnal dan tiap-tiap dokumen yang berupa dokumen yang diarahkan oleh mana-mana undang-undang supaya

Anggapan
tentang
Warta,
akhbar, dsb.

disimpan oleh mana-mana orang, jika dokumen itu disimpan pada matannya mengikut cara yang dikehendaki oleh undang-undang dan dikemukakan daripada jagaan yang patut.

Anggapan
tentang peta
atau pelan
yang dibuat
dengan kuasa
Kerajaan.

65. Mahkamah hendaklah menganggap bahawa peta atau pelan yang berupa dibuat dengan kuasa Kerajaan Persekutuan atau mana-mana Kerajaan Negeri telah dibuat sedemikian dan adalah tepat.

Anggapan
tentang
koleksi
undang-
undang dan
laporan
keputusan.

66. Mahkamah hendaklah menganggap ketulenan tiap-tiap buku yang berupa—

(a) dicetak atau diterbitkan di bawah kuasa Kerajaan mana-mana negara dan mengandungi apa-apa undang-undang negara itu; atau

(b) mengandungi laporan atau keputusan mahkamah negara itu.

Anggapan
tentang surat
kuasa wakil.

67. Mahkamah hendaklah menganggap bahawa tiap-tiap dokumen yang berupa surat kuasa wakil, dan telah disempurnakan di hadapan dan ditentusahkan oleh Hakim atau pegawai konsul Malaysia telah disempurnakan dan disahkan sedemikian.

Anggapan
tentang
salinan
diperakui
bagi rekod
kehakiman
negara asing.

68. Mahkamah boleh menganggap bahawa mana-mana dokumen yang berupa salinan diperakui bagi mana-mana rekod kehakiman mana-mana negara asing adalah tulen dan tepat jika dokumen itu berupa diperakui dengan apa-apa cara yang diperakui oleh mana-mana wakil Yang di-Pertuan Agong di dalam atau bagi negara itu sebagai cara yang biasanya dipakai di dalam negara itu bagi pemerakuan salinan rekod kehakiman.

Anggapan
tentang buku,
peta dan
carta.

69. Mahkamah boleh menganggap bahawa mana-mana buku yang boleh dirujuk olehnya untuk mendapatkan maklumat mengenai Hukum Syarak atau mengenai apa-apa perkara yang berkepentingan awam atau berkepentingan am dan bahawa mana-mana peta atau carta yang diterbitkan

yang pernyataan mengenainya adalah fakta relevan dan yang dikemukakan untuk pemeriksaannya, telah ditulis dan diterbitkan oleh orang yang olehnya dan pada masa dan di tempat di mana ia berupa sebagai telah ditulis atau diterbitkan.

70. Mahkamah boleh menganggap bahawa sesuatu perutusan yang dihantar dari sesuatu pejabat telegraf kepada orang yang kepadanya perutusan itu berupa sebagai ditujukan adalah bersamaan dengan perutusan yang telah diserahkan untuk dihantar; di pejabat yang darinya perutusan itu berupa telah dihantar; tetapi Mahkamah tidak boleh membuat apa-apa anggapan tentang orang yang olehnya perutusan itu telah diserahkan untuk penghantaran.

Anggapan
tentang
perutusan
telegraf.

71. Mahkamah hendaklah menganggap bahawa tiap-tiap dokumen yang telah diminta dan tidak dikemukakan, setelah notis supaya mengemukakannya diberikan di bawah seksyen 53, telah diaku saksi, disetem dan disempurnakan mengikut cara yang dikehendaki oleh undang-undang.

Anggapan
tentang
penyempurnaan
wajar, dsb.
dokumen
yang tidak
dikemukakan.

BAHAGIAN III

PENGEMUKAAN DAN KESAN KETERANGAN

BAB 1

BEBAN MEMBUKTIKAN

72. Beban untuk mengemukakan keterangan dalam sesuatu kes *mal* terletak pada orang yang mengatakan atau menegaskan sesuatu fakta (*al-Mudda'ii*) dan orang yang mengangkat sumpah untuk menafikan atau mempertikaikan sesuatu fakta (*al-Mudda'a 'alaih*).

Beban untuk
mengemukakan
keterangan
dalam kes
mal.

73. (1) Sesiapa yang berhasrat supaya mana-mana Mahkamah memberikan penghakiman tentang apa-apa

Beban
membuktikan.

hak atau liabiliti di sisi undang-undang yang bergantung kepada kewujudan fakta yang ditegaskan olehnya, mestilah membuktikan bahawa fakta itu wujud.

(2) Apabila seseorang terikat untuk membuktikan kewujudan apa-apa fakta, maka dikatakan bahawa beban membuktikan terletak pada orang itu.

MISALAN

A berhasrat supaya mahkamah memberikan penghakiman supaya B dihukum kerana sesuatu jenayah yang dikatakan oleh A telah dilakukan oleh B.

A mesti membuktikan bahawa B telah melakukan jenayah itu.

Pada siapa letaknya beban membuktikan.

74. Beban membuktikan dalam sesuatu guaman atau prosiding terletak pada orang yang akan gagal jika tiada keterangan langsung diberikan oleh mana-mana pihak.

Beban membuktikan tentang fakta tertentu.

75. Beban membuktikan tentang apa-apa fakta tertentu terletak pada orang yang berkehendakkan Mahkamah mempercayai tentang kewujudan fakta itu.

MISALAN

A berhasrat supaya Mahkamah mempercayai bahawa pada masa yang berkenaan itu dia berada di suatu tempat lain.

Dia mestilah membuktikannya.

Beban membuktikan fakta yang perlu dibuktikan untuk menjadi keterangan boleh diterima.

76. Beban membuktikan apa-apa fakta yang perlu dibuktikan untuk membolehkan mana-mana orang memberikan keterangan mengenai apa-apa fakta yang lain, terletak pada orang yang berhasrat untuk memberikan keterangan itu.

MISALAN

- (a) A berhasrat untuk membuktikan *marad al-maut* yang dibuat oleh B.

A mestilah membuktikan *marad al-maut* itu dan kematian B.

- (b) A berhasrat untuk membuktikan dengan keterangan sekunder kandungan suatu dokumen yang telah hilang.

A mestilah membuktikan bahawa dokumen itu telah hilang.

77. Apabila seseorang dituduh atas apa-apa kesalahan, maka beban membuktikan kewujudan hal keadaan yang menjadikan kes itu termasuk dalam mana-mana kecualian am yang diperuntukkan dalam Enakmen Jenayah Syariah (Negeri Sembilan) 1992 terletak padanya, dan Mahkamah hendaklah menganggap hal keadaan tersebut sebagai tidak ada.

Beban membuktikan bahawa kes orang tertuduh termasuk dalam kecualian. En. No. 4/1992.

MISALAN

- (a) A dituduh bersekedudukan dengan B.

Pendakwa mengemukakan keterangan untuk menunjukkan bahawa A telah menceraikan B, isterinya.

A mendakwa bahawa dia dipaksa menceraikan isterinya.

Beban untuk membuktikan bahawa dia dipaksa terletak padanya.

- (b) C dituduh melakukan persetubuhan secara haram dengan D.

C mendakwa bahawa dia telah berkahwin dengan *D* di negara asing.

Beban membuktikan bahawa perkahwinan itu berlaku terletak pada *C*.

Beban membuktikan fakta yang diketahui secara khusus.

78. Apabila mana-mana fakta diketahui secara khusus oleh mana-mana orang, maka beban membuktikan fakta itu terletak padanya.

MISALAN

Apabila seseorang melakukan sesuatu perbuatan dengan suatu niat selain niat yang dibayangkan oleh sifat dan hal keadaan perbuatan itu, maka beban membuktikan niat itu terletak padanya.

Beban membuktikan kematian orang yang diketahui masih hidup dalam tiga puluh tahun.

79. Apabila soalnya ialah sama ada seseorang itu masih hidup atau telah mati, dan dibuktikan bahawa orang itu masih hidup dalam masa tiga puluh tahun, maka beban membuktikan yang dia telah mati terletak pada orang yang menegaskannya.

Beban membuktikan bahawa seseorang yang tidak didengar khabar mengenainya selama empat tahun masih hidup.

80. Apabila soalnya ialah sama ada seseorang itu masih hidup atau telah mati, dan dibuktikan bahawa tiada apa-apa khabar telah didengar mengenainya selama empat tahun oleh orang yang sepatutnya mendengar khabar mengenainya jika dia masih hidup, maka beban membuktikan yang dia masih hidup beralih kepada orang yang menegaskannya.

Beban membuktikan tentang pemunyaan.

81. Apabila soalnya ialah sama ada mana-mana orang ialah pemunya apa-apa jua benda yang dibuktikan sebagai ada dalam miliknya, beban membuktikan bahawa dia bukanlah pemunya benda itu terletak pada orang yang menegaskan bahawa dia bukan pemunya.

82. Mahkamah boleh menganggap kewujudan apa-apa fakta yang difikirkannya mungkin telah berlaku, setelah mengambil perhatian akan perjalanan biasa kejadian semula jadi, kelakuan manusia, dan urusan awam dan persendirian, dalam hubungannya dengan fakta kes yang tertentu.

Mahkamah boleh menganggap kewujudan fakta tertentu.

MISALAN

Mahkamah boleh menganggap—

- (a) bahawa tindakan kehakiman dan tindakan rasmi telah dilaksanakan mengikut aturan;
- (b) bahawa perjalanan biasa urusan telah diikuti dalam hal-hal tertentu.

BAB 2

SAKSI

83. (1) Tertakluk kepada peruntukan seksyen ini, semua orang Islam adalah berwibawa untuk memberikan *syahadah* atau *bayyinah* sebagai saksi dengan syarat bahawa mereka adalah 'aqil, baligh, 'adil, mempunyai ingatan yang baik dan tidak berprasangka.

Siapa yang boleh memberikan keterangan sebagai saksi.

(2) Seorang yang bukan Islam adalah berwibawa untuk memberikan *bayyinah* untuk orang Islam jika keterangannya boleh diterima mengikut Hukum Syarak.

Huraian—*Bayyinah* seorang pakar bukan Islam terhadap seorang Islam boleh diterima, jika dikehendaki.

(3) Seseorang yang tidak 'adil adalah berwibawa untuk memberikan *bayyinah* tetapi tidak berwibawa untuk memberikan *syahadah*.

(4) Seseorang yang belum *baligh* atau seseorang yang tidak sempurna akal adalah berwibawa untuk memberikan *bayyinah* tetapi tidak berwibawa memberikan *syahadah*.

Huraian—*Bayyinah* seorang orang belum dewasa dalam hal kecederaan yang dilakukan oleh beberapa orang-orang belum dewasa ke atas yang lain boleh diterima dengan syarat bahawa antara mereka tiada perselisihan faham dan mereka berada di tempat kejadian itu.

(5) Seseorang yang mempunyai ingatan yang lemah atau yang pelupa atau mengidap hilang ingatan adalah berwibawa untuk memberikan *bayyinah* tetapi tidak berwibawa untuk memberikan *syahadah*.

(6) Seseorang yang kebolehpercayaannya diragui kerana hubungan baiknya dengan dan mempunyai kepentingan dengan pihak menentang adalah berwibawa untuk memberikan *bayyinah* tetapi tidak berwibawa untuk memberikan *syahadah*.

(7) Seseorang yang kebolehpercayaannya diragui kerana hubungan buruknya dengan pihak menentang adalah berwibawa untuk memberikan *bayyinah* tetapi tidak berwibawa untuk memberikan *syahadah*.

Saksi bisu.

84. (1) Seseorang saksi yang tidak dapat bercakap boleh memberikan *bayyinhanya* mengikut apa-apa cara yang menjadikannya boleh difahami seperti dengan tulisan atau dengan isyarat.

(2) *Bayyinah* yang disebut dalam subseksyen (1) hendaklah diberikan di dalam Mahkamah terbuka.

Keterangan suami, isteri, ibu atau bapa dan anak.

85. (1) Keterangan seorang suami terhadap isterinya dan keterangan isteri terhadap suaminya boleh diterima sebagai *syahadah* dan *bayyinah*.

(2) Keterangan seorang anak terhadap ibu atau bapanya dan keterangan ibu atau bapa terhadap anaknya boleh diterima sebagai *syahadah* dan *bayyinah*.

(3) Keterangan seorang suami bagi isterinya dan keterangan isteri bagi suaminya boleh diterima sebagai *bayyinah*.

(4) Keterangan ibu atau bapa bagi anaknya dan keterangan anak bagi ibu atau bapanya boleh diterima sebagai *bayyinah*.

86. (1) Dakwaan oleh seseorang yang dikenali sebagai kaya bahawa dia telah menjadi papa tidak mencukupi untuk membuktikan dakwaannya kecuali jika dia disokong oleh keterangan tiga orang saksi lelaki. Bilangan saksi.

Huraian—Dalam pemungutan zakat, pengakuan seorang kaya bahawa dia telah menjadi papa tidak menjadi bukti yang mencukupi melainkan jika dia disokong oleh keterangan tiga orang saksi lelaki.

(2) Dalam hal melihat anak bulan, keterangan seorang lelaki yang '*adil* adalah mencukupi untuk membuktikan fakta itu.

(3) Keterangan seorang lelaki hendaklah menjadi bukti yang mencukupi dalam hal keadaan yang berikut:

- (a) keterangan seorang guru dalam hal yang melibatkan murid sekolah;
- (b) keterangan pakar dalam menilai barang rosak;
- (c) keterangan mengenai penerimaan dan penolakan saksi;
- (d) pemberitahuan mengenai pemecatan wakil;
- (e) keterangan tentang kecacatan dalam mana-mana barang bagi jualan.

(4) Keterangan seorang perempuan adalah mencukupi untuk membuktikan apa-apa fakta yang biasanya dilihat oleh atau dalam pengetahuan seorang perempuan.

MISALAN

Keterangan seorang perempuan yang menyusukan seorang bayi atau keterangan seorang bidan dalam perkara yang berhubungan dengan haidh, kelahiran dan penyusuan.

(5) Kecuali sebagaimana yang diperuntukkan selainnya dalam seksyen ini, keterangan hendaklah diberikan oleh dua orang saksi lelaki atau oleh seorang saksi lelaki dan dua orang saksi perempuan.

Cara
memberikan
keterangan.

87. (1) Dalam kes *mal* keterangan hendaklah diberikan oleh plaintif dan defendan, dan jika defendan menafikan tuntutan yang dibuat terhadapnya dia hendaklah dikehendaki mengangkat sumpah mengikut Hukum Syarak.

(2) Jika defendan mengangkat sumpah di bawah subseksyen (1), tuntutan yang dibuat oleh plaintif hendaklah ditolak.

(3) Jika defendan enggan mengangkat sumpah, maka Mahkamah boleh meminta plaintif untuk mengangkat sumpah dan dengan sumpah itu tuntutannya hendaklah diterima.

(4) Dalam kes jenayah, keterangan hendaklah diberikan bagi pendakwa dan bagi tertuduh melainkan jika tertuduh mengaku salah.

Keterangan
oleh saksi
nggal dan
mpah
plaintif.

88. Jika dalam kes *mal*, plaintif hanya mengemukakan seorang saksi, keterangan saksi itu hanya boleh diterima jika keterangannya diberikan berserta dengan sumpah plaintif itu.

MISALAN

Dalam suatu tuntutan bagi pembayaran balik hutang oleh plaintif terhadap defendan, keterangan seorang saksi yang dikemukakan oleh plaintif yang diberikan berserta dengan sumpah plaintif hendaklah menjadi bukti yang cukup terhadap tuntutannya.

BAB 3

PEMERIKSAAN SAKSI

89. Susunan yang mengikutnya saksi dikemukakan dan diperiksa hendaklah dikawal selia oleh undang-undang dan amalan pada masa ini yang berhubungan dengan tatacara *mal* dan jenayah yang terpakai bagi Mahkamah masing-masingnya, dan sekiranya tiada mana-mana undang-undang sedemikian, menurut budi bicara Mahkamah.

Susunan pengemukakan dan pemeriksaan saksi.

90. (1) Apabila salah satu pihak bercadang hendak memberikan keterangan mengenai apa-apa fakta, Mahkamah boleh bertanya pihak yang bercadang hendak memberikan keterangan itu bagaimana fakta yang dikatakan itu, jika dibuktikan, akan menjadi *qarinah*; dan Mahkamah hendaklah menerima keterangan itu jika difikirkannya bahawa fakta itu, jika dibuktikan, akan menjadi *qarinah*, dan tidak selainnya.

Mahkamah hendaklah memutuskan tentang kebolehterimaan keterangan.

(2) Jika fakta yang dicadangkan hendak dibuktikan itu ialah suatu fakta yang keterangan mengenainya boleh diterima hanya setelah sesuatu fakta lain dibuktikan, maka fakta yang akhir disebut itu mestilah dibuktikan sebelum keterangan diberikan mengenai fakta yang mula-mula disebut itu, melainkan jika pihak itu mengaku janji untuk membuktikan fakta itu dan Mahkamah berpuas hati dengan aku janji itu.

(3) Jika kerelevanan suatu fakta yang dikatakan bergantung pada terbuktinya suatu fakta lain yang dikatakan terlebih dahulu, maka Mahkamah boleh, menurut budi bicaranya, sama ada membenarkan keterangan mengenai fakta yang pertama itu diberikan sebelum fakta yang kedua itu dibuktikan, atau menghendaki supaya keterangan diberikan mengenai fakta yang kedua itu sebelum keterangan diberikan mengenai fakta yang pertama itu.

MISALAN

- (a) Adalah dicadangkan untuk membuktikan suatu pernyataan mengenai suatu fakta relevan yang telah dibuat oleh seseorang yang dikatakan telah mati, iaitu pernyataan yang ialah *qarinah* di bawah seksyen 20.

Fakta bahawa orang itu telah mati mestilah dibuktikan oleh orang yang bercadang hendak membuktikan pernyataan itu sebelum keterangan diberikan mengenai pernyataan itu.

- (b) Adalah dicadangkan untuk membuktikan kandungan suatu dokumen yang dikatakan telah hilang dengan mengemukakan suatu salinannya.

Fakta bahawa dokumen asal itu telah hilang mestilah dibuktikan oleh orang yang bercadang hendak mengemukakan salinan itu sebelum salinan itu dikemukakan.

Pemeriksaan
utama,
pemeriksaan
balas dan
pemeriksaan
semula.

91. (1) Pemeriksaan seseorang saksi oleh pihak yang memanggilnya disebut pemeriksaan utamanya.

(2) Pemeriksaan seseorang saksi oleh pihak menentang disebut pemeriksaan balasnya.

(3) Jika seseorang saksi telah diperiksa balas dan kemudiannya diperiksa oleh pihak yang telah memanggilnya, maka pemeriksaan itu disebut pemeriksaan semulanya.

Susunan
pemeriksaan
dan arahan
mengenai
pemeriksaan
semula.

92. (1) Saksi-saksi hendaklah mula-mulanya diperiksa secara utama, kemudiannya, diperiksa balas jika dikehendaki sedemikian oleh pihak menentang, kemudiannya pula, diperiksa semula jika dikehendaki sedemikian oleh pihak yang telah memanggil mereka.

(2) Pemeriksaan dan pemeriksaan balas mestilah berhubungan dengan fakta relevan, tetapi pemeriksaan balas tidak perlu dihadkan kepada fakta yang telah diberikan sebagai keterangan oleh saksi itu dalam pemeriksaan utamanya.

(3) Pemeriksaan semula hendaklah tertumpu kepada penghuraian perkara yang disebut dalam pemeriksaan balas; dan jika, dengan kebenaran Mahkamah, perkara baru dikemukakan dalam pemeriksaan semula, maka pihak menentang boleh selanjutnya memeriksa balas atas perkara itu.

(4) Mahkamah boleh dalam segala hal membenarkan seseorang saksi dipanggil semula sama ada untuk pemeriksaan utama selanjutnya atau untuk pemeriksaan balas selanjutnya, dan jika Mahkamah membenarkan sedemikian, maka pihak-pihak mempunyai hak masing-masing untuk membuat pemeriksaan balas selanjutnya dan pemeriksaan semula selanjutnya.

93. Seseorang yang disaman supaya mengemukakan sesuatu dokumen tidaklah menjadi seorang saksi semata-mata oleh sebab dia mengemukakan dokumen itu, dan dia tidak boleh diperiksa balas melainkan jika dan sehingga dia dipanggil sebagai saksi.

Pemeriksaan balas orang yang dipanggil untuk mengemukakan apa-apa dokumen.

94. Saksi-saksi berkenaan dengan watak boleh diperiksa balas dan diperiksa semula.

Saksi-saksi berkenaan dengan watak.

95. Apa-apa soalan yang menyarankan jawapan yang hendak atau yang dijangka akan didapati oleh orang yang mengemukakannya atau apa-apa soalan yang menyarankan fakta yang dipertikaikan yang tentangnya saksi itu dikehendaki memberikan keterangan, disebut soalan memimpin.

Soalan memimpin.

Bila soalan memimpin tidak boleh ditanya.

96. (1) Soalan memimpin tidak boleh, jika dibantah oleh pihak menentang, ditanya dalam pemeriksaan utama atau dalam pemeriksaan semula, kecuali dengan kebenaran Mahkamah.

(2) Mahkamah hendaklah membenarkan soalan memimpin tentang perkara permulaan atau yang tidak dipertikaikan, atau perkara yang pada pendapatnya telah terbukti dengan secukupnya.

Bila soalan memimpin boleh ditanya.

97. (1) Soalan memimpin boleh ditanya dalam pemeriksaan balas, tertakluk kepada syarat-syarat yang berikut:

(a) soalan itu tidak boleh mengandungi perkataan yang saksi itu dikehendaki menyatakan balik; dan

(b) soalan itu tidak boleh menganggap fakta yang belum terbukti telah terbukti, atau menganggap bahawa jawapan tertentu telah diberikan berlawanan dengan fakta itu.

(2) Mahkamah boleh, menurut budi bicaranya, melarang soalan memimpin daripada dikemukakan kepada saksi yang menunjukkan kecenderungan yang kuat atau berat sebelah memihak kepada pihak yang memeriksa balas.

Keterangan tentang perkara yang bertulis.

98. Mana-mana saksi boleh ditanya semasa dalam pemeriksaan sama ada apa-apa kontrak, pemberian atau pelupusan lain akan harta yang tentangnya dia memberikan keterangan tidak terkandung dalam sesuatu dokumen, dan jika dia mengatakan ada, atau jika dia hampir-hampir hendak membuat apa-apa pernyataan tentang kandungan apa-apa dokumen yang, pada pendapat Mahkamah, patut dikemukakan, maka pihak menentang boleh membantah terhadap pemberian keterangan itu sehingga dokumen itu dikemukakan atau sehingga terbukti fakta yang memberikan hak kepada pihak yang telah memanggil saksi itu untuk memberikan keterangan sekunder mengenainya.

Huraian—Seseorang saksi boleh memberikan keterangan lisan mengenai pernyataan yang telah dibuat oleh orang lain mengenai kandungan dokumen jika pernyataan itu dengan sendirinya ialah fakta relevan.

MISALAN

Soalnya ialah sama ada A telah menyerang B.

C mendeposkan bahawa dia telah mendengar A berkata kepada D: “B telah menulis surat menuduh saya mencuri dan saya akan membalas dendam terhadapnya”. Pernyataan itu adalah relevan sebagai menunjukkan motif serangan A itu dan keterangan boleh diberikan mengenai pernyataan itu walau pun tiada keterangan lain diberikan mengenai surat itu.

99. (1) Seseorang saksi boleh diperiksa balas tentang pernyataan dahulu yang dibuat olehnya secara bertulis atau yang diubah ke dalam bentuk bertulis, dan yang relevan kepada perkara-perkara yang dipersoalkan dalam guaman atau prosiding yang dalamnya dia diperiksa balas itu, tanpa tulisan itu ditunjukkan kepadanya atau dibuktikan; tetapi jika dimaksudkan untuk menyangkal saksi itu dengan tulisan itu, maka sebelum tulisan itu boleh dibuktikan, perhatian saksi itu mestilah diarahkan kepada mana-mana bahagian tulisan itu yang hendak digunakan bagi maksud menyangkalnya.

Pemeriksaan
balas tentang
pernyataan
bertulis yang
dahulu.

(2) Jika seseorang saksi, apabila diperiksa balas tentang pernyataan lisan dahulu yang dibuat olehnya yang relevan kepada perkara yang dipersoalkan dalam guaman atau prosiding yang dalamnya dia diperiksa balas itu dan yang tidak selaras dengan testimoni yang sedang diberikan olehnya, tidak mengaku dengan nyata bahawa dia telah membuat pernyataan itu, maka bukti boleh diberikan yang dia telah sebenarnya membuat pernyataan lisan itu, tetapi sebelum bukti boleh diberikan, hal keadaan pernyataan yang dikatakan itu, yang cukup untuk menentukan kejadian

tertentu itu, hendaklah disebut kepada saksi itu, dan dia mestilah ditanya sama ada dia telah membuat pernyataan itu atau tidak.

Soalan yang sah dalam pemeriksaan balas.

100. Apabila seseorang saksi boleh diperiksa balas, maka dia boleh, sebagai tambahan kepada soalan yang disebut terdahulu daripada ini, ditanya apa-apa soalan yang cenderung—

- (a) menguji ketepatannya, kebenarannya atau kebolehpercayaannya;
- (b) menentukan siapa dia dan apakah taraf hidupnya; atau
- (c) melemahkan kebolehpercayaannya dengan mencela wataknya, walaupun jawapan kepada soalan itu mungkin secara langsung atau tak langsung, cenderung melibatkannya dalam jenayah atau boleh mendedahkan atau mungkin secara langsung atau tidak langsung cenderung mendedahkannya kepada sesuatu penalti atau pelucuthakan.

Mahkamah akan memutuskan bila soalan hendak ditanya dan bila saksi boleh dipaksa menjawab.

101. (1) Jika apa-apa soalan adalah berhubungan dengan sesuatu perkara yang tidak relevan dengan guaman atau prosiding itu, kecuali setakat yang soalan itu menyentuh kebolehpercayaan saksi itu dengan mencela wataknya, maka Mahkamah hendaklah memutuskan sama ada saksi itu boleh dipaksa menjawab soalan itu atau tidak, dan Mahkamah boleh, jika difikirkannya bahawa saksi itu tidak patut dipaksa menjawab soalan itu, mengingatkan saksi itu bahawa dia tidak terpaksa menjawabnya.

(2) Pada menjalankan budi bicaranya, Mahkamah hendaklah mengambil perhatian akan perkara yang berikut:

- (a) soalan itu wajar jika ia sedemikian rupa sehingga kebenaran tohmahan yang dibayangkan olehnya itu akan menyentuh dengan serius pendapat Mahkamah tentang kebolehpercayaan saksi itu atas perkara yang dinyatakan;

- (b) soalan itu tidak wajar jika tohmahan yang dibayangkan olehnya itu berhubung dengan perkara-perkara yang telah berlaku sebegitu lama dahulu atau yang bersifat sedemikian sehingga kebenaran tohmahan itu tidak akan menyentuh atau akan menyentuh sedikit sahaja pendapat Mahkamah tentang kebolehpercayaan saksi itu atas perkara yang dinyatakan;
- (c) soalan itu tidak wajar jika terdapat ketidakseimbangan besar antara kepentingan tohmahan yang dibuat terhadap watak saksi itu dengan kepentingan keterangannya;
- (d) Mahkamah boleh, jika difikirkannya patut, mengambil kesimpulan daripada keengganan saksi itu untuk menjawab bahawa jawapan itu, jika diberikan, tidak akan memberikan faedah kepadanya.

102. Tiada apa-apa soalan seperti yang disebut dalam seksyen 101 boleh ditanya melainkan jika orang yang bertanya itu mempunyai alasan yang munasabah bagi memikirkan bahawa tohmahan yang dibayangkan oleh soalan itu betul-betul berasas.

Soalan tidak boleh ditanya tanpa alasan yang munasabah.

MISALAN

- (a) Seorang Peguam Syarie diberitahu oleh seorang Peguam Syarie yang lain atau sumber yang boleh dipercayai bahawa seorang saksi penting ialah penjudi profesional. Ini suatu alasan yang munasabah untuk menanyakan saksi itu sama ada dia seorang penjudi profesional.
- (b) Seorang Peguam Syarie diberitahu oleh seseorang di dalam Mahkamah bahawa seorang saksi penting ialah seorang penjudi profesional. Apabila

disoal oleh Peguam Syarie itu, pemberitahu itu memberikan sebab-sebab yang memuaskan hati bagi pernyataannya itu. Ini suatu alasan yang munasabah untuk menanyakan saksi itu sama ada dia seorang penjudi profesional.

- (c) Seorang saksi yang tidak diketahui apa-apa pun mengenainya, ditanya secara rambang sama ada dia seorang penjudi profesional. Dalam hal ini, tidak ada alasan yang munasabah untuk menanya soalan itu.
- (d) Seorang saksi yang tidak diketahui apa-apa pun mengenainya, apabila disoal tentang cara hidup dan mata pencariannya memberikan jawapan yang tidak memuaskan hati. Ini boleh menjadi suatu alasan yang munasabah untuk menanyakan saksi itu sama ada dia seorang penjudi profesional.

Tatacara Mahkamah sekiranya soalan ditanya tanpa alasan yang munasabah.

103. Jika Mahkamah berpendapat bahawa mana-mana soalan seperti yang disebut dalam seksyen 101 telah ditanya tanpa alasan yang munasabah, maka Mahkamah boleh, jika soalan itu telah ditanya oleh seorang Peguam Syarie, melaporkan hal keadaan kes itu kepada Majlis Agama Islam Negeri Sembilan atau pihak berkuasa yang lain yang kepadanya Peguam Syarie itu tertakluk dalam menjalankan profesionnya.

Soalan lucu dan bersifat skandal.

104. Mahkamah boleh melarang apa-apa soalan atau pertanyaan yang disifatkannya sebagai lucu atau bersifat skandal, walaupun soalan atau pertanyaan itu mungkin ada hubungan dengan soalan-soalan yang ada di hadapan Mahkamah, melainkan jika soalan atau pertanyaan itu berhubung dengan fakta persoalan atau dengan perkara yang perlu diketahui untuk menentukan sama ada fakta persoalan itu wujud atau tidak.

Soalan yang bertujuan untuk menghina atau mengusarkan.

105. Mahkamah hendaklah melarang apa-apa soalan yang ternyata padanya bertujuan untuk menghina atau mengusarkan, atau apa-apa soalan yang, walau pun dengan

sendirinya adalah wajar, ternyata pada Mahkamah berbentuk menyinggung dengan tidak wajar.

106. Apabila seseorang saksi telah ditanya dan telah menjawab apa-apa soalan yang relevan kepada siasatan itu hanya setakat yang ia cenderung melemahkan kebolehpercayaannya dengan mencela wataknya, tiada keterangan boleh diberikan untuk menyangkalnya; tetapi jika dia memberikan jawapan palsu, maka dia boleh kemudiannya dipertuduh kerana memberikan keterangan palsu.

Penyingkiran keterangan untuk menyangkal jawapan kepada soalan yang menguji kebenaran.

Kecualian 1—Jika seorang saksi ditanya sama ada dia dahulunya telah disabitkan atas apa-apa jenayah dan dia menafikannya, maka keterangan boleh diberikan mengenai sabitannya yang dahulu itu.

Kecualian 2—Jika seorang saksi ditanya apa-apa soalan yang boleh mencabar kesaksamaannya dan dia menjawab dengan menafikan fakta-fakta yang disarankan itu, maka dia boleh disangkal.

MISALAN

- (a) Seorang saksi ditanya sama ada dia pernah dibuang kerja kerana kecurangan. Dia menafikannya.

Keterangan diberikan untuk menunjukkan bahawa dia pernah dibuang kerja kerana kecurangan.

Keterangan itu tidak boleh diterima.

- (b) A menegaskan bahawa pada suatu hari tertentu dia telah melihat B di Negeri Sembilan. A ditanya sama ada dia sendiri berada di Pulau Pinang pada hari itu. Dia menafikannya.

Keterangan diberikan bagi menunjukkan bahawa *A* berada di Pulau Pinang pada hari itu.

Keterangan itu boleh diterima, bukan untuk menyangkal *A* atas suatu fakta yang menyentuh kebolehpercayaannya tetapi untuk menyangkal fakta yang dikatakan bahawa *B* telah dilihat di Negeri Sembilan pada hari yang berkenaan itu.

- (c) *A* ditanya sama ada dia pernah berkata bahawa dia akan membalas dendam terhadap *B* yang terhadapnya dia memberikan keterangan. Dia menafikannya.

Dia boleh disangkal atas alasan bahawa soalan itu cenderung mencabar kesaksamaannya.

Soalan oleh pihak kepada saksi sendiri.

107. Mahkamah boleh, menurut budi bicaranya, membenarkan orang yang memanggil seseorang saksi mengemukakan apa-apa soalan kepadanya yang boleh dikemukakan dalam pemeriksaan balas oleh pihak menentang.

Mencabar kebolehpercayaan saksi.

108. Kebolehpercayaan seseorang saksi boleh dicabar dengan cara yang berikut oleh pihak menentang atau, dengan izin Mahkamah, oleh pihak yang memanggilnya:

- (a) dengan keterangan yang diberikan oleh orang yang menyatakan bahawa mengikut pengetahuan mereka tentang saksi itu mereka mempercayai bahawa saksi itu tidak boleh dipercayai;
- (b) dengan membuktikan bahawa saksi itu telah disogok, atau telah menerima tawaran sogokan, atau telah menerima apa-apa dorongan rasuah yang lain untuk memberikan keterangannya;
- (c) dengan membuktikan pernyataan dahulu yang tidak selaras dengan mana-mana bahagian keterangannya yang boleh disangkal.

Huraian—Seseorang saksi yang mengatakan bahawa seorang saksi lain tidak boleh dipercayai tidak boleh, dalam masa pemeriksaan utamanya, memberikan sebab dia mempercayai sedemikian, tetapi dia boleh ditanya sebab-sebabnya dalam pemeriksaan balas, dan jawapan yang diberikannya itu tidak boleh disangkal, walaupun, jika jawapan itu palsu, dia boleh kemudiannya dipertuduh kerana memberikan keterangan palsu.

109. Apabila seseorang saksi yang dicadang hendak disokong memberikan keterangan mengenai apa-apa fakta relevan, dia boleh disoal tentang apa-apa hal keadaan lain yang telah dilihatnya pada atau dekat dengan masa atau tempat yang fakta relevan itu telah berlaku, jika Mahkamah berpendapat bahawa hal keadaan itu, jika terbukti, akan menyokong testimoni saksi itu tentang fakta relevan yang mengenainya dia memberikan keterangan.

Soalan yang cenderung menyokong keterangan mengenai fakta relevan boleh diterima.

MISALAN

A, seorang rakan sejenayah, menerangkan hal suatu kesalahan yang dalamnya dia telah mengambil bahagian. Dia memperihalkan berbagai-bagai kejadian, yang tidak berkaitan dengan kesalahan itu, yang telah berlaku dalam perjalanannya ke tempat dan dari tempat di mana kesalahan itu telah dilakukan.

Keterangan bebas mengenai fakta ini boleh diberikan untuk menyokong keterangannya itu tentang kesalahan itu sendiri.

110. Bagi menyokong testimoni seorang saksi, apa-apa pernyataan dahulu yang dibuat olehnya sama ada secara bertulis atau lisan, atas sumpah, atau dalam percakapan biasa, berhubung dengan fakta yang sama pada atau lebih kurang pada masa fakta itu telah berlaku, atau di hadapan mana-mana pihak berkuasa yang berwibawa di sisi undang-undang untuk menyiasat fakta itu, boleh dibuktikan.

Pernyataan dahulu oleh saksi boleh dibuktikan untuk menyokong testimoni yang kemudian tentang fakta yang sama.

Perkara yang boleh dibuktikan berkaitan dengan pernyataan terbukti yang ialah *qarinah* di bawah seksyen 20 atau 21.

111. Apabila apa-apa fakta yang ditetapkan sebagai *qarinah* di bawah seksyen 20 atau 21 terbukti, segala perkara boleh dibuktikan sama ada untuk menyangkal atau menyokong pernyataan itu, atau untuk mencabar atau mengesahkan kebolehpercayaan orang yang telah membuatnya, yang mungkin boleh dibuktikan jika orang itu telah dipanggil sebagai saksi dan telah menafikan kebenaran perkara yang disarankan itu apabila diperiksa balas.

Mengingat semula.

112. (1) Seseorang saksi boleh semasa di bawah pemeriksaan mengingat semula dengan merujuk kepada mana-mana tulisan yang telah dibuat olehnya sendiri pada masa urusan yang mengenainya dia disoal, atau sejurus sahaja selepasnya sehingga difikirkan oleh Mahkamah bahawa urusan itu masih jelas dalam ingatannya pada masa itu.

(2) Saksi itu boleh juga merujuk kepada mana-mana tulisan yang telah dibuat oleh mana-mana orang lain dan yang telah dibaca oleh saksi itu dalam masa yang disebut terdahulu, jika, apabila dibacanya, dia tahu tulisan itu adalah betul.

(3) Apabila saksi itu boleh mengingat semula dengan merujuk kepada apa-apa dokumen, dia boleh, dengan kebenaran Mahkamah, merujuk kepada salinan dokumen itu:

Dengan syarat bahawa Mahkamah berpuas hati bahawa ada sebab yang mencukupi mengapa naskhah asalnya tidak dikemukakan.

(4) Seseorang pakar boleh mengingat semula dengan merujuk kepada treatis profesional.

Testimoni tentang fakta yang dinyatakan dalam dokumen yang disebut dalam seksyen 112.

113. Seseorang saksi boleh juga memberikan keterangan tentang fakta yang disebut dalam mana-mana dokumen sedemikian yang disebut dalam seksyen 112, walaupun dia tidak mempunyai ingatan spesifik tentang fakta itu sendiri, jika dia yakin bahawa fakta itu telah direkodkan dengan betul dalam dokumen itu.

MISALAN

Seseorang penyimpan kira-kira boleh memberikan keterangan tentang fakta yang telah direkodkan olehnya dalam buku kira-kira yang biasa disimpan dalam perjalanan urusan jika dia mengetahui bahawa buku kira-kira itu telah disimpan dengan betul, walaupun dia telah melupai transaksi-transaksi tertentu yang telah dicatatkannya.

114. Apa-apa tulisan yang disebut di bawah seksyen 112 atau 113 hendaklah dikemukakan dan ditunjukkan kepada pihak menentang, jika dia menghendakinya; pihak itu boleh, jika dia mahu, memeriksa balas saksi itu mengenai tulisan itu.

Hak pihak menentang tentang tulisan yang digunakan untuk mengingat semula.

115. (1) Seseorang saksi yang disaman untuk mengemukakan sesuatu dokumen hendaklah, jika dokumen itu ada dalam miliknya atau di bawah kuasanya, membawa dokumen itu ke Mahkamah walaupun mungkin ada apa-apa bantahan terhadap pengemukaannya atau kebolehterimaannya. Kesahan apa-apa bantahan sedemikian hendaklah diputuskan oleh Mahkamah.

Pengemukaan dokumen dan terjemahannya.

(2) Mahkamah boleh, jika didapati patut, memeriksa dokumen itu melainkan jika dokumen itu merujuk kepada hal ehwal Negeri, atau mengambil keterangan lain bagi membolehkannya menentukan kebolehterimaan dokumen itu.

(3) Jika bagi maksud semikian adalah perlu untuk menyebabkan apa-apa dokumen diterjemahkan, Mahkamah boleh, jika difikirkannya patut, mengarahkan penterjemah supaya merahsiakan kandungan dokumen itu melainkan jika dokumen itu akan dikemukakan sebagai keterangan.

116. Apabila suatu pihak meminta apa-apa dokumen yang mengenainya pihak yang satu lagi itu telah diberi notis supaya mengemukakannya, dan dokumen itu dikemukakan dan diperiksa oleh pihak yang meminta supaya dokumen itu dikemukakan, pihak itu adalah terikat untuk

Memberikan sebagai keterangan dokumen yang diminta dan dikemukakan setelah notis diberikan.

memberikannya sebagai keterangan jika pihak yang mengemukakannya menghendaknya berbuat demikian dan jika dokumen itu relevan.

Menggunakan sebagai keterangan dokumen yang enggan dikemukakan setelah notis diberikan.

117. Apabila suatu pihak enggan mengemukakan sesuatu dokumen yang dia telah diberi notis supaya mengemukakannya, dia tidak boleh kemudiannya menggunakan dokumen itu sebagai keterangan tanpa persetujuan pihak yang satu lagi itu atau tanpa perintah Mahkamah.

MISALAN

A mendakwa *B* mengenai suatu perjanjian, dan memberi *B* notis supaya mengemukakannya. Pada perbicaraan itu *A* meminta dokumen itu, dan *B* enggan mengemukakannya. *A* memberikan keterangan sekunder mengenai kandungannya. *B* bercadang hendak mengemukakan dokumen itu sendiri untuk menyangkal keterangan sekunder yang diberikan oleh *A* itu, atau untuk menunjukkan bahawa perjanjian itu tidak bersetem. Dia tidak boleh berbuat demikian.

Kuasa Hakim untuk mengemukakan soalan atau memerintahkan pengemukaan.

118. Hakim boleh, untuk mengetahui atau mendapatkan bukti wajar mengenai fakta relevan, menanya apa-apa soalan yang dihasratinya, dalam apa-apa bentuk, pada bila-bila masa, kepada mana-mana saksi atau pihak, mengenai apa-apa fakta sama ada relevan atau tidak relevan; dan boleh memerintahkan supaya dikemukakan apa-apa dokumen atau benda; dan mana-mana pihak atau ejen mereka tidak berhak membuat apa-apa bantahan terhadap mana-mana soalan atau perintah sedemikian, atau, tanpa kebenaran Mahkamah, memeriksa balas mana-mana saksi mengenai apa-apa jawapan yang diberikan dalam menjawab mana-mana soalan itu:

Dengan syarat bahawa penghakiman itu mestilah berasaskan fakta yang ditetapkan oleh Enakmen ini sebagai *qarinah* dan dibuktikan dengan sewajarnya.

BAB 4

PERUNTUKAN KHAS BERHUBUNG DENGAN
TESTIMONI SAKSI

119. Jika seorang saksi telah memberikan keterangannya melalui *syahadah* dan Hakim mempunyai alasan untuk mempercayai bahawa dia tidak '*adil*, Mahkamah hendaklah memerintahkan supaya saksi itu diperiksa sebagaimana yang diperuntukkan kemudian daripada ini.

Menentukan
bahawa saksi
'*adil*.

Huraian—Jika didapati oleh Hakim bahawa seorang saksi yang telah memberikan *syahadah* tidak boleh dipercayai dia hendaklah menyebabkan saksi itu diperiksa untuk menentukan sama ada dia seorang yang '*adil* atau sebaliknya.

120. Pemeriksaan yang disebut dalam seksyen 119 hendaklah dijalankan melalui pemeriksaan rahsia dan, jika Hakim menghendaki sedemikian, di dalam Mahkamah terbuka melalui pihak-pihak yang ada hubungan dengannya.

Saksi
hendaklah
diperiksa
melalui pihak
yang ada
hubungan
dengannya.

MISALAN

- (a) Jika saksi itu seorang murid, dia hendaklah diperiksa melalui gurunya.
- (b) Jika saksi itu seorang anggota tentera, dia hendaklah diperiksa melalui pegawai pemerintahnya.
- (c) Jika saksi itu seorang awam, dia hendaklah diperiksa melalui seorang pemastautin yang boleh dipercayai yang bermastautin di tempat di mana dia bermastautin.

121. (1) Suatu pemeriksaan rahsia hendaklah dijalankan melalui surat rahsia yang dalamnya ditulis oleh Hakim nama defendan atau tertuduh dan hal perkara tuntutan atau pertuduhan itu, mengikut mana-mana yang berkenaan, nama saksi, pengenalannya, kerjanya dan tempat tinggalnya.

Pemeriksaan
rahsia.

(2) Surat rahsia itu hendaklah dimasukkan ke dalam sampul termeteri dan diserahkan oleh Mahkamah kepada orang yang dilantik sebagai pemeriksa rahsia itu.

(3) Apabila diterima surat rahsia itu dan selepas dibaca kandungannya, pemeriksa rahsia itu hendaklah menulis di bawah nama saksi yang dinyatakan dalam surat itu perkataan “*‘adil*” atau perkataan “*tidak ‘adil*” (*jurh*), mengikut penilaiannya, dan hendaklah dengan serta merta mengembalikan surat itu kepada Hakim.

(4) Jika surat rahsia itu dikembalikan kepada Hakim dengan perkataan “*tidak ‘adil*” atau “*wallahu‘a ‘alam*” atau apa-apa perkataan lain yang bermaksud sedemikian tertulis padanya, atau jika tiada apa-apa ditulis padanya, Hakim tidak boleh menerima keterangan saksi itu dan boleh meminta seorang saksi lain dikemukakan.

Bilangan
pemeriksa
rahsia.

122. Pemeriksaan rahsia itu boleh dijalankan oleh seorang pemeriksa rahsia atau lebih sebagaimana yang ditentukan oleh Hakim.

Pemeriksaan
terbuka.

123. (1) Hakim boleh memerintahkan supaya seseorang saksi diperiksa di dalam Mahkamah terbuka walaupun saksi itu telah tertakluk kepada pemeriksaan rahsia dan didapati *‘adil* oleh pemeriksa rahsia itu.

(2) Suatu pemeriksaan terbuka akan seseorang saksi hendaklah dijalankan oleh pemeriksa rahsia itu di dalam Mahkamah terbuka di hadapan Hakim dengan kehadiran pihak-pihak kepada prosiding itu.

Testimoni
dalam
pemeriksaan
terbuka
menjadi
sebahagian
daripada
syahadah.

124. Testimoni seorang saksi dalam pemeriksaan terbuka yang dijalankan di bawah seksyen 123 hendaklah menjadi sebahagian daripada *syahadahnya*.

125. Hakim tidak dikehendaki memeriksa mana-mana saksi yang telah diperiksa dan didapati 'adil di bawah Bahagian ini jika dia menjadi saksi di hadapan Hakim yang sama dalam prosiding yang kemudian dan lat tempoh antara kedua-dua prosiding itu tidak melebihi enam bulan.

Bila saksi tidak perlu diperiksa.

126. Apabila mana-mana pihak kepada sesuatu prosiding mengisytiharkan mana-mana saksi pihak menentang sebagai tidak 'adil, sama ada sebelum atau selepas pemeriksaan saksi itu di bawah seksyen 121 atau 123 dengan mengemukakan apa-apa keterangan yang boleh menghalang penerimaan keterangannya, Hakim hendaklah menghendaki pihak itu membuktikan fakta itu.

Penafian (ta'n) terhadap saksi.

Huraian—Apabila defendan membuktikan bahawa mana-mana saksi tidak 'adil, Hakim hendaklah menolak keterangan saksi itu tetapi jika defendan tidak dapat membuktikan faktanya Hakim hendaklah meneruskan pemeriksaan saksi itu jika dia belum berbuat demikian atau memberikan keputusannya mengikut keterangan jika dia telah menjalankan pemeriksaan itu.

127. Jika pemeriksaan saksi di bawah seksyen 121 atau 123 dijalankan oleh dua orang pemeriksa atau lebih dan sebilangan besar pemeriksa itu berpendapat bahawa saksi itu tidak 'adil, maka Hakim tidak boleh membuat keputusan berasaskan keterangan saksi itu.

Apabila dapatan pemeriksa saksi berbeza.

128. Apabila seorang saksi mati atau hilang selepas memberikan keterangan dalam apa-apa perkara yang berhubungan dengan *mu'amalat*, Hakim boleh menjalankan pemeriksaan atas keterangannya dan boleh membuat keputusan berasaskan keterangan itu.

Saksi yang mati atau hilang.

129. Jika hal keadaan berkehendakkan sedemikian atau pemeriksaan saksi di bawah Bahagian ini tidak dapat dijalankan dan suatu pihak kepada prosiding itu membuat permohonan kepada Hakim supaya saksi itu mengangkat

Bila saksi dikehendaki mengangkat sumpah.

sumpah sebagai saksi benar bagi menguatkan keterangannya, Hakim hendaklah memerintahkan saksi itu supaya mengangkat sumpah sedemikian dan hendaklah mengingatkan saksi itu bahawa jika dia tidak berbuat demikian keterangannya tidak boleh diterima.

BAHAGIAN IV

AM

Hukum
Syarak.

130. (1) Mana-mana peruntukan atau tafsiran peruntukan di bawah Enakmen ini yang tidak selaras dengan Hukum Syarak adalah tidak sah setakat ketidakselarasan itu.

(2) Jika terdapat *lacuna* atau jika apa-apa perkara tidak diperuntukkan dengan nyata oleh Enakmen ini, Mahkamah hendaklah memakai Hukum Syarak.

Pemansuhan.
En. No.
8/1991.

131. Enakmen Keterangan Syariah Negeri Sembilan 1991 dimansuhkan.

JADUAL

[Subseksyen 3(3)]

'adil	-	عادل
'aqil	-	عاقل
al-Muda 'a 'alaih	-	المدعى عليه
al-Mudda'ii	-	المدعى
amil	-	عامل
asyhadu	-	أشهاد
bayyinah	-	بينه
baligh	-	بالغ
fitrah	-	فطرة
iqrar	-	أقرار
jurh	-	جرح

<i>mahjur 'alaih</i>	-	محجور عليه
<i>mal</i>	-	مال
<i>marad al-maut</i>	-	مرض الموت
<i>mazhab</i>	-	مذهب
<i>ma'tuh</i>	-	معتوه
<i>mu'amalat</i>	-	معاملات
<i>mumaiyiz</i>	-	مميز
<i>nasab</i>	-	نسب
<i>Qadi</i>	-	قاضي
<i>qarinah</i>	-	قرينه
<i>syahadah</i>	-	شهادة
<i>ta'n</i>	-	طعن
<i>'urf</i>	-	عرف
<i>wali</i>	-	ولي
<i>wallahu a'lam</i>	-	والله اعلم

Diluluskan dalam Dewan Negeri yang bersidang pada
11 November 2003.

YAAKOP BIN RANTAU
Setiausaha
Dewan Undangan Negeri
Negeri Sembilan

**SYARIAH COURT EVIDENCE
(NEGERI SEMBILAN) ENACTMENT 2003**

ARRANGEMENT OF SECTIONS

PART I

RELEVANCY

CHAPTER 1

PRELIMINARY

Section

1. Short title and commencement
2. Application
3. Interpretation
4. Presumption

CHAPTER 2

QARINAH

General

5. Evidence may be given of facts in issue and *qarinah*
6. Facts forming part of same transaction are *qarinah*
7. Facts which are the occasion, cause or effect of facts in issue or relevant facts
8. Motive, preparation and previous or subsequent conduct
9. Facts necessary to explain or introduce fact in issue or relevant fact
10. Things said or done by conspirator in reference to common design
11. When facts become *qarinah*
12. In suits for damages, facts tending to enable Court to determine amount are *qarinah*
13. Fact which becomes *qarinah* when right or 'urf is in question
14. Facts showing existence of state of mind or of body or bodily feeling are *qarinah*

Section

15. Facts bearing on question whether act was accidental or intentional
16. When existence of course of business is *qarinah*

Iqrar

17. *Iqrar* defined
18. Admissibility of *iqrar*
19. *Iqrar* made in a state of *marad al-maut*

*Statements by Persons
who cannot be called as Witnesses*

20. Cases in which statement of relevant fact by person who is dead or cannot be found, etc., is *qarinah*
21. Relevancy of certain evidence for proving in subsequent proceeding the truth of facts therein stated

Statements made under Special Circumstances

22. When entries in books of account are *qarinah*
23. When entry in public record made in performance of duty is *qarinah*
24. Statements in maps, charts and plans are *qarinah*
25. Statement as to fact of public nature contained in certain legislation or notifications are *qarinah*
26. Statements as to any law contained in law books are *qarinah*

How Much of a Statement to be proved

27. What evidence to be given when statement forms part of a conversation, document, book or series of letters or papers

When Judgments of Courts are Qarinah

28. Previous judgments relevant to bar a second suit or trial
29. When certain judgments in probate, etc., are *qarinah*
30. When judgments, orders or decrees are *qarinah*
31. When judgments, etc., are not *qarinah*
32. Fraud or collusion in obtaining judgment or incompetency of Court may be proved

When Opinion of Third Persons is Qarinah

Section

33. Opinion of experts
34. Facts bearing upon opinions of experts
35. When opinion as to handwriting is *qarinah*
36. When opinion as to existence of right or 'urf is *qarinah*
37. When opinion as to usages, tenets, etc., is *qarinah*
38. When opinion as to relationship is *qarinah*
39. When grounds of opinion are *qarinah*

When Character is Qarinah

40. In civil cases, character to prove conduct imputed is not *qarinah*
41. In criminal proceedings, previous good character is *qarinah*
42. Previous bad character not *qarinah* except in reply

PART II

PROOF

CHAPTER 1

FACTS WHICH NEED NOT BE PROVED

43. Facts judicially noticeable need not be proved
44. Facts of which Court must take judicial notice
45. Facts admitted need not be proved

CHAPTER 2

ORAL EVIDENCE

46. Proof of facts by oral evidence
47. Oral evidence must be direct

CHAPTER 3

DOCUMENTARY EVIDENCE

48. Proof of contents of documents

Section

49. Primary evidence
50. Secondary evidence
51. Proof of documents by primary evidence
52. Cases in which secondary evidence relating to documents may be given
53. Rules as to notice to produce
54. Proof of signature and handwriting of person alleged to have signed or written document produced
55. Admission of writing, signature or seal
56. Proof of document

Public Documents

57. Public documents
58. Private documents
59. Certified copies of public documents
60. Proof of documents by production of certified copies
61. Proof of certain official documents

Presumption as to Documents

62. Presumption as to genuineness of certified copies
63. Presumption as to documents produced as record of evidence
64. Presumption as to *Gazettes*, newspapers, *etc.*
65. Presumption as to maps or plans made by authority of Government
66. Presumption as to collection of laws and reports of decisions
67. Presumption as to powers of attorney
68. Presumption as to certified copies of foreign judicial records
69. Presumption as to books, maps and charts
70. Presumption as to telegraphic messages
71. Presumption as to due execution, *etc.*, of documents not produced

PART III

PRODUCTION AND EFFECT OF EVIDENCE

CHAPTER 1

BURDEN OF PROOF

Section

72. Burden to produce evidence in civil case
73. Burden of proof
74. On whom burden of proof lies
75. Burden of proof as to particular fact
76. Burden of proving fact necessary to be proved to make evidence admissible
77. Burden of proving that case of accused comes within exceptions
78. Burden of proving fact especially within knowledge
79. Burden of proving death of person known to have been alive within thirty years
80. Burden of proving that person is alive who has not been heard of for four years
81. Burden of proof as to membership
82. Court may presume existence of certain facts

CHAPTER 2

WITNESSES

83. Who may testify as witnesses
84. Dumb witnesses
85. Evidence of husband, wife, parent and child
86. Number of witnesses
87. Manner of giving evidence
88. Evidence by a single witness and oath by plaintiff

CHAPTER 3

EXAMINATION OF WITNESSES

89. Order of production and examination of witnesses

Section

90. Court to decide as to admissibility of evidence
91. Examination-in-chief, cross-examination and re-examination
92. Order of examination and direction of re-examination
93. Cross-examination of person called to produce a document
94. Witnesses to character
95. Leading questions
96. When leading questions may not be asked
97. When leading questions may be asked
98. Evidence as to matters in writing
99. Cross-examination as to previous statements in writing
100. Questions lawful in cross-examination
101. Court to decide when question shall be asked and when witness compelled to answer
102. Question not to be asked without reasonable grounds
103. Procedure of Court in case of question being asked without reasonable grounds
104. Indecent and scandalous questions
105. Questions intended to insult or annoy
106. Exclusion of evidence to contradict answers to questions testing veracity
107. Question by party to his own witness
108. Impeaching credit of witness
109. Questions tending to corroborate evidence of relevant fact admissible
110. Former statements of witness may be proved to corroborate later testimony as to same fact
111. What matters may be proved in connection with proved statement which is *qarinah* under section 20 or 21
112. Refreshing memory
113. Testimony to facts stated in document mentioned in section 112
114. Right of adverse party as to writing used to refresh memory

Section

- 115. Production of documents and their translation
- 116. Giving as evidence of document called for and produced on notice
- 117. Using as evidence of document production of which was refused on notice
- 118. Judge's power to put questions or order production

CHAPTER 4

SPECIAL PROVISIONS RELATING TO TESTIMONY
OF WITNESSES

- 119. Determining that a witness is *'adil*
- 120. Witness to be examined through parties related to him
- 121. Secret examination
- 122. Number of secret examiners
- 123. Open examination
- 124. Testimony in open examination forms part of *syahadah*
- 125. When witness need not be examined
- 126. Denial (*ta'n*) over a witness
- 127. When findings of witness examiners differ
- 128. Dead or missing witness
- 129. When witness required to take the oath

PART IV

GENERAL

- 130. *Hukum Syarak*
- 131. Repeal

SCHEDULE

NEGERI SEMBILAN

ENACTMENT No. 12 of 2003

IN TOKEN OF MY ASSENT AND ASSENT
OF THE RULING CHIEFS

(STATE SEAL)

TUANKU JA'AFAR IBNI
ALMARHUM TUANKU
ABDUL RAHMAN
*Yang di-Pertuan Besar
Negeri Sembilan*

28 February 2004

An Enactment to define the law of evidence for the Syariah
Court.

[ ]

ENACTED by His Highness and the Ruling Chiefs of
Negeri Sembilan with the advice and consent of the
Legislative Assembly as follows:

PART I

RELEVANCY

CHAPTER 1

PRELIMINARY

1. (1) This Enactment may be cited as the Syariah Court
Evidence (Negeri Sembilan) Enactment 2003.

Short title
and
commence-
ment.

(2) This Enactment shall come into operation on a
date to be appointed by the Yang di-Pertuan Besar by
notification in the *Gazette*.

Application. **2.** This Enactment shall apply to all judicial proceedings in or before any Syariah Court.

Interpretation. **3.** (1) In this Enactment, unless the context otherwise requires—

“*‘adil*” means the character of a Muslim if he carries out his religious obligations, performs the prescribed religious duties, abstains from committing capital sins and is not perpetually committing minor sins;

“*‘aqil*” means of sound mind;

“*baligh*” means having attained the age of puberty in accordance with *Hukum Syarak*;

“*bayyinah*” means evidence which proves a right or interest and includes *qarinah*;

“document” means any matter expressed, described, or howsoever represented, upon any substance, material, thing or article, including any matter embodied in a disc, tape, film, sound track or other device whatsoever, by means of—

- (a) letters, figures, marks, symbols, signals, signs, or other forms of expression, description, or representation whatsoever;
- (b) any visual recording (whether of still or moving images);
- (c) any sound recording, or any electronic, magnetic, mechanical or other recording whatsoever and howsoever made, or any sounds, electronic impulses, or other data whatsoever;
- (d) a recording, or transmission, over a distance, of any matter by any, or any combination, of the means mentioned in paragraph (a), (b) or (c),

or by more than one of the means mentioned in paragraphs (a), (b), (c) and (d), intended to be used or which may be used for the purpose of expressing, describing, or howsoever representing, that matter;

ILLUSTRATIONS

A writing is a document.

Words printed, lithographed or photographed are documents.

A map, plan, graph or sketch is a document.

An inscription on wood, metal, stone or any other substance, material or thing is a document.

A drawing, painting, picture or caricature is a document.

A photograph or a negative is a document.

A tape recording of a telephonic communication, including a recording of such communication transmitted over a distance, is a document.

A photographic or other visual recording, including a recording of photographic or other visual transmission over a distance, is a document.

A matter recorded, stored, processed, retrieved or produced by a computer is a document;

“Administration Enactment” means the Administration of the Religion of Islam (Negeri Sembilan) Enactment 2003; *En. No. 10/2003.*

“fact” means and includes —

- (a) any thing, state of things or relation of things capable of being perceived by the senses;
- (b) any mental condition of which any person is conscious;

ILLUSTRATIONS

- (a) That there are certain objects arranged in a certain order in a certain place is a fact.

- (b) That a person heard or saw something is a fact.
- (c) That a person said certain words is a fact.
- (d) That a person holds a certain opinion, has a certain intention, acts in good faith or fraudulently, or uses a particular word in a particular sense, or is or was at a specified time conscious of a particular sensation is a fact.
- (e) That a person has a certain reputation is a fact;

“fact in issue” means any fact from which, either by itself or in connection with other facts, the existence, non-existence, nature or extent of any right, liability or disability asserted or denied in any suit or proceeding necessarily follows;

ILLUSTRATIONS

A is charged for an offence of *khalwat* with B.

At his trial the following facts may be in issue:

that A and B were together in a closed room;

that A and B were together in a vehicle parked in a dark place;

“film” means and includes a microfilm and any negative;

“Judge” means a Judge of the Syariah Appeal Court, the Syariah High Court or the Syariah Subordinate Court appointed under sections 57, 58 or 59 respectively of the Administration Enactment;

“*Hukum Syarak*” means *Hukum Syarak* according to *Mazhab Syafie* or any one of *Mazhab Maliki*, *Hanafi* or *Hambali*;

“evidence” includes—

- (a) *bayyinah* and *syahadah*;
- (b) all statements which the Court permits or requires to be made before it by a witness in relation to matters of fact under inquiry: such statements are called oral evidence;
- (c) all documents produced for the inspection of the Court: such documents are called documentary evidence;

“computer” means any device for recording, storing, processing, retrieving or producing any information or other matter, or for performing any one or more of those functions, by whatever name or description such device is called; and where two or more computers carry out any one or more of those functions in combination or in succession or otherwise howsoever conjointly, they shall be treated as a single computer;

“Court” or “Syariah Court” means the Syariah Subordinate Court, Syariah High Court or the Syariah Appeal Court, as the case may be, constituted under section 55 of the Administration Enactment;

“microfilm” means any transparent material bearing a visual image in reduced size either singly or as a series and includes a microfiche;

“negative” means a transparent negative photograph on any substance or material, and includes any transparent negative photograph made from the original negative photograph;

“*Pegam Syarie*” means a person appointed as Pegam Syarie under section 80 of the Administration Enactment;

“*qarinah*” means fact connected with the other fact in any of the ways referred to in this Enactment;

“witness” does not include a plaintiff, defendant and an accused person;

“*syahadah*” means any evidence adduced in Court by uttering the expression “*asyhadu*” to establish a right or interest;

“*urf*” means custom or practice recognized by society or certain class of people whether in the form of word or deed.

(2) In this Enactment—

- (a) a fact is said to be “disproved” when, after considering the matters before it, the Court either believes that it does not exist or considers its non-existence so probable that a prudent man ought, under the circumstances of the particular case, to act upon the supposition that it does not exist;
- (b) a fact is said to be “not proved” when such fact is neither “proved” nor “disproved” according to this Enactment;
- (c) a fact is said to be “proved” when, after considering the matters before it, the Court either believes it to exist or considers its existence so probable that a prudent man ought, under the circumstances of the particular case, to act upon the supposition that it exists.

(3) For the avoidance of doubt as to the identity or interpretation of the words and expressions used in this Enactment that are listed in the Schedule, reference may be made to the Arabic Script for those words and expressions as shown against them therein.

Presumption. 4. (1) Whenever it is provided by this Enactment that the Court may presume the existence of a fact, it may either regard the fact as proved unless and until it is disproved, or may call for proof of it.

(2) Whenever it is provided by this Enactment that the Court shall presume the existence of a fact, it shall regard the fact as proved unless and until it is disproved.

CHAPTER 2

QARINAH

General

5. Evidence may be given in any suit or proceeding of the existence or non-existence of every fact in issue and of such other facts as are hereinafter declared to be *qarinah*, and of no others.

Evidence may be given of facts in issue and *qarinah*.

Explanation—This section shall not enable any person to give evidence of a fact which he is disentitled to prove by the law relating to civil procedure.

ILLUSTRATION

A is charged with beating B, his wife, with a club with the intention of ill-treating her.

At A's trial the following facts are in issue:

A's beating B with the club.

A's hurting B with the beating with the intention of ill-treating her.

6. Facts which, though not in issue, are so connected with a fact in issue as to form part of the same transaction are *qarinah*.

Facts forming part of same transaction are *qarinah*.

ILLUSTRATION

A is accused of beating B, his wife.

Whatever was said or done by A or B or bystanders at the beating or so shortly before or after it as to form part of the same transaction is *qarinah*.

Facts which are the occasion, cause or effect of facts in issue or relevant facts.

7. Facts which are the occasion, cause or effect, immediate or otherwise, of facts in issue or relevant facts, or which constitute the state of things under which they happened or which afforded an opportunity of their occurrence or transaction, are *qarinah*.

Motive, preparation and previous or subsequent conduct.

8. (1) Any fact is *qarinah* which shows or constitutes a motive or preparation for any fact in issue or relevant fact.

(2) The conduct of any party, or of any agent to any party, to any suit or proceeding in reference to that suit or proceeding, or in reference to any fact in issue therein or relevant thereto, and the conduct of any person an offence against whom is the subject of any proceeding, is *qarinah* if the conduct influences or is influenced by any fact in issue or relevant fact, and whether it was previous or subsequent thereto.

Explanation 1—The word “conduct” in this section does not include statements unless those statements accompany and explain acts other than statements; but this explanation is not to affect the relevancy of statements under any other section of this Enactment.

Explanation 2—When the conduct of any person is *qarinah* any statement made to him or in his presence and hearing which affects his conduct is *qarinah*.

ILLUSTRATIONS

(a) The question is whether a certain document is the will of A.

The facts that not long before the date of the alleged will, A made inquiry into matters to which the provisions of the alleged will relate, that he consulted lawyers in reference to making the will, and that he caused drafts of other wills to be prepared of which he did not approve are *qarinah*.

- (b) The question is whether A committed a crime.

The fact that A absconded after receiving a letter warning him that an inquiry was being made for the criminal and the contents of the letter are *qarinah*.

- (c) A is accused of a crime.

The fact that after the commission of the alleged crime he absconded or attempted to conceal things which were or might have been used in committing it is *qarinah*.

9. Facts necessary to explain or introduce a fact in issue or relevant fact, or which support or rebut an inference suggested by a fact in issue or relevant fact, or which establish the identity of any thing or person whose identity is relevant, or fix the time or place at which any fact in issue or relevant fact happened or which show the relation of parties by whom any such fact was transacted, are *qarinah* so far as they are necessary for that purpose.

Facts
necessary to
explain or
introduce fact
in issue or
relevant fact.

ILLUSTRATIONS

- (a) The question is whether a given document is the will of A.

The state of A's property and of his family at the date of the alleged will is *qarinah*.

- (b) A is accused of a crime.

The fact that soon after the commission of the crime A absconded from his house is *qarinah* under section 8 as conduct subsequent to and affected by facts in issue.

The fact that at the time when he left home he had sudden and urgent business at the place to which he went is *qarinah* as tending to explain the fact that he left home suddenly.

Things said or done by conspirator in reference to common design.

10. Where there is reasonable ground to believe that two or more persons have conspired together to commit an offence or an actionable wrong, anything said, done or written by any one of those persons, in reference to their common intention after the time when the intention was first entertained by any one of them, is *qarinah* as against each of the persons believed to be so conspiring, as well as for the purpose of proving the existence of the conspiracy as for the purpose of showing that any such person was a party to it.

When facts become *qarinah*.

11. Facts become *qarinah*—

- (a) if they are inconsistent with any fact in issue or relevant fact;
- (b) if by themselves or in connection with other facts, they make the existence or non existence of any fact in issue or relevant fact highly probable or improbable.

ILLUSTRATIONS

- (a) The question is whether A committed a crime at Kuala Lumpur on a certain day.

The fact that on that day A was at Ipoh is *qarinah*.

The fact that near the time when the crime was committed A was at a distance from the place where it was committed, which would render it highly improbable, though not impossible, that he committed it is *qarinah*.

- (b) The question is whether A committed a crime.

The circumstances are such that the crime must have been committed either by A, B, C or D. Every fact which shows that the crime could have been committed by no one else and that it was not committed by either B, C or D is *qarinah*.

12. In suits in which damages are claimed any fact which will enable the Court to determine the amount of damages which ought to be awarded is *qarinah*.

In suits for damages facts tending to enable Court to determine amount are *qarinah*.

13. Where the question is as to the existence of any right or '*urf*', the following facts are *qarinah*:

Fact which becomes *qarinah* when right or '*urf*' is in question.

(a) any transaction by which the right or '*urf*' in question was created, claimed, modified, recognized, asserted or denied or which was inconsistent with its existence;

(b) particular instances in which the right or '*urf*' was claimed, recognized or exercised or in which its exercise was disputed, asserted or departed from.

14. Facts showing the existence of any state of mind, such as intention, knowledge, good faith, negligence, rashness, ill-will or good-will towards any particular person, or showing the existence of any state of body or bodily feeling, are *qarinah* when the existence of any such state of mind or body or bodily feeling is in issue or relevant.

Facts showing existence of state of mind or of body or bodily feeling are *qarinah*.

Explanation 1—A fact relevant as showing the existence of a relevant state of mind must show that the state of mind exists not generally but in reference to the particular matter in question.

Explanation 2—Where upon the trial of a person accused of an offence the previous commission by the accused of an offence is *qarinah* within the meaning of this section, the previous conviction of that person shall also be *qarinah*.

ILLUSTRATIONS

- (a) The question is whether *A* has been guilty of cruelty towards *B*, his wife.

Expression of their feelings towards each other shortly before or after the alleged cruelty are *qarinah*.

- (b) *A* is tried for a crime.

The fact that he said something indicating an intention to commit that particular crime is *qarinah*.

The fact that he said something indicating a general disposition to commit crimes of that class is not *qarinah*.

Facts bearing on question whether act was accidental or intentional.

15. When there is a question whether an act was accidental or intentional or done with a particular knowledge or intention, the fact that the act formed part of a series of similar occurrences, in each of which the person doing the act was concerned, is *qarinah*.

ILLUSTRATION

A is employed to receive *fitrah* as *amil* from the public. It is *A*'s duty to make entries in a book showing the amounts received by him. He makes an entry showing that on a particular occasion he received less than he really did receive.

The question is whether this false entry was accidental or intentional.

The fact that other entries made by *A* in the same book are false and that the false entry is in each case in favour of *A* are *qarinah*.

16. When there is a question whether a particular act was done, the existence of any course of business, according to which it naturally would have been done, is *qarinah*. When existence of course of business is *qarinah*.

ILLUSTRATIONS

(a) The question is whether a particular letter was dispatched.

The fact that it was the ordinary course of business for all letters put in a certain place to be carried to the post, and that particular letter was put in that place, is *qarinah*.

(b) The question is whether a particular letter reached A.

The fact that it was posted in due course and was not returned through the Dead Letter Office is *qarinah*.

Iqrar

17. (1) An *iqrar* is an admission made by a person, in writing or orally or by gesture, stating that he is under an obligation or liability to another person in respect of some right. *Iqrar* defined.

(2) An *iqrar* shall be made—

(a) in Court, before a Judge; or

(b) outside Court, before two male witnesses who are 'aqil, baligh and 'adil.

(3) An *iqrar* which relates to any fact in issue or relevant fact is *qarinah*.

Admissibility
of *iqrar*.

- 18.** (1) The following *iqrar* is inadmissible:
- (a) *iqrar* of a person who is not '*aqil baligh*;
  - (b) subject to subsection (2), *iqrar* of a *minor*;
  - (c) *iqrar* of a lunatic or a mentally retarded person (*ma'tuh*);
  - (d) *iqrar* of *wali* or guardian made on behalf of a person under his custody and responsibility;
  - (e) *iqrar* which is not made voluntarily; or
  - (f) *iqrar* of a person who is restrained under any written law to administer his property (*mahjur 'alaih*).

(2) An *iqrar* made by a *mumayyiz* minor who has been authorized by his *wali* or guardian to carry on any business or dealing shall be admissible in so far as it relates to such business or dealing.

(3) The party who benefits from an *iqrar* need not necessarily be a person who is '*aqil baligh*.

Explanation—If a person making an *iqrar* states that the goods or property is for the benefit of a minor who is not *mumayyiz*, his *iqrar* is admissible and the person making the *iqrar* shall be bound by his statement.

Iqrar made
in a state of
marad-al-
maut.

- 19.** An *iqrar* made by a person in a state of *marad-al-maut* in relation to his liability or obligation to another person shall be admissible.

Statements by Persons who cannot be called as Witnesses

Cases in
which
statement of
relevant fact
by person
who is dead
or cannot be
found, etc., is
qarinah.

- 20.** (1) Statements, written or verbal, of relevant facts made by a person who is dead or who cannot be found, or who has become incapable of giving evidence, or whose attendance cannot be procured without an amount of delay or expense which under the circumstances of the

case appears to the Court unreasonable, are themselves *qarinah* in the following cases:

- (a) when the statement is made by a person as to the cause of his death, or as to any of the circumstances of the transaction which resulted in his death, in cases in which the cause of that person's death comes into question.

Such a statement is *qarinah* whether the person who made it was or was not at the time when it was made under expectation of death, and whatever may be the nature of the proceeding in which the cause of his death comes into question;

- (b) when the statement was made by any such person in the ordinary course of business, and in particular when it consists of any entry or memorandum made by him in books kept in the ordinary course of business or in the discharge of professional duty; or of an acknowledgement written or signed by him of the receipt of money, goods, securities or property of any kind; or of a document used in commerce, written or signed by him, or of the date of a letter or other document usually dated, written or signed by him;
- (c) when the statement is against the pecuniary or proprietary interest of the person making it, or when, if true, it would expose him or would have exposed him to a criminal prosecution or to a suit for damages;
- (d) when the statement gives the opinion of any such person as to the existence of any public right or '*urf*' or matter of public or general interest, of the existence of which if it existed he would have been likely to be aware, and when the statement was made before any controversy as to the right, '*urf*' or matter had arisen;

- (e) when the statement relates to the existence of any relationship by blood, marriage or adoption between persons as to whose relationship by blood, marriage or adoption the person making the statement had special means of knowledge, and when the statement was made before the question in dispute was raised;
- (f) when the statement relates to the existence of any relationship by blood, marriage or adoption between persons deceased, and is made in any will or deed relating to the affairs of the family to which any such deceased person belonged, or in any family pedigree or upon any tombstone, family portrait or other thing on which such statements are usually made, and when the statement was made before the question in dispute was raised;
- (g) when the statement is contained in any document which relates to any transaction as is mentioned in paragraph 13(a);
- (h) when the statement was made by a number of persons and expressed feelings or impressions on their part relevant to the matter in question.

ILLUSTRATIONS

- (a) The question is as to the date of A's birth.

An entry in the diary of a deceased surgeon regularly kept in the course of business, stating that on a given day he attended to A's mother and delivered her of a son, is *qarinah*.

- (b) The question is whether A was in Kuala Lumpur on a given day.

A statement in the diary of a deceased advocate regularly kept in the course of business that on a given day the advocate attended with A at a

place mentioned in Kuala Lumpur for the purpose of conferring with him upon specified business is *qarinah*.

- (c) The question is whether *A* and *B* were legally married.

The statement of a deceased *Qadi* that he married them under circumstances that the celebration would be invalid is *qarinah*.

- (d) The question is whether *A*, a person who cannot be found, wrote a letter on a certain day.

The fact that a letter written by him is dated on that day is *qarinah*.

- (e) The question is whether *A*, who is dead, was the father of *B*.

A statement by *A* that *B* was his son is *qarinah*.

- (f) The question is what was the date of the birth of *A*?

A letter from *A*'s deceased father to a friend, announcing the birth of *A*, on a given day, is *qarinah*.

- (g) The question is whether and when *A* and *B* were married.

An entry in a memorandum book by *C*, the deceased father of *B*, of his daughter's marriage with *A* on a given date, is *qarinah*.

- (2) The evidence of such statement shall be given by at least two male witnesses or one male and two female witnesses.

(3) The evidence relating to such statement shall not be admissible under the following circumstances:

- (a) when the person who made the statement forbids the statement to be given as evidence;
- (b) when the person who made the statement ceases to be competent to give evidence;
- (c) when the person who made the statement refuses to give evidence on the ground that he has no evidence relevant to the dispute or that he did not make the statement or that he made a mistake in relation to the said statement.

Relevancy of certain evidence for proving in subsequent proceeding the truth of facts therein stated.

21. Evidence given by a witness in a judicial proceeding, or before any person authorized by law to take it, is *qarinah* for the purpose of proving in a subsequent judicial proceeding, or of a subsequent stage of the same judicial proceeding, the truth of the facts which it states, when the witness is dead or cannot be found or is incapable of giving evidence, or is kept out of the way by the adverse party, or if his presence cannot be obtained without an amount of delay or expense which under the circumstances of the case the Court considers unreasonable:

Provided that—

- (a) the proceeding was between the same parties or their representatives in interest;
- (b) the adverse party in the first proceeding had the right and opportunity to cross-examine;
- (c) the questions in issue were substantially the same in the first as in the second proceeding.

Explanation—A criminal trial or inquiry shall be deemed to be a proceeding between the prosecutor and the accused within the meaning of this section.

Statements made under Special Circumstances

- 22.** Entries in books of accounts regularly kept in the course of business are *qarinah* whenever they refer to a matter into which the Court has to inquire, but the entries shall not alone be sufficient evidence to charge any person with liability. When entries in books of account are *qarinah*.
- 23.** An entry in any register, record or any public or other official book, stating a fact in issue or relevant fact and made by a public servant in the discharge of his official duty or by any other person in the performance of a duty specially enjoined by the law of the country in which the register, record or book is kept, is itself *qarinah*. When entry in public record made in performance of duty is *qarinah*.
- 24.** Statements of facts in issue or relevant facts made in published maps or charts generally offered for public sale, or in maps or plans made under the authority of the Government of Malaysia or of any State as to matters usually represented or stated in such maps, charts or plans, are themselves *qarinah*. Statements in maps, charts and plans are *qarinah*.
- 25.** When the Court has to form an opinion as to the existence of any fact of a public nature, any statement of it made in a recital contained in an Act, Ordinance, Enactment, or in a Federal Government or any State Government notification published in a Federal or State *Gazette*, is *qarinah*. Statement as to fact of public nature contained in certain legislation or notifications are *qarinah*.
- 26.** When the Court has to form an opinion as to a law of any country, any statement of that law contained in a book purporting to be printed or published under the authority of the Government of that country, and to contain any such law, and any report of a ruling of the courts of that country contained in a book purporting to be a report of such rulings, is *qarinah*. Statements as to any law contained in law books are *qarinah*.

How Much of a Statement to be proved

What evidence to be given when statement forms part of a conversation, document, book or series of letters or papers.

27. When any statement of which evidence is given forms part of a longer statement or of a conversation, or part of an isolated document or is contained in a document which forms part of a book or of a connected series of letters or papers, evidence shall be given of so much and no more of the statement, conversation, document, book or series of letters or papers as the Court considers necessary in that particular case to the full understanding of the nature and effect of the statement and of the circumstances under which it was made.

When Judgments of Courts are Qarinah

Previous judgments relevant to bar a second suit or trial.

28. The existence of any judgment, order or decree which by law prevents any Court from taking cognizance of a suit or holding a trial is *qarinah* when the question is whether the Court ought to take cognizance of the suit or to hold the trial.

When certain judgments in probate, etc., are *qarinah*.

29. (1) A final judgment, order or decree of a Court, in the exercise of probate or matrimonial jurisdiction, which confers upon or takes away from any person any legal character, or which declares any person to be entitled to any such character, or to be entitled to any specific thing, not as against any specified person but absolutely, is *qarinah* when the existence of any such legal character or the title of any such person to any such thing is *qarinah*.

(2) Such judgment, order or decree is conclusive proof—

- (a) that any legal character which it confers upon any person accrued at the time when the judgment, order or decree came into operation;
- (b) that any legal character to which it declares any such person to be entitled accrued to that person at the time when the judgment, order or decree declares it to have accrued to that person;

- (c) that any legal character which it takes away from any such person ceased at the time from which the judgment, order or decree declared that it had ceased or should cease; and
- (d) that anything to which it declares any person to be so entitled was the property of that person at the time from which the judgment, order or decree declares that it had been or should be his property.

30. Judgments, orders or decrees, other than those mentioned in section 29, are *qarinah* if they relate to matters of a public nature relevant to the inquiry; but such judgments, orders or decrees are not conclusive proof of that which they state.

When judgments, orders or decrees are *qarinah*.

31. Judgments, orders or decrees, other than those mentioned in sections 28, 29 and 30, are not *qarinah* unless the existence of such judgments, orders or decrees is a fact in issue or is *qarinah* under any other provision of this Enactment.

When judgments, etc., are not *qarinah*.

32. Any party to a suit or other proceeding may show that any judgment, order or decree which is *qarinah* under sections 28, 29 and 30, and which has been proved by the adverse party, was delivered by a Court not competent to deliver it or was obtained by fraud or collusion.

Fraud or collusion in obtaining judgment or incompetency of Court may be proved.

When Opinion of Third Person is Qarinah

33. (1) When the Court has to form an opinion upon a point of foreign law or of science or art, or as to identity or genuineness of handwriting or finger impressions or relating to determination of *nasab*, the opinions upon that point of persons specially skilled in that foreign law, science or art, or in questions as to identity or genuineness of handwriting or finger impressions or relating to determination of *nasab*, are *qarinah*.

Opinion of experts.

(2) Such persons are called experts.

(3) Two or more experts shall be called to give evidence where possible but if two experts are not available, the evidence of one expert is sufficient.

(4) If two experts give different opinions a third expert shall be called to give evidence.

ILLUSTRATIONS

The question is whether a certain document was written by A. Another document is produced which is proved or admitted to have been written by A.

The opinions of experts on the question whether the two documents were written by the same person or by different persons are *qarinah*.

Facts bearing upon opinions of experts.

34. Facts not otherwise *qarinah* are *qarinah* if they support or are inconsistent with the opinions of experts when such opinions are *qarinah*.

When opinion as to handwriting is *qarinah*.

35. When the Court has to form an opinion as to the person by whom any document was written or signed, the opinion of any person acquainted with the handwriting of the person by whom it was supposed to have been written or signed, that it was or was not written or signed by that person, is *qarinah*.

Explanation—A person is said to be acquainted with the handwriting of another person when he has seen that person write, or when he has received documents purporting to be written by that person in answer to documents written by himself or under his authority and addressed to that person, or when, in the ordinary course of business, documents purporting to be written by that person have been habitually submitted to him.

ILLUSTRATIONS

The question is whether a given letter is from A to his wife.

The evidence is given by B who is the secretary of A and her duty is to examine and file A's correspondence.

The opinion of B on the question whether the letter is in the handwriting of A is *qarinah*, though B never saw A write.

- 36.** When the Court has to form an opinion as to the existence of any right or '*urf*', the opinions as to the existence of such right or '*urf*' of persons who would be likely to know of its existence, if it existed, are *qarinah*.

When opinion as to existence of right or '*urf*' is *qarinah*.

Explanation—The expression "*right or 'urf*" includes right or '*urf*' common to any considerable class of persons.

- 37.** When the Court has to form an opinion as to—
- (a) the usages and tenets of any body of men or family;
  - (b) the constitution and government of any religious or charitable foundation; or
  - (c) the meaning of words or terms used in particular districts or by particular classes of people,

When opinion as to usages, tenets, etc., is *qarinah*.

the opinions of persons having special means of knowledge thereon are *qarinah*.

- 38.** When the Court has to form an opinion as to the relationship of one person to another, the opinion expressed by conduct as to the existence of such relationship of any person who as a member of the family or otherwise has special means of knowledge on the subject is *qarinah*.

When opinion as to relationship is *qarinah*.

ILLUSTRATIONS

(a) The question is whether *A* and *B* were married.

The fact that they were usually received and treated by their friends as husband and wife is *qarinah*.

(b) The question is whether *A* was a legitimate son of *B*.

The fact that *A* was always treated as such by members of the family is *qarinah*.

When grounds of opinion are *qarinah*.

39. Whenever the opinion of any living person is *qarinah*, the grounds on which his opinion is based are also *qarinah*.

ILLUSTRATION

An expert may give an account of experiments performed by him for the purpose of forming his opinion.

When Character is Qarinah

In civil cases, character to prove conduct imputed is not *qarinah*.

40. In civil cases, the fact that the character of any person concerned is such as to render probable or improbable any conduct imputed to him is not *qarinah* except so far as his character appears from facts which are *qarinah*.

In criminal proceedings, previous good character is *qarinah*.

41. In criminal proceedings, the fact that the accused person is of a good character is *qarinah*.

Previous bad character not *qarinah* except in reply.

42. In criminal proceedings, the fact that the accused person has a bad character is not *qarinah* unless evidence has been given that he has a good character, in which case it becomes *qarinah*.

Explanation 1—This section does not apply to cases in which the bad character of any person is itself a fact in issue.

Explanation 2—A previous conviction is relevant as evidence of bad character.

PART II

PROOF

CHAPTER 1

FACTS WHICH NEED NOT BE PROVED

- 43.** No fact of which the Court will take judicial notice need be proved. Facts judicially noticeable need not be proved.
- 44.** (1) The Court shall take judicial notice of the following facts: Facts of which Court must take judicial notice.
- (a) all laws having the force of law now or heretofore in force or hereafter to be in force in Malaysia;
  - (b) articles of war for the armed forces or any visiting force lawfully present in Malaysia;
  - (c) the course of proceedings in Parliament and in the legislature of any State in Malaysia;
  - (d) the accession of the Yang di-Pertuan Agong and the accession of the Ruler of any State in Malaysia and the appointment of a Yang di-Pertua Negeri;
  - (e) the seals of all the courts of Malaysia, all seals which any person is authorized to use by any law in force for the time being in Malaysia and of notaries public;
  - (f) the accession to office, names, titles, functions and signatures of the persons filling for the time being any public office in Malaysia, if the fact of their appointment to such office is notified in the Federal Government *Gazette* or in any State *Gazette*;

- (g) the ordinary course of nature, natural and artificial divisions of time, the geographical divisions of the world, the meaning of Malay, English and Arabic words, public festivals, fasts and holidays notified in the Federal Government *Gazette* or in any State *Gazette*;
- (h) the names of the members and officers of the Court and of their deputies and subordinate officers and assistants, and also of all officers acting in execution of its process, and of all *Pegam Syarie* and other persons authorized by law to appear or act before it;
- (i) the rules of the road, sea regulations and the rules of the air;
- (j) all other matters which it is directed by any written law to notice.

(2) In all these cases, and also on all matters of public history, literature, science or art, the Court may resort for its aid to appropriate books or documents of reference.

(3) If the Court is called upon by any person to take judicial notice of any fact, it may refuse to do so unless and until the person produces any such book or document as it considers necessary to enable it to do so.

Facts
admitted need
not be
proved.

45. (1) Subject to subsection 17(2), no fact need be proved in any proceeding which the parties thereto or their agents agree to admit at the hearing or which before the hearing they agree to admit by any writing under their hands, or which by any rule of pleading in force at the time they are deemed to have admitted by their pleadings.

(2) The Court may, in its discretion, require the facts admitted to be proved otherwise than by such *iqrar*.

CHAPTER 2

ORAL EVIDENCE

46. All facts, except the contents of documents, may be proved by oral evidence. Proof of facts by oral evidence.

47. (1) Oral evidence shall in all cases whatsoever be direct, that is to say — Oral evidence must be direct.

(a) if it refers to a fact which could be seen, it must be the evidence of a witness who says he saw it;

(b) if it refers to a fact which could be heard, it must be the evidence of a witness who says he heard it;

(c) if it refers to a fact which could be perceived by any other sense or in any other manner, it must be the evidence of a witness who says he perceived it by that sense or in that manner;

(d) if it refers to an opinion or to the grounds on which that opinion is held, it must be the evidence of the person who holds that opinion on those grounds.

(2) The opinions of experts expressed in any treatise commonly offered for sale and the grounds on which such opinions are held may be proved by the production of the treatise.

(3) If oral evidence refers to the existence or condition of any material thing, including a document, the Court may, if it thinks fit, require the production of that material thing or the document for its inspection.

CHAPTER 3

DOCUMENTARY EVIDENCE

Proof of
contents of
document.

48. The contents of documents may be proved either by primary or by secondary evidence.

Primary
evidence.

49. Primary evidence means the document itself produced for the inspection of the Court.

Explanation 1—Where a document is executed in several parts, each part is primary evidence of the document.

Where a document is executed in counterparts, each counterpart being executed by one or some of the parties only, each counterpart is primary evidence as against the parties executing it.

Explanation 2—Where a number of documents are all made by one uniform process, as in the case of printing, lithography or photography, each is primary evidence of the contents of the rest; but where they are all copies of a common original they are not primary evidence of the contents of the original.

Explanation 3—A document produced by a computer is primary evidence.

ILLUSTRATION

A person is shown to have been in possession of a number of placards, all printed at one time from one original. Any one of the placards is primary evidence of the contents of any other, but no one of them is primary evidence of the contents of the original.

Secondary
evidence.

50. Secondary evidence includes—

- (a) certified copies given under the provisions hereinafter contained;
- (b) copies made from the original by mechanical processes, which in themselves ensure the accuracy of the copy, and copies compared with such copies;

- (c) copies made from or compared with the original;
- (d) counterparts of documents as against the parties who did not execute them;
- (e) oral accounts of the contents of a document given by some person who has himself seen or heard it or perceived it by whatever means.

ILLUSTRATIONS

- (a) A photograph of an original document is secondary evidence of its contents, though the two have not been compared, if it is proved that the thing photographed was the original.
- (b) A copy compared with a copy of a letter made by a copying machine is secondary evidence of the contents of the letter if it is shown that the copy made by the copying machine was made from the original.
- (c) A copy transcribed from a copy but afterwards compared with the original is secondary evidence, but the copy not so compared is not secondary evidence of the original, although the copy from which it was transcribed was compared with the original.

51. Documents must be proved by primary evidence except in the cases hereinafter mentioned.

Proof of documents by primary evidence.

52. (1) Secondary evidence may be given of the existence, condition or contents of a document admissible in evidence in the following cases:

Cases in which secondary evidence relating to documents may be given.

- (a) when the original is shown or appears to be in the possession or power—
  - (i) of the person against whom the document is sought to be proved;

- (ii) of any person out of reach of or not subject to the process of the Court; or
  - (iii) of any person legally bound to produce it, and when after the notice mentioned in section 53 has been given such person does not produce it;
- (b) when the existence, condition or contents of the original have been proved to be admitted in writing by the person against whom it is proved or by his representative admitted in writing before a Judge or Commissioner for Oaths who is Muslim;
  - (c) when the original has been destroyed or lost, or when the party offering evidence of its contents cannot for any other reason not arising from his own default or neglect produce it in reasonable time;
  - (d) when the original is of such a nature as not to be easily movable;
  - (e) when the original is a public document within the meaning of section 57;
  - (f) when the original is a document of which a certified copy is permitted by this Enactment or by any other law in force for the time being in Malaysia to be given in evidence;
  - (g) when the originals consist of numerous accounts or other documents which cannot conveniently be examined in Court, and the fact to be proved is the general result of the whole collection.

(2) In the cases referred to in paragraphs (1)(a), (c) and (d), any secondary evidence of the contents of the documents is admissible.

(3) In the case referred to in paragraph (1)(b), the written admission before a Judge or Commissioner for Oaths who is a Muslim is admissible.

(4) In the cases referred to in paragraph (1)(e) or (f), only a certified copy of the document is admissible.

(5) In the cases referred to in paragraph (1)(g), evidence may be given as to the general result of the documents by any person who has examined them and who is skilled in the examination of such documents.

53. Secondary evidence of the contents of the documents referred to in paragraph 52(1)(a) shall not be given unless the party proposing to give such secondary evidence has previously given to the party in whose possession or power the document is, or to his *Peguan Syarie* or other persons authorized by law to appear or act before it, notice to produce it as is prescribed by law; and if no notice is prescribed by law, then such notice as the Court considers reasonable under the circumstances of the case:

Rules as to
notice to
produce.

Provided that such notice shall not be required in order to render secondary evidence admissible in any of the following cases or in any other case in which the Court thinks fit to dispense with it:

- (a) when the document to be proved is itself a notice;
- (b) when from the nature of the case the adverse party must know that he will be required to produce it;
- (c) when it appears or is proved that the adverse party has obtained possession of the original by fraud or force;
- (d) when the adverse party or his agent has the original in Court;

- (e) when the adverse party or his agent has admitted the loss of the document; or
- (f) when the person in possession of the document is out of reach of or not subject to the process of the Court.

Proof of signature and handwriting of person alleged to have signed or written document produced.

54. If a document is alleged to be signed or to have been written wholly or in part by any person, the signature or the handwriting of so much of the document as is alleged to be in that person's handwriting shall be proved to be in his handwriting.

Admission of writing, signature or seal.

55. (1) Admission as to writing, signature or seal shall be admissible as an admission of the person who wrote or executed such document.

(2) An admission made in a document which is written or caused to be written by a person under his signature or seal and handed over to another person shall be admissible as an *iqrar*, provided that subsection 17(2) is complied with.

Proof of document.

56. (1) Where the executant of a document denies the writing or the liability created in the document, the writing and the execution of such document shall be proved at least by two witnesses to the document.

(2) Where witnesses to the document cannot be found, the writing and the execution of the document shall be proved by two persons who can identify the writing and signature of the writer and executant of the document.

(3) Where witnesses to the document or the persons referred to in subsection (2) can identify the writing and signature, the executant of the document shall be bound by any liability created therein.

(4) Where witnesses to the document or the person referred to in subsection (2) do not completely identify the writing and signature on the document, the writing and signature on the document shall be authenticated by at least two experts.

(5) Where the writing and signature on the document has been authenticated by the experts, the executant of the document shall be bound by any liability created in the document.

(6) Where a document cannot be proved in any of the aforesaid manner, the person who denies the writing and execution of the document shall, on the request of the person who alleged that the aforesaid person is the executant of the document, take the oath, and if he refuses to do so, the person who alleges may take the oath and thereafter establish his claim.

Public Documents

- 57.** The following documents are public documents: Public documents.
- (a) documents forming the acts or records of the acts of—
    - (i) the sovereign authority;
    - (ii) official bodies and tribunals; and
    - (iii) public officers, legislative, judicial and executive, whether Federal or State or of a foreign country; and
  - (b) public records kept in Malaysia of private documents.

- 58.** All documents other than those mentioned in section 57 are private. Private documents.

Certified
copies of
public
documents.

59. Every public officer having the custody of a public document which any person has a right to inspect shall give that person on demand a copy of it on payment of the legal fees therefor together with a certificate, written at the foot of the copy, that it is a true copy of the document or part thereof, as the case may be, and the certificate shall be dated and subscribed by the officer with his name and his official title, and shall be sealed whenever the officer is authorized by law to make use of a seal, and the copies so certified shall be called certified copies.

Explanation— Any officer who by the ordinary course of official duty is authorized to deliver the copies shall be deemed to have the custody of the documents within the meaning of this section.

Proof of
documents by
production of
certified
copies.

60. Copies certified in the manner set out in section 59 may be produced in proof of the contents of the public documents or parts of the public documents of which they purport to be copies.

Proof of
certain
official
documents.

61. The following public documents may be proved as follows:

- (a) Acts, orders or notifications of the Federal Government or any State Government in any of its departments—
  - (i) by the records of the departments certified by the heads of those departments respectively;
  - (ii) by a Minister in the case of the Federal Government, and by the Menteri Besar or the Chief Minister, a State Minister (if any), or the State Secretary in the case of a State Government; or

- (iii) by any document purporting to be printed by the authority of the Government concerned;
- (b) the proceedings of Parliament or of the legislature of any State, by the minutes of the body, or by the published Acts of Parliament, Ordinances, Enactments or abstracts or by copies purporting to be printed by the authority of the Government concerned;
- (c) the proceedings of a municipal body, town board or other local authority in Malaysia, by a copy of the proceedings certified by the lawful keeper thereof, or by a printed book purporting to be published by the authority of that body;
- (d) the acts of the Executive or the proceedings of the legislature of a foreign country, by *Gazette* published by their authority or commonly received in that country as such, or by a copy certified under the seal of the country or sovereign, or by a recognition thereof in some Ordinance or Act of Malaysia.
- (e) public documents of any other class in a foreign country, by the original or by a copy certified by the lawful keeper thereof, with a certificate under the seal of a notary public or of a consular officer of Malaysia that the copy is duly certified by the officer having the lawful custody of the original and upon proof of the character of the document according to the law of the foreign country.

Presumption as to Documents

62. (1) The Court shall presume to be genuine every document purporting to be a certificate, certified copy or other document which is by law declared to be admissible as evidence of any particular fact, and which purports to be duly certified by any Government officer in or outside Malaysia who is duly authorized thereto:

Presumption
as to
genuineness
of certified
copies.

Provided that the document is substantially in the form and purports to be executed in the manner directed by law in that behalf.

(2) The Court shall also presume that any officer by whom any such document purports to be signed or certified held, when he signed it, the official character which he claims in the document.

Presumption
as to
documents
produced as
record of
evidence.

63. Whenever any document is produced before any Court purporting to be a record or memorandum of the evidence or of any part of the evidence given by a witness in a judicial proceeding or before any officer authorized by law to take such evidence, or to be an *iqrar* by any prisoner or accused person, taken in accordance with law and purporting to be signed by any Judge, High Court Judge, Sessions Court Judge or Magistrate or by any such officer as aforesaid, the Court shall presume that—

- (a) the document is genuine;
- (b) any statement as to the circumstances under which it was taken, purporting to be made by the person signing it, is true; and
- (c) such evidence, statement or *iqrar* was duly taken.

Presumption
as to
Gazettes,
newspapers,
etc.

64. The Court shall presume the genuineness of every document purporting to be a *Gazette* of the Federal Government or any State Government, or to be a newspaper or journal and of every document purporting to be a document directed by any law to be kept by any person if the document is kept substantially in the form required by law and is produced from proper custody.

Presumption
as to maps
or plans
made by
authority of
Government.

65. The Court shall presume that maps or plans purporting to be made by the authority of the Federal Government or any State Government were so made and are accurate.

- 66.** The Court shall presume the genuineness of every book purporting—
- Presumption as to collection of laws and reports of decisions.
- (a) to be printed or published under the authority of the Government of any country and to contain any of the laws of that country; or
- (b) to contain reports or decisions of the courts of that country.
- 67.** The Court shall presume that every document purporting to be a power of attorney, and to have been executed before and authenticated by a Judge or consular officer of Malaysia was so executed and authenticated.
- Presumption as to powers of attorney.
- 68.** The Court may presume that any document purporting to be a certified copy of any judicial record of any foreign country is genuine and accurate if the document purports to be certified in any manner which is certified by any representative of the Yang di-Pertuan Agong in or for such country to be the manner commonly in use in that country for the certification of copies of judicial records.
- Presumption as to certified copies of foreign judicial records.
- 69.** The Court may presume that any book to which it may refer for information on Islamic Law or any matter of public or general interest, and that any published map or chart the statements of which are relevant facts and which is produced for its inspection, was written and published by the person and at the time and place by whom or at which it purports to have been written or published.
- Presumption as to books, maps and charts.
- 70.** The Court may presume that a message forwarded from a telegraph office to the person to whom it purports to be addressed corresponds with a message delivered for transmission at the office from which the message purports to be sent; but the Court shall not make any presumption as to the person by whom the message was delivered for transmission.
- Presumption as to telegraphic messages.

Presumption as to due execution, etc., of documents not produced.

71. The Court shall presume that every document called for and not produced, after notice to produce was given under section 53, was attested, stamped and executed in the manner required by law.

PART III

PRODUCTION AND EFFECT OF EVIDENCE

CHAPTER 1

BURDEN OF PROOF

Burden to produce evidence in civil case.

72. The burden to produce evidence in a civil case lies on the person who alleges or asserts a fact (*al-Mudda 'ii*) and the person who takes the oath to deny or dispute a fact (*al-Mudd'a 'alaih*).

Burden of proof.

73. (1) Whoever desires any Court to give judgment as to any legal right or liability which is dependent on the existence of facts which he asserts must prove that those facts exist.

(2) When a person is bound to prove the existence of any fact, it is said that the burden of proof lies on that person.

ILLUSTRATION

A desires a Court to give judgment that *B* shall be punished for a crime which *A* says *B* has committed.

A must prove that *B* has committed the crime.

On whom burden of proof lies.

74. The burden of proof in a suit or proceeding lies on that person who would fail if no evidence at all were given on either side.

Burden of proof as to particular fact.

75. The burden of proof as to any particular fact lies on that person who wishes the Court to believe in its existence.

ILLUSTRATION

A wishes the Court to believe that at the time in question he was elsewhere.

He must prove it.

76. The burden of proving any fact necessary to be proved in order to enable any person to give evidence of any other fact, is on the person who wishes to give the evidence.

Burden of proving fact necessary to be proved to make evidence admissible.

ILLUSTRATIONS

(a) A wishes to prove *marad-al-maut* by B.

A must prove *marad-al-maut* and B's death.

(b) A wishes to prove by secondary evidence the contents of a lost document.

A must prove that the document has been lost.

77. When a person is accused of any offence, the burden of proving the existence of circumstances bringing the case within any of the general exceptions provided in the Syariah Offences (Negeri Sembilan) Enactment 1992 is upon him, and the Court shall presume the absence of those circumstances.

Burden of proving that case of accused comes within exception.
En. No. 4/1992.

ILLUSTRATIONS

(a) A is accused of unlawful cohabitation with B.

The prosecution produces evidence to show that A had divorced his wife B.

A claims that he was forced to divorce his wife.

The burden of proving that he was forced lies on A.

(b) C is accused of committing unlawful sexual intercourse with D.

C claims that he had already married *D* in a foreign country.

The burden of proving that such marriage took place lies on *C*.

Burden of proving fact especially within knowledge.

78. When any fact is especially within the knowledge of any person, the burden of proving that fact is upon him.

ILLUSTRATION

When a person does an act with some intention other than that which the character and circumstances of the act suggest, the burden of proving that intention is upon him.

Burden of proving death of person known to have been alive within thirty years.

79. When the question is whether a man is alive or dead, and it is shown that he was alive within thirty years, the burden of proving that he is dead is on the person who affirms it.

Burden of proving that person is alive who has not been heard of for four years.

80. When the question is whether a man is alive or dead, and it is proved that he has not been heard of for four years by those who would naturally have heard of him if he had been alive, the burden of proving that he is alive is shifted to the person who affirms it.

Burden of proof as to ownership.

81. When the question is whether any person is the owner of anything of which he is shown to be in possession, the burden of proving that he is not the owner is on the person who affirms that he is not the owner.

Court may presume existence of certain facts.

82. The Court may presume the existence of any fact which it thinks likely to have happened, regard being had to the common course of natural events, human conduct, and public and private business, in their relation to the facts of the particular case.

ILLUSTRATIONS

The Court may presume—

- (a) that judicial and official acts have been regularly performed;
- (b) that the common course of business has been followed in particular cases.

CHAPTER 2

WITNESSES

83. (1) Subject to the provision of this section, all Muslim shall be competent to give *syahadah* or *bayyinah* as witnesses provided that they are 'aqil, baligh, 'adil, have a good memory and are not prejudiced.

Who may testify as witnesses.

(2) A non-Muslim shall be competent to give *bayyinah* for a Muslim if his testimony is admissible according to *Hukum Syarak*.

Explanation—The *bayyinah* of an expert who is a non-Muslim against a Muslim, if required, is admissible.

(3) A person who is not 'adil is competent to give *bayyinah* but is not competent to give *syahadah*.

(4) A person who is not *baligh* or a person who is of unsound mind is competent to give *bayyinah* but is not competent to give *syahadah*.

Explanation—The *bayyinah* of a minor in the case of an injury caused by some minors upon others is admissible provided that there is no misunderstanding between them and they were present at the scene of the incident.

(5) A person who has a weak memory or is forgetful or suffers from lapses of memory is competent to give *bayyinah* but is not competent to give *syahadah*.

(6) A person whose credibility is suspected because of his good relationship with and who has an interest in the adverse party is competent to give *bayyinah* but is not competent to give *syahadah*.

(7) A person whose credibility is suspected because of his bad relationship with the adverse party is competent to give *bayyinah* but is not competent to give *syahadah*.

Dumb
witnesses.

84. (1) A witness who is unable to speak may give his *bayyinah* in any manner in which he can make it intelligible such as by writing or by signs.

(2) The *bayyinah* referred to in subsection (1) shall be given in open Court.

Evidence of
husband,
wife, parent
and child.

85. (1) Evidence of a husband against his wife and that of a wife against her husband is admissible as *syahadah* and *bayyinah*.

(2) Evidence of a child against his parent and that of a parent against his child is admissible as *syahadah* and *bayyinah*.

(3) Evidence of a husband for his wife and that of a wife for her husband is admissible as *bayyinah*.

(4) Evidence of a parent for his child and that of a child for his parent is admissible as *bayyinah*.

Number of
witnesses.

86. (1) A claim by a person who is known to be rich that he has become a pauper is not sufficient to prove his claim unless it is corroborated by the evidence of three male witnesses.

Explanation—In the collection of *zakat*, admission of a rich man that he has become a pauper shall not constitute sufficient proof unless it is corroborated by the evidence of three male witnesses.

(2) In the case of sighting of the new moon, the evidence of one male person who is '*adil*' shall be sufficient to prove such fact.

(3) The evidence of one male person shall constitute sufficient proof in the following circumstances:

- (a) evidence of a teacher in a case involving school children;
- (b) evidence of an expert in the valuation of damaged goods;
- (c) evidence as to the acceptance and rejection of witnesses;
- (d) notification of dismissal of a representative;
- (e) evidence as to defects in any goods for sale.

(4) Evidence of a female person is sufficient to prove any fact which is usually seen or within the knowledge of a female person.

ILLUSTRATION

Evidence of a female who breast-fed a child or that of a midwife in matters relating to menstruation, birth and breast-feeding.

(5) Except as otherwise provided in this section, evidence shall be given by two male witnesses or by one male and two female witnesses.

Manner of giving evidence.

87. (1) In a civil case, evidence shall be given by the plaintiff and the defendant, and if the defendant denies the claim made against him he shall be required to take an oath according to *Hukum Syarak*.

(2) If the defendant takes the oath under subsection (1), the claim made by the plaintiff shall be dismissed.

(3) If the defendant refuses to take such oath, the Court may ask the plaintiff to take the oath upon which his claim shall be accepted.

(4) In a criminal case, evidence shall be given for the prosecution and the accused unless the accused pleads guilty.

Evidence by a single witness and oath by plaintiff.

88. Where in a civil suit, there is only one witness produced by the plaintiff, the evidence of such witness shall only be admissible if his evidence is given together with the oath of the plaintiff.

ILLUSTRATION

In a claim for the repayment of a debt by the plaintiff against the defendant, the evidence of a witness produced by the plaintiff given together with the oath of the plaintiff shall constitute sufficient proof of his claim.

CHAPTER 3

EXAMINATION OF WITNESSES

Order of production and examination of witnesses.

89. The order in which witnesses are produced and examined shall be regulated by the law and practice for the time being relating to civil and criminal procedure applicable to the Court respectively, and in the absence of any such law by the discretion of the Court.

90. (1) When either party proposes to give evidence of any fact, the Court may ask the party proposing to give the evidence in what manner the alleged fact, if proved, would be *qarinah*; and the Court shall admit the evidence if it thinks that the fact, if proved, would be *qarinah*, and not otherwise.

Court to decide as to admissibility of evidence.

(2) If the fact proposed to be proved is one of which evidence is admissible only upon proof of some other fact, such last-mentioned fact must be proved before evidence is given of the fact first-mentioned, unless the party undertakes to give proof of the fact and the Court is satisfied with the undertaking.

(3) If the relevancy of one alleged fact depends upon another alleged fact being first proved, the Court may, in its discretion, either permit evidence of the first fact to be given before the second fact is proved, or require evidence to be given of the second fact before evidence is given of the first fact.

ILLUSTRATIONS

- (a) It is proposed to prove a statement about a relevant fact by a person alleged to be dead, which statement is *qarinah* under section 20.

The fact that the person is dead must be proved by the person proposing to prove the statement before evidence is given of the statement.

- (b) It is proposed to prove by a copy the contents of a document said to be lost.

The fact that the original is lost must be proved by the person proposing to produced the copy before the copy is produced.

Examination-in-chief, cross-examination and re-examination.

91. (1) The examination of a witness by the party who calls him shall be called his examination-in-chief.

(2) The examination of a witness by the adverse party shall be called his cross-examination.

(3) Where a witness has been cross-examined and is then examined by the party who called him, such examination shall be called his re-examination.

Order of examination and direction of re-examination.

92. (1) Witnesses shall be first examined-in-chief, then, if the adverse party so desires, cross-examined then, if the party calling them so desires, re-examined.

(2) The examination and cross-examination must relate to relevant facts, but the cross-examination need not be confined to the facts to which the witness testified on his examination-in-chief.

(3) The re-examination shall be directed to the explanation of matters referred to in cross-examination; and if new matter is, by permission of the Court, introduced in re-examination, the adverse party may further cross-examine upon that matter.

(4) The Court may in all cases permit a witness to be recalled either for further examination-in-chief or for further cross-examination, and if it does so, the parties have the right of further cross-examination and re-examination respectively.

Cross-examination of person called to produce a document.

93. A person summoned to produce a document does not become a witness by the mere fact that he produces it, and may not be cross-examined unless and until he is called as a witness.

Witnesses to character.

94. Witnesses to character may be cross-examined and re-examined.

Leading questions.

95. Any question suggesting the answer which the person putting it wishes or expects to receive or suggesting

disputed facts as to which the witness is to testify, is called a leading question.

96. (1) Leading questions may not, if objected to by the adverse party, be asked in an examination-in-chief or in a re-examination, except with the permission of the Court. When leading questions may not be asked.

(2) The Court shall permit leading questions as to matters which are introductory or undisputed, or which have in its opinion been already sufficiently proved.

97. (1) Leading questions may be asked in cross-examination, subject to the following qualifications: When leading questions may be asked.

(a) the question may not put into the mouth of the witness the very words which he is to echo again; and

(b) the question may not assume that facts have been proved which have not been proved, or that particular answers have been given contrary to the fact.

(2) The Court, in its discretion, may prohibit leading questions from being put to a witness who shows a strong interest or bias in favour of the cross-examining party.

98. Any witness may be asked whilst under examination whether any contract, grant or other disposition of property as to which he is giving evidence was not contained in a document, and if he says that it was, or if he is about to make any statement as to the contents of any document which in the opinion of the Court ought to be produced, the adverse party may object to the evidence being given until the document is produced or until facts have been proved which entitle the party who called the witness to give secondary evidence of it. Evidence as to matters in writing.

Explanation—A witness may give oral evidence of statements made by other persons about the contents of documents if the statements are in themselves relevant facts.

ILLUSTRATION

The question is whether *A* assaulted *B*.

C deposes that he heard *A* says to *D* : “*B* wrote a letter accusing me of theft and I will be revenged on him”. The statement is relevant as showing *A*’s motive for the assault and evidence may be given of it though no other evidence is given about the letter.

Cross-examination as to previous statements in writing.

99. (1) A witness may be cross-examined as to previous statements made by him in writing or reduced into writing, and relevant to matters in question in the suit or proceeding in which he is cross-examined, without the writing being shown to him or being proved; but if it is intended to contradict him by the writing, his attention must, before the writing can be proved, be called to those parts of it which are to be used for the purpose of contradicting him.

(2) If a witness, upon cross-examination as to a previous oral statement made by him relevant to matters in question in the suit or proceeding in which he is cross-examined and inconsistent with his present testimony, does not distinctly admit that he made such statement, proof may be given that he did in fact make it; but before proof may be given, the circumstances of the supposed statement, sufficient to designate the particular occasion, shall be mentioned to the witness, and he shall be asked whether or not he made such statement.

Questions lawful in cross-examination.

100. When a witness may be cross-examined he may, in addition to the questions hereinbefore referred to, be asked any question which tends—

(a) to test his accuracy, veracity or credibility;

- (b) to discover who he is and what is his position in life; or
- (c) to shake his credit by injuring his character, although the answer to such questions might tend directly or indirectly to criminate him or might expose or tend directly or indirectly to expose him to a penalty or forfeiture.

101. (1) If any question relates to a matter not relevant to the suit or proceeding, except so far as it affects the credit of the witness by injuring his character, the Court shall decide whether or not the witness shall be compelled to answer it, and may, if it does not think fit to compel him to answer the question, warn the witness that he is not obliged to answer it.

Court to decide when question shall be asked and when witness compelled to answer.

(2) In exercising its discretion, the Court shall have regard to the following considerations:

- (a) the questions are proper if they are of such a nature that the truth of the imputation conveyed by them would seriously affect the opinion of the Court as to the credibility of the witness on the matter to which he testifies;
- (b) the questions are improper if the imputation which they convey relates to matters so remote in time or of such a character that the truth of the imputation would not affect or would affect in a slight degree the opinion of the Court as to the credibility of the witness on the matter to which he testifies;
- (c) the questions are improper if there is a great disproportion between the importance of the imputation made against the witness's character and the importance of his evidence;
- (d) the Court may, if it sees fit, draw from the witness's refusal to answer, the inference that the answer, if given, would be unfavorable.

Question not to be asked without reasonable grounds.

102. No such question as is referred to in section 101 shall be asked unless the person asking it has reasonable grounds for thinking that the imputation which it conveys is well founded.

ILLUSTRATIONS

- (a) A *Pegulam Syarie* is instructed by another *Pegulam Syarie* or reliable source that an important witness is a professional gambler. This is a reasonable ground for asking the witness whether he is a professional gambler.
- (b) A *Pegulam Syarie* is informed by a person in Court that an important witness is a professional gambler. The informant, on being questioned by the *Pegulam Syarie*, gives satisfactory reasons for his statement. This is a reasonable ground for asking the witness whether he is a professional gambler.
- (c) A witness of whom nothing whatever is known is asked at random whether he is a professional gambler. There are here no reasonable grounds for the question.
- (d) A witness of whom nothing whatever is known, being questioned as to his mode of life and means of living, gives unsatisfactory answers. This may be a reasonable ground for asking him if he is a professional gambler.

Procedure of Court in case of question being asked without reasonable grounds.

103. If the Court is of the opinion that any such question as is referred to in section 101 was asked without reasonable grounds, it may, if it was asked by a *Pegulam Syarie*, report the circumstance of the case to the Majlis Agama Islam Negeri Sembilan or other authority to which the *Pegulam Syarie* is subject in the exercise of his profession.

Indecent and scandalous questions.

104. The Court may forbid any question or inquiry which it regards as indecent or scandalous, although they may have some bearing on the questions before the Court, unless they relate to facts in issue or to matters necessary

to be known in order to determine whether or not the facts in issue existed.

105. The Court shall forbid any question which appears to it to be intended to insult or annoy, or which, though proper in itself, appears to the Court needlessly offensive in form.

Questions intended to insult or annoy.

106. When a witness has been asked and has answered any question which is relevant to the inquiry only so far as it tends to shake his credit by injuring his character, no evidence shall be given to contradict him, but if he answers falsely he may afterwards be charged with giving false evidence.

Exclusion of evidence to contradict answers to questions testing veracity.

Exception 1—If a witness is asked whether he has been previously convicted of any crime and denies it, evidence may be given of his previous conviction.

Exception 2—If a witness is asked any question tending to impeach his impartiality and answers it by denying the facts suggested, he may be contradicted.

ILLUSTRATIONS

(a) A witness is asked whether he has been dismissed from a situation for dishonesty. He denies it.

Evidence is offered to show that he was dismissed for dishonesty.

The evidence is not admissible.

(b) A affirms that on a certain day he saw B at Negeri Sembilan. A is asked whether he himself was not on that day at Penang. He denies it.

Evidence is offered to show that A was on that day at Penang.

The evidence is admissible, not as contradicting *A* on a fact which affects his credit, but as contradicting the alleged fact that *B* was seen on the day in question in Negeri Sembilan.

- (c) *A* is asked whether he has not said that he would be revenged on *B*, against whom he gives evidence. He denies it.

He may be contradicted on the ground that the question tends to impeach his impartiality.

Question by party to his own witness.

107. The Court may, in its discretion, permit the person who calls a witness to put any questions to him which might be put in cross-examination by the adverse party.

Impeaching credit of witness.

108. The credit of a witness may be impeached in the following ways by the adverse party or, with the consent of the Court, by the party who calls him:

- (a) by the evidence of persons who testify that they from their knowledge of the witness believe him to be unworthy of credit;
- (b) by proof that the witness has been bribed, or has accepted the offer of a bribe, or has received any other corrupt inducement to give his evidence;
- (c) by proof of former statements inconsistent with any part of his evidence which is liable to be contradicted.

Explanation—A witness declaring another witness to be unworthy of credit may not, upon his examination-in-chief, give reasons for his belief, but he may be asked his reasons in cross-examination, and the answers which he gives shall not be contradicted, though, if they are false, he may afterwards be charged with giving false evidence.

Questions tending to corroborate evidence of relevant fact admissible.

109. When a witness whom it is intended to corroborate gives evidence of any relevant fact, he may be questioned as to any other circumstances which he observed at or

near to the time or place at which the relevant fact occurred, if the Court is of the opinion that the circumstances, if proved, would corroborate the testimony of the witness as to the relevant fact to which he testifies.

ILLUSTRATION

A, an accomplice, gives an account of an offence in which he took part. He describes various incidents, unconnected with the offence, which occurred on his way to and from the place where it was committed.

Independent evidence of these facts may be given in order to corroborate his evidence as to the offence itself.

110. In order to corroborate the testimony of a witness, any former statement made by him whether written or verbal, on oath, or in ordinary conversation, relating to the same fact at or about the time when the fact took place, or before any authority legally competent to investigate the fact, may be proved.

Former statements of witness may be proved to corroborate later testimony as to same fact.

111. Whenever any statement declared to be *qarinah* under section 20 or 21 is proved, all matters may be proved either in order to contradict or to corroborate it, or in order to impeach or confirm the credit of the person by whom it was made, which might have been proved if that person had been called as a witness and had denied upon cross-examination the truth of the matter suggested.

What matters may be proved in connection with proved statement which is *qarinah* under section 20 or 21.

112. (1) A witness may while under examination refresh his memory by referring to any writing made by himself at the time of transaction concerning which he is questioned, or so soon afterwards that the Court considers it likely that the transaction was at that time fresh in his memory.

Refreshing memory.

(2) The witness may also refer to any such writing made by any other person and read by the witness within the time aforesaid, if when he read it, he knew it to be correct.

(3) Whenever the witness may refresh his memory by reference to any document, he may, with the permission of the Court, refer to a copy of that document:

Provided that the Court is satisfied that there is sufficient reason for the non-production of the original.

(4) An expert may refresh his memory by reference to professional treatises.

Testimony to facts stated in document mentioned in section 112.

113. A witness may also testify to facts mentioned in any such document as is mentioned in section 112 although he has no specific recollection of the facts themselves, if he is sure that the facts were correctly recorded in the document.

ILLUSTRATION

A book-keeper may testify to facts recorded by him in books regularly kept in the course of business if he knows that the books were correctly kept, although he has forgotten the particular transactions entered.

Right of adverse party as to writing used to refresh memory.

114. Any writing referred to under section 112 or 113 shall be produced and shown to the adverse party if he requires it; such party may, if he pleases, cross-examine the witness thereupon.

Production of documents and their translation.

115. (1) A witness summoned to produce a document shall, if it is in his possession or power, bring it to Court notwithstanding any objection which there may be to its production or to its admissibility. The validity of any such objection shall be decided on by the Court.

(2) The Court, if it sees fit, may inspect the document unless it refers to affairs of State, or take other evidence to enable it to determine on its admissibility.

(3) If for such a purpose it is necessary to cause any document to be translated, the Court may, if it thinks fit, direct the translator to keep the contents secret unless the document is to be given in evidence.

116. When a party calls for a document which he has given the other party notice to produce, and the document is produced and inspected by the party calling for its production, he is bound to give it as evidence if the party producing it requires him to do so and if it is relevant.

Giving as evidence of document called for and produced on notice.

117. When a party refuses to produce a document which he has had notice to produce, he may not afterwards use the document as evidence without the consent of the other party or the order of the Court.

Using as evidence of document production of which was refused on notice.

ILLUSTRATION

A sues *B* on an agreement, and gives *B* notice to produce it. At the trial *A* calls for the document, and *B* refuses to produce it. *A* gives secondary evidence of its contents. *B* seeks to produce the document itself to contradict the secondary evidence given by *A*, or in order to show that the agreement is not stamped. He may not do so.

118. The Judge may, in order to discover or to obtain proper proof of relevant facts, ask any question he pleases, in any form at any time, of any witness or of the parties, about any fact relevant or irrelevant; and may order the production of any document or thing; and neither the parties nor their agents shall be entitled to make any objection to any such question or order, nor, without the leave of the Court, to cross-examine any witness upon any answer given in reply to any question:

Judge's power to put questions or order production.

Provided that the judgment must be based upon facts declared by this Enactment to be *qarinah* and duly proved.

CHAPTER 4

SPECIAL PROVISIONS RELATING
TO TESTIMONY OF WITNESSES

119. Where a witness has given his evidence by way of *syahadah* and the judge has reason to believe that he is

Determining that a witness is 'adil.

not '*adil*, the Judge shall order such witness to be examined as hereinafter provided.

Explanation—If it appears to a Judge that a witness who has given *syahadah* is unworthy of credit he shall cause such witness to be examined to determine whether he is '*adil* or otherwise.

Witness to be examined through parties related to him.

120. The examination referred to in section 119 shall be carried out by means of secret examination and, if the Judge so requires, in an open Court through parties related to him.

ILLUSTRATIONS

- (a) If the witness is a student he shall be examined through his teacher.
- (b) If the witness is a member of the armed forces, he shall be examined through his commanding officer.
- (c) If the witness is a civilian, he shall be examined through a trustworthy resident of the place where he resides.

Secret examination.

121. (1) A secret examination shall be conducted by means of a secret letter in which a Judge will write the name of the defendant or the accused and the subject matter of the claim or the charge, as the case may be, the name of the witness, his identification, occupation and place of residence.

(2) The secret letter shall be enclosed in a sealed envelope and delivered by the Court to the person appointed as the secret examiner.

(3) On receipt of the secret letter and after reading its content, the secret examiner shall write below the name of the witness specified therein the word "*adil*" or the words "*tidak 'adil*" (*jurh*), according to his evaluation, and shall forthwith return the letter to the Judge.

(4) Where the secret letter is returned to the Judge with the words “*tidal ‘adil*” or “*Wallahu a’alam*” or any other words to that effect written thereon, or if there is nothing written thereon, the Judge shall not admit the evidence of such witness and may request another witness to be produced.

122. The secret examination may be conducted by one or more secret examiners as may be determined by the Judge. Number of secret examiners.

123. (1) A Judge may order a witness to be examined in open Court although such witness has been subject to a secret examination and found to be ‘*adil*’ by the secret examiners. Open examination.

(2) An open examination of a witness shall be conducted by the secret examiners in open Court before a Judge in the presence of the parties to the proceedings.

124. The testimony of a witness in an open examination conducted under section 123 shall form part of his *syahadah*. Testimony in open examination forms part of *syahadah*.

125. A Judge is not required to examine any witness who has been examined and found to be ‘*adil*’ under this Part if he becomes a witness before the same Judge in a latter proceeding and the interval between the two proceedings does not exceed 6 months. When witness need not be examined.

126. When any party to a proceeding declares as not ‘*adil*’ any witness of the adverse party, either before or after an examination of the witness under section 121 or 123 by adducing any evidence which could prevent the admission of his evidence, the Judge shall require him to prove that fact. Denial (*ta’n*) over a witness.

Explanation—When a defendant proves that any witness is not ‘*adil*’, the Judge shall reject the evidence of the witness but if the defendant fails to prove his fact the Judge shall proceed with the examination of the witness if he has not done so or give his decision according to the evidence if he has conducted the examination.

When findings of witness examiners differ.

127. Where the examination of a witness under section 121 or 123 is conducted by two or more examiners and a majority of such examiners are of the opinion that the witness is not *'adil*, the Judge shall not make a decision based on the evidence of such witness.

Dead or missing witness.

128. Whenever a witness dies or disappears after giving evidence in any matter relating to *mu'amalat*, the Judge may conduct an examination on his evidence and can give a decision based on such evidence.

When witness required to take oath.

129. If the circumstances so require or an examination of a witness under this Part cannot be carried out and a party to the proceeding makes an application to the Judge for the witness to take the oath as a witness of truth so as to strengthen his evidence, the Judge shall order such witness to take such oath and shall remind the witness that if he fails to do so his evidence shall not be admitted.

PART IV

GENERAL

Hukum Syarak.

130. (1) Any provision or interpretation of the provision under this Enactment which is inconsistent with *Hukum Syarak* shall, to the extent of the inconsistency, be void.

(2) In the event of a *lacuna* or where any matter is not expressly provided by this Enactment, the Court shall apply *Hukum Syarak*.

Repeal.
En. No.
8/1991.

131. The Syariah Evidence Negeri Sembilan Enactment 1991 is repealed.

SCHEDULE

[Subsection 3(3)]

ARABIC SCRIPT FOR CERTAIN WORDS AND EXPRESSIONS

<i>'adil</i>	-	عادل
<i>'aqil</i>	-	عاقل

<i>al-Muda 'a 'alaih</i>	-	المدعي عليه
<i>al-Mudda'ii</i>	-	المدعي
<i>amil</i>	-	عامل
<i>asyhadu</i>	-	أشهاد
<i>bayyinah</i>	-	بينه
<i>baligh</i>	-	بالغ
<i>fitriah</i>	-	فطرة
<i>iqrar</i>	-	اقرار
<i>jurh</i>	-	جرح
<i>mahjur 'alaih</i>	-	محجور عليه
<i>mal</i>	-	مال
<i>marad-al-maut</i>	-	مرض الموت
<i>mazhab</i>	-	مذهب
<i>ma'tuh</i>	-	معتوه
<i>mu'amalat</i>	-	معاملات
<i>mumaiyiz</i>	-	مميز
<i>nasab</i>	-	نسب
<i>Qadi</i>	-	قاضي
<i>qarinah</i>	-	قرينه
<i>syahadah</i>	-	شهادة
<i>ta'n</i>	-	طعن
<i>'urf</i>	-	عرف
<i>wali</i>	-	ولي
<i>wallahu a'alam</i>	-	والله اعلم

Passed in the State Legislative Assembly on 11 November 2003.

YAAKOP BIN RANTAU
*Clerk of the Legislative Assembly
Negeri Sembilan*

Hakcipta Pencetak (H)

PERCETAKAN NASIONAL MALAYSIA BERHAD

Semua Hak Terpelihara. Tiada mana-mana bahagian jua daripada penerbitan ini boleh diterbitkan semula atau disimpan di dalam bentuk yang boleh diperolehi semula atau disiarkan dalam sebarang bentuk dengan apa jua cara elektronik, mekanikal, fotokopi, rakaman dan/atau sebaliknya tanpa mendapat izin daripada Percetakan Nasional Malaysia Berhad (Pencetak kepada Kerajaan Malaysia yang dilantik).

DICETAK OLEH
PERCETAKAN NASIONAL MALAYSIA BERHAD,
CAWANGAN KUALA LUMPUR
BAGI PIHAK DAN DENGAN PERINTAH KERAJAAN MALAYSIA